

“TASDIQLAYMAN”

Markaz direktori

_____ **A.Ibragimov**

_____ **2023-yil**

**IJTIMOIIY VA AMALIY FANLARNI O‘QITISH METODIKASI
KAFEDRASI
“FANDAGI YANGILIKLAR, FANNI O‘QITISHNING DOLZARB
MASALALARI MODULI BO‘YICHA
(umumta’lim maktablarining tasviriy san’at va chizmachilik fani
o‘qituvchilari uchun)**

Samarqand - 2023

Mazkur ishchi o‘quv dasturi Samarqand Pedagogika markazi Ilmiy-metodik kengashining 2023-yil “___” _____da o‘tkazilgan navbatdan tashqari ___-sonli yig‘ilishi qarori bilan ma’qullangan va tasdiqlash uchun tavsiya etilgan.

Tuzuvchi: **K.Suvanova** - Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy markazi “ Ijtimoiy va amaliy fanlarni o‘qitish metodikasi” kafedrası, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Taqrizchilar: **prof.D.E.Omonov** - O‘zbekiston-Finlyandiya pedagogika instituti San’atshunoslik fakulteti Tasviriy san’at va muxandislik grafikasi kafedrası mudiri.

O‘quv va ilmiy ishlar bo‘yicha
direktor o‘rinbosari: _____

D.Rasulova

Ijtimoiy va amaliy fanlarni o‘qitish
metodikasi kafedrası mudiri: _____

G.Togayev

MUNDARIJA:

I. ISHCHI DASTUR	3.-15
II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA‘LIM METODLARI.....	15-17
III. NAZARIY MASHG‘ULOT MATERIALLARI.....	19
IV. AMALIY MASHG‘ULOT MATERIALLARI.....	23
V. ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	118

Kirish

Ushbu ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108 Farmoni va "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884-son hamda "Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida" 2021-yil 25-yanvardagi PQ-4963-son, Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" 2022-yil 17-yanvardagi 25-son qarorlari hamda Xalq ta'limi vazirining 2022-yil 20-apreldagi "Davlat ta'lim talablarini tasdiqlash to'g'risida"gi 121-sonli buyrug'i ijrosini ta'minlash maqsadida, shuningdek, pedagog kadrlarning malakasini oshirishning ilg'or va shaffof tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini tatbiq etish yo'li bilan xalq ta'limi tizimida kadrlar siyosatini shakllantirishning zamonaviy tamoyillarini joriy etish bo'yicha belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo'lib, zamonaviy talablar asosida xalq ta'limi muassasalari pedagog kadrlari malakasini oshirish jarayonlarining mazmunini takomillashtirish hamda ularning kasbiy kompetentligini muntazam oshirishni nazarda tutadi.

Dastur mazmuni O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasidagi Davlat siyosati, mas'uliyat va moslashuvchanlik, axborot kommunikatsiya texnologiyalari va mediasavodxonlik, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish, inklyuziv ta'limni joriy etish masalalari, o'zini-o'zi rivojlantirish, uzluksiz kasbiy rivojlanishlarni o'z ichiga olib, ular bo'yicha tegishli yangi bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan.

O'quv modullarining mazkur dastur doirasida taqdim etilayotgan mazmuni umumiy o'rta ta'lim va maktabdan tashqari ta'lim muassasalari pedagog kadrlarining malakasini oshirish mazmuni, sifati va ularning tayyorgarligiga qo'yiladigan umumiy malaka talablari asosida shakllantirilgan bo'lib, pedagoglarning o'z kasbiy faoliyatiga doir zamonaviy bilim va innovatsiyalar, ilg'or xorijiy tajribalardan samarali foydalanish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'quv jarayoniga keng tatbiq etish darajasini oshirish hisobiga ularning uzluksiz kasbiy rivojlanishini nazarda tutadi.

Ishlab chiqarishdan ajralgan holda ta'lim olish shaklidagi uzluksiz kasbiy rivojlantirish kursining namunaviy o'quv dasturi quyidagi modullardan iborat:

- 1. Pedagogning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish**
- 2. AKT va media savodxonlik**
- 3. O'zini-o'zi rivojlantirish va uzluksiz kasbiy rivojlanish masalalari**
- 4. Pedagog mas'uliyati va moslashuvchanligi**
- 5. Inklyuziv ta'limni joriy etish masalalari**

6. Ta'limning normativ-huquqiy hujjatlarini bilish va kasbiy faoliyatda foydalanish masalalari

7. Fandagi yangiliklar, fanni o'qitishning dolzarb masalalari

8. O'quvchilar kompetensiyalarini baholash usullari va vositalari

Kursning maqsadi va vazifalari

Kurs maqsadi: ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish uchun zarur bo'ladigan kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni zamonaviy metodika asosida muntazam yangilash, malaka talablari asosida ularning kasbiy faoliyatga doir kompetentligini rivojlantirishdan iborat.

Kursning vazifalariga quyidagilar kiradi:

tinglovchilarga jamiyatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar mazmuni va ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishning huquqiy-me'yoriy asoslarini singdirish;

o'zini-o'zi rivojlantirishning bosqichli istiqbol rejasini tuzishga o'rgatish; ta'lim jarayonida pedagog mas'uliyati va moslashuvchanligining zamonaviy modellari va tiplarini o'rgatish;

alohida ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishning psixologik jihatlari o'rgatish;

ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, tahlil etish va milliy ta'lim tizimiga moslashtirishni o'rgatish;

tinglovchilarni ta'lim sifatini oshirishning yangicha metodikalari bilan qurollantirish;

AKTni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning turli yondashuvlari bilan tanishtirish;

pedagoglarning malaka talablariga mos holda kasbiy kompetentligini zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar asosida uzluksiz rivojlantirish.

Kurs yakunida tinglovchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar:

Malaka oshirish kursi o'quv rejasining "Pedagogning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish", "AKT va mediasavodxonlik", "O'zini-o'zi rivojlantirish va uzluksiz kasbiy rivojlanish masalalari", "Pedagog mas'uliyati va moslashuvchanligi", "Inklyuziv ta'limni joriy etish masalalari", "Ta'limning normativ-huquqiy hujjatlarini bilish va kasbiy faoliyatda foydalanish masalalari", "Fandagi yangiliklar, fanni o'qitishning dolzarb masalalari", "O'quvchilar kompetensiyalarini baholash usullari va vositalari" modullari bo'yicha tinglovchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar tegishli yo'nalish bo'yicha umumiy o'rta ta'lim va maktabdan tashqari

ta'lim muassasalari pedagog kadrlarining malakasini oshirish mazmuni, sifati va ularning tayyorgarligi hamda kompetentligiga qo'yiladigan malaka talablari bilan belgilanadi.

Kurs hajmi

Malaka oshirish kursining davomiyligi 36 soatni tashkil etadi. Malaka oshirish toifasi bo'yicha ta'lim dasturlarini to'liq o'zlashtirgan kurs tinglovchilariga davlat namunasidagi sertifikat beriladi. O'quv modulining har 2 soatini o'zlashtirganligi uchun tinglovchiga 1 kredit ball beriladi.

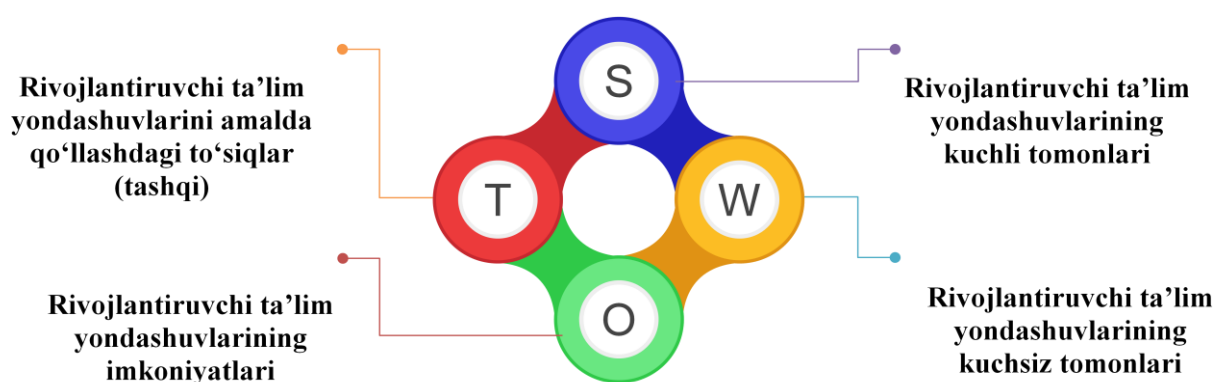
MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA’LIM METODLARI

SWOT-TAHLIL METOD

Metodning maqsadi: mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo‘llarini topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlash, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

Namuna: Rivojlantiruvchi ta’lim yondashuvlarining tahlilini ushbu jadvalga tushiring

SWOT-TAHLIL METOD

“KEYS-STADI” METODI

«Keys-stadi» - inglizcha so‘z bo‘lib, («sase» - aniq vaziyat, hodisa, «study» - o‘rganmoq, tahlil qilmoq) aniq vaziyatlarni o‘rganish, tahlil qilish asosida o‘qitishni amalga oshirishga qaratilgan metod hisoblanadi. Keysda vaziyat sifatida ochiq axborotlardan yoki aniq voqea-hodisadan tahlil uchun foydalanish mumkin.

Mazkur metod muammoli ta’lim metodidan farqli ravishda real vaziyatlarni o‘rganish asosida aniq qarorlar qabul qilishga asoslanadi. Agar u o‘quv jarayonida ma’lum bir maqsadga erishish yo‘li sifatida qo‘llanilsa, metod xarakteriga ega bo‘ladi, biror bir jarayonni tadqiq etishda bosqichma- bosqich, ma’lum bir algoritm asosida amalga oshirilsa, texnologik jihatni o‘zida aks ettiradi.

“Keys-stadi” metodining o‘ziga xos xususiyatlari:

- izlanishga doir faoliyatning mavjud bo‘lishi;
- jamoaviy va guruhlarda o‘qitish;
- indivudul, guruhli va jamoaviy ish shakllari integratsiyasi;
- xilma-xil o‘quv loyihalarini ishlab chiqish;
- muvaffaqiyatga erishish uchun ta’lim oluvchilarning o‘quv-bilish faoliyatini rag‘batlantirish;

“Keys stadi” metodini amalga oshirish bosqichlari

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta’minoti bilan tanishtirish	<ul style="list-style-type: none"> ➤ yakka tartibdagi audio-vizual ish; ➤ keys bilan tanishish (matnli, audio yoki media shaklda); ➤ axborotni umumlashtirish; ➤ axborot tahlili •
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o’quv topshirig‘ini belgilash	<ul style="list-style-type: none"> ➤ individual va guruhda ishlash; ➤ muammolarning dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; ➤ asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o’quv topshirig‘ining yechimini izlash, hal etish yo‘llarini ishlab Chinich	<ul style="list-style-type: none"> ➤ individual va guruhda ishlash; ➤ muqobil yechim yo‘llarini ishlab chiqish; ➤ har bir yechimning imkoniyatlari va to‘siqlarni tahlil qilish;
4-bosqich: Keys yechimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ yakka va guruhda ishlash; ➤ muqobil variantlarni amalda qo‘llash imkoniyatlarini asoslash; ➤ ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; ➤ yakuniy xulosa va vaziyat yechimining amaliy aspektlarini yoritish;

“Keys-stadi” metodining o‘ziga xos xususiyatlari:

-keys harakatlari o‘z ichiga quyidagilar savollar bo‘yicha faoliyatni qamrab oladi: kim? (who?), qachon? (when?), qaerda? (where?), nima uchun? (why?), qanday?/ qanaqa? (how?), nima? (natija) (what?).

Keys. 10-11 sinf darsligining sizga taqdim etilgan bitta mavzusi materiallari bo‘yicha keys topshirig‘ini tuzing. Bu keys asosida o‘tiladigan dars loyhasini yarating, taqdimot tayyorlang va uni namoyish eting.

“FSMU” METODI

Metodning maqsadi: Mazkur metod ishtirokchilardagi umumiy fikrlardan xususiy xulosalar chiqarish, taqqoslash, qiyoslash orqali axborotni o‘zlashtirish, xulosalash, shuningdek, mustaqil ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur metoddan mavzuni mustahkamlashda, o‘tilgan mavzuni so‘rashda, uyga vazifa berishda hamda amaliy mashg‘ulot natijalarini tahlil etishda foydalanish tavsiya etiladi.

Metodni amalga oshirish tartibi:

-qatnashchilarga mavzuga oid bo‘lgan yakuniy xulosa yoki g‘oya taklif etiladi;

- har bir ishtirokchiga FSMU metodining bosqichlari yozilgan qog'ozlarni tarqatiladi:

“FSMU” METODI

“TUSHUNCHALAR TAHLILI” METODI

Metodning maqsadi: mazkur metod o'quvchilar yoki qatnashchilarni mavzu buyicha tayanch tushunchalarni o'zlashtirish darajasini aniqlash, o'z bilimlarini mustaqil ravishda tekshirish, baholash, shuningdek, yangi mavzu buyicha dastlabki bilimlar darajasini tashxis qilish maqsadida qo'llaniladi. Metodni amalga oshirish tartibi:

ishtirokchilar mashg'ulot qoidalari bilan tanishtiriladi; ta'lim oluvchilarga mavzuga tegishli bo'lgan so'zlar, tushunchalar nomi tushirilgan tarqatmalar beriladi (individual yoki guruhli tartibda);

ta'lim oluvchilar mazkur tushunchalar qanday ma'noni anglatishi, qachon, qanday holatlarda qo'llanilishi haqida yozma ma'lumot beradilar;

belgilangan vaqt yakuniga etgach, o'qituvchi berilgan tushunchalarning to'g'ri va to'liq izohini o'qib eshittiradi yoki slayd orqali namoyish etadi;

har bir ishtirokchi berilgan to'g'ri javoblar bilan o'zining shaxsiy munosabatini taqqoslaydi, farqdarini aniqlaydi va o'z bilim darajasini tekshirib, baholaydi.

Namuna: “Moduldagi tayanch tushunchalar tahlili”

Tushunchalar	Sizingcha, bu tushuncha qanday ma'noni anglatadi?	Qo'shimcha ma'lumot

Izoh: Ikkinchi ustunga qatnashchilar tomonidan fikr bildiriladi. Mazkur tushunchalar haqida qo‘shimcha ma’lumot glossariyda keltirilgan.

“MUAMMOLI VAZIYAT” METODI

Mazkur metod ta’lim oluvchilarda muammoli vaziyatlarning sabab va oqibatlarini tahlil qilish hamda ularning yechimini topish bo‘yicha ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgandir.

“Muammoli vaziyat” metodi uchun tanlangan muammoning murakkabligi ta’lim oluvchilarning bilim darajasiga mos kelishi kerak. Ular qo‘yilgan muammoning yechimini topishga qodir bo‘lishlari kerak, aks holda yechimni topa olmagach, ta’lim oluvchilarning qiziqishlari so‘nishiga, o‘zlariga bo‘lgan ishonchlarining yo‘qolishiga olib keladi. «Muammoli vaziyat» metodi qo‘llanilganda ta’lim oluvchilar mustaqil fikr yuritish, muammoning sabab va oqibatlarini tahlil qilish, uning yechimini topishni o‘rganadilar.

“Muammoli vaziyat” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim beruvchi mavzu bo‘yicha muammoli vaziyatni tanlaydi, maqsad va vazifalarni aniqlaydi. Ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilarga muammoni bayon qiladi.
2. Ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilarni topshiriqning maqsad, vazifalari va shartlari bilan tanishtiradi.
3. Ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilarni kichik guruhlariga ajratadi.
4. Kichik guruhlar berilgan muammoli vaziyatni o‘rganadilar. Muammoning kelib chiqish sabablarini aniqlaydilar va har bir guruh taqdimot qiladi. Barcha taqdimotlardan so‘ng bir xil fikrlar jamlanadi.
5. Bu bosqichda berilgan vaqt mobaynida muammoning oqibatlari to‘g‘risida fikr-mulohazalarini taqdimot qiladilar. Taqdimotdan so‘ng bir xil fikrlar jamlanadi.
6. Muammoni echishning turli imkoniyatlarini muhokama qiladilar, ularni tahlil qiladilar. Muammoli vaziyatni yechish yo‘llarini ishlab chiqadilar.
7. Kichik guruhlar muammoli vaziyatning yechimi bo‘yicha taqdimot qiladilar va o‘z variantlarini taklif etadilar.
8. Barcha taqdimotdan so‘ng bir xil yechimlar jamlanadi. Guruh ta’lim beruvchi bilan birgalikda muammoli vaziyatni echish yo‘llarining eng maqbul variantlarini tanlab oladi.

“LOYIHA” METODI

Bu ta’lim oluvchilarning individual yoki guruhlarda belgilangan vaqt davomida, belgilangan mavzu bo‘yicha axborot yig‘ish, tadqiqot o‘tkazish va amalga oshirish ishlarini olib borishidir. Bu metodda ta’lim oluvchilar rejalashtirish, qaror qabul qilish, amalga oshirish, tekshirish va xulosa chiqarish, natijalarni baholash jarayonlarida ishtirok etadilar. Loyihani ishlab chiqish yakka tartibda yoki guruh bilan bo‘lishi mumkin, lekin har bir loyiha o‘quv guruhining birgalikdagi faoliyatining muvofiqlashtirilgan natijasidir.

Loyiha o‘rganishga xizmat qilitti, nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiiq etish, ta’lim oluvchilar tomonidan mustaqil rejalashtirish, tashkillashtirish va amalga oshirish imkoniyatini yarata oladigan bo‘lishi kerak.

“Loyiha” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Pedagog loyiha ishi bo'yicha topshiriqlarni ishlab chiqadi. Ta'lim oluvchilar mustaqil ravishda darslik, sxemalar, tarqatma materiallar asosida topshiriqqa oid ma'lumotlarni yig'adilar.

2. Ta'lim oluvchilar mustaqil ravishda ish rejasini ishlab chiqadilar. Ish rejasida ta'lim oluvchilar ish bosqichlarini, ularga ajratilgan vaqt va texnologik ketma-ketlikni, material, asbob-uskunalarni rejalashtirishlari lozim.

3. Kichik guruhlar ish rejalarini taqdimot qiladilar. Ta'lim oluvchilar ish rejasiga asosan topshiriqni bajarish bo'yicha qaror qabul qiladilar. Ta'lim oluvchilar pedagog bilan birgalikda qabul qilingan qarorlar bo'yicha erishiladigan natijalarni muhokama qilishadi. Bunda har xil qarorlar taqqoslanib, eng maqbul variant tanlab olinadi. Pedagog ta'lim oluvchilar bilan birgalikda "Baholash varaqasi"ni ishlab chiqadi.

4. Ta'lim oluvchilar topshiriqni ish rejasi asosida mustaqil ravishda amalga oshiradilar. Ular individual yoki kichik guruhlarda ishlashlari mumkin. **PBL**

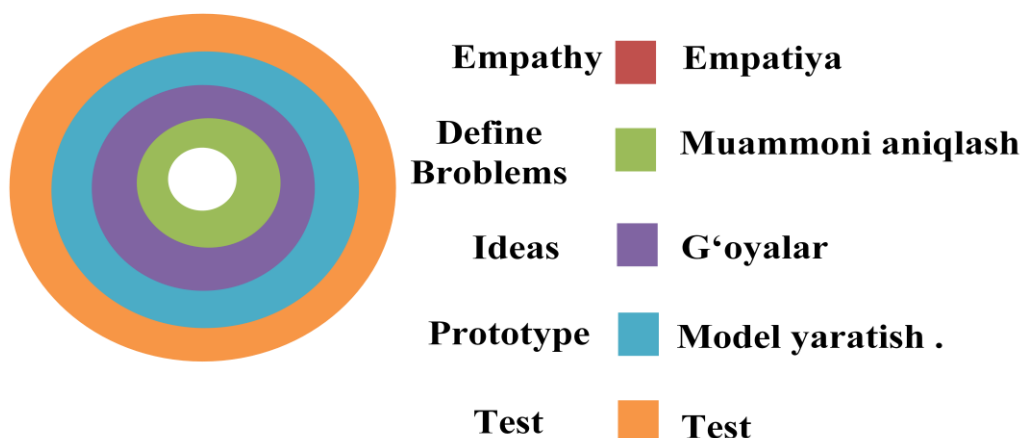
ASOSIY KOMPONENTLARI

LOYIHAGA ASOSLANGAN QUYIDAGI KOMPONENTLARINI O'Z ICHIGA OLADI:

TAFAKKUR DIZAYNI

DESIGN THINKING METODI

Tafakkur dizayni - bu chiziqli bo'lmagan, jamoalar foydalanuvchilarni tushunish, taxminlarga qarshi chiqish, muammolarni qayta aniqlash ijodiy g'oyalar, model ishlab chiqish va sinov uchun innovatsion yechimlarni yaratish uchun foydalanadilar. Tafakkur dizayni 5 bosqichni o'z ichiga oladi :

- ✓ Empatiya:
- ✓ muammoni aniqlash, :
- ✓ g'oyalar;
- ✓ model yaratish :
- ✓ test:

7.Fandagi yangiliklar, fanni o‘qitishning dolzarb masalalari moduli bo‘yicha soatlar taqsimoti

T/r	Modul mavzulari	Umumiy o‘quv yuklama hajmi	mashg‘ulotlar	
			(soatlarda)	
		Jami	Ma’ruza	Amaliy
1	Tasviriy san’at va chizmachilik fanidagi yangiliklar, ilmiy izlanishlar, ilmiy-tadqiqot materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish.	2	2	
2	Tasviriy san’at va chizmachilik fanidan umumiy o‘rta ta’lim bitiruvchilariga qo‘yiladigan talablari, o‘quv dasturlari, darslik va o‘quv qo‘llanmalari va ularning tahlili.	2		2
3	Tasviriy san’at va chizmachilik fanini o‘qitishda ilg‘or pedagogik tajribalar va ta’lim texnologiyalaridan samarali foydalanish.	2		2
4	Tasviriy san’at va chizmachilik fanidan ayrim murakkab mavzularni o‘qitish samaradorligini oshirish omillari.	2		2
5	Zamonaviy tasviriy san’at va chizmachilik darsi va unga qo‘yilgan talablar, dars mashg‘ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish.	2		2
6	Tasviriy san’at va chizmachilik fanini o‘qitishda elektron darsliklardan foydalanish.	2		2
7	Fan metod birlashmalari ishini samarali tashkil etish.	2		2
8	Uzluksiz kasbiy rivojlanish, shu jumladan mustaqil malaka oshirish va bilim olishning tashkiliy, uslubiy asoslari.	2		2
9	Tasviriy san’at fani bo‘yicha o‘qituvchilarning ilg‘or tajribalarini ommalashtirishning zamonaviy texnologiyalari, shakl va usullari.	2	2	
Jami:		18	4	14

NAZARIY VA AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidagi yangiliklar, ilmiy izlanishlar, ilmiy-tadqiqot materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish. (2 soat ma’ruza)

Fandagi yangiliklar, kashfiyot va ixtirolar. Fanning ilmiy-nazariy asoslari bo‘yicha dolzarb muammolar, yangiliklar, ilmiy izlanishlar, dissertatsiyalar, ilmiy, ilmiy-metodik maqolalar, anjumanlar materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish. *Tasviriy san‘at ta’limiga oid yangi nashr qilingan ilmiy-metodik adabiyotlar tahlili.. Tasviriy san‘at fani bo‘yicha oxirgi yillarda yaratilgan ilmiy adabiyotlar va ulardan dars jarayonida foydalanish.*

2-mavzu. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidan umumiy o‘rta ta’lim bitiruvchilariga qo‘yiladigan talablari, o‘quv dasturlari, darslik va o‘quv qo‘llanmalari va ularning tahlili. (2 soat amaliy mashg‘ulot)

Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidan umumiy o‘rta ta’lim bitiruvchilariga qo‘yiladigan umumiy talablar, umumta’lim maktablarida tarix fanini o‘qitishning maqsad va vazifalari. Amaliy va gumanitar fanlar tavsifi hamda predmetlar integratsiyasi, tasviriy san‘at va chizmachilik fani bo‘yicha o‘quv-metodik majmualarga qo‘yiladigan talablar. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidan yaratilgan o‘quv va uslubiy qo‘llanmalar, ularning tahlili. Tasviriy san‘at ta’limiga oid sinflar kesimida yaratilgan o‘quv adabiyotlar va ulardan dars jarayonida foydalanish metodikasi.

3-mavzu. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanini o‘qitishda ilg‘or pedagogik tajribalar va ta’lim texnologiyalaridan samarali foydalanish. (2 soat amaliy mashg‘ulot).

Fanni o‘qitish bo‘yicha ilg‘or pedagogik va xorij tajribalaridan unumli foydalanish. Rivojlangan xorij davlatlarida tasviriy san‘at fanining o‘qitilishi tajribalari. O‘quv mashg‘ulotida interfaol metodlardan foydalanish. *Mavzularga doir keys mashg‘ulotlarini ishlab chiqish. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalaridan dars jarayonida foydalanish. darslarini loyiha texnologiyasi asosida tashkil etish bosqichlari. Tasviriy san‘at va chizmachilik darslarida Kvest texnologiyasidan foydalanish. O‘quvchilarning tasviriy tafakurini shakllantirib borishda talim texnologiyalaridan samarali foydalanish.*

4-mavzu. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidan ayrim murakkab mavzularni o‘qitish samaradorligini oshirish omillari. (2 soat amaliy mashg‘ulot)

Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan murakkab mavzularni o'qitishda xorijiy tajribalari. *O'qitish jarayonining tarkibiy qismlari va ular o'rtasidagi aloqalar. Muammoga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan murakkab mazularni yoritishda qo'llash.* Tasviriy jarayonlarni zamon va mokon kontekstida bog'lash. Murakkab mavzularni yoritishda tasviriy loyiha va illiyustratsiya materiallaridan foydalanish.

5-mavzu. Zamonaviy tasviriy san'at va chizmachilik darsi va unga qo'yilgan talablar, dars mashg'ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish. (2 soat amaliy mashg'ulot)

Tasviriy san'at fani bo'yicha dars mashg'ulotlarni tayyorlashda loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish. Fan bo'yicha ma'ruza, seminar, amaliyot, laboratoriya ishi, trening, ochiq mashg'ulot va boshqa mashg'ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish. Darslarda ma'ruza va seminar mashg'ulotlaridan foydalanish. Dars rejasi va uning tarkibiy qismlari. Zamonaviy tasviriy san'at darsi, unga qo'yiladigan talablar. Dars mashg'ulotlarini kuzatish va tahlil qilish mezonlari.

6-mavzu. Tasviriy san'at va chizmachilik fanini o'qitishda elektron darsliklardan foydalanish. (2 soat amaliy mashg'ulot)

Elektron darsliklar. Ularni yaratishga qo'yiladigan talablar va tamoyillar. Elektron darsliklarni qo'llashning ijobiy jihatlari. Umumta'lim maktablari uchun joriy etilgan mul'timedia vositalaridan ta'lim jarayonida foydalanish. Multimedia mahsulotlaridan foydalanishning tashkiliy pedagogik hamda metodik asoslari. Multimedianing tarkibiy tuzilishi, undan dars jarayonida foydalanishning shakl va usullari.

7-mavzu. Fan metod birlashmalari ishini samarali tashkil etish (2 soat amaliy mashg'ulot)

Umumiy o'rta ta'lim maktabining Metodbirlashmalari to'g'risidagi NIZOMning mazmun-mohiyati . Umumiy o'rta ta'lim maktabi metod birlashmasining maqsadi, asosiy vazifalari va ularning faoliyatini tashkil etish tartibi. Metod birlashmaning maqsadi va asosiy vazifalari. Metod birlashmalar faoliyatini tashkil etish. Metod birlashma rahbari va a'zolarining majburiyatlari. Metod birlashma faoliyatiga doir hujjatlarning yuritilishi.

8-mavzu. Uzluksiz kasbiy rivojlanish, shu jumladan mustaqil malaka oshirish va bilim olishning tashkiliy, uslubiy asoslari. (2 soat ma'ruza)

Tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishi, fanga doir ilmiy yangiliklardan doimiy xabardor bo'lishi, xalqaro xorij tajribalaridan kasbiy faoliyatida foydalanish masalalari. Tasviriy san'at

fanidan mustaqil malaka oshirish va bilim olishning tashkiliy, uslubiy asoslari. Xalqaro ta'lim platformalarida malaka oshirish kurslarida ishtirok etish, ilmiy-tadqiqot ishlari bilan tanishib borish va kasbiy faoliyatida foydalanish.

9-mavzu. Tasviriy san'at fani bo'yicha o'qituvchilarning ilg'or tajribalarini ommalashtirishning zamonaviy texnologiyalari, shakl va usullari.
(2 soat amaliy mashg'ulot)

O'qituvchilarning ilg'or tajribalarini aniqlash, tahlil qilish, o'rganish, yozish, umumlashtirish, ommalashtirishning zamonaviy texnologiyalari, shakl va usullari. Fanni o'qitishda to'plangan ilg'or tajribalar. Ommalashtirish maqsadi, bosqichlari, ilg'or metodik ishlarga qo'yilgan talablar.

MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidagi yangiliklar, ilmiy izlanishlar, ilmiy-tadqiqot materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish. (2 soat ma’ruza)

Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidagi yangiliklar. Fanning ilmiy-nazariy asoslari bo‘yicha dolzarb muammolar, yangiliklar, ilmiy izlanishlar, dissertatsiyalar, ilmiy, ilmiy-metodik maqolalar, anjumanlar materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish. XTV ning 2022-yil 18-sonli buyrug‘ining mazmun-mohiyati .

1. Fanning ilmiy-nazariy asoslari bo‘yicha dolzarb muammolar, yangiliklar, ilmiy izlanishlar, dissertatsiyalar, ilmiy, ilmiy-metodik maqolalar, anjumanlar materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish.

2. Tasviriy san‘at va chizmachilik fanidan yangiliklar (tasviriy san‘at va chizmachilik fanini o‘qitishda zamonaviy yondoshuvlar. Ta’limda steam yondashuv. Art-pedagogikaning mazmun-mohiyati ta’lim va tarbiyada badiiy faoliyatning turli ko‘rinishlari)

1. Fanning ilmiy-nazariy asoslari bo‘yicha dolzarb muammolar, yangiliklar, ilmiy izlanishlar, dissertatsiyalar, ilmiy, ilmiy-metodik maqolalar, anjumanlar materiallaridan fanni o‘qitishda foydalanish.

Muhim dasturilamal

Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” va uni “Inson qadrini ulug‘lash va faol mahalla yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi tasdiqlandi.

Taraqqiyot strategiyasi 7 ta ustuvor yo‘nalish, 100 ta maqsad va joriy yilda amalga oshirilishi rejalashtirilgan 398 ta chora-tadbirdan iborat.

Bugungi kunda barcha sohalar qatori madaniyat va san‘at, ma’naviy-ma’rifiy ishlar rivojiga katta e’tibor qaratilmoqda, bu yo‘lda farmon va qarorlar qabul qilinayapti. Taraqqiyot strategiyasining 5-chi yo‘nalishi Ma’naviy taraqqiyotni ta’minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish, deb nomlangani ham bundan dalolat beradi hamda bu boradagi ishlar rivojini yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgani bilan ahamiyatlidir.

Muxtasar aytganda, Strategiyaning beshinchi yo‘nalishi 75–maqsadda Tasviriy va amaliy san‘at hamda dizayn yo‘nalishlarini rivojlantirish, aholining badiiy-estetik didini yuksaltirishga oid qator vazifalar belgilandi.

Mazkur vazifalar ijrosi doirasida O‘zbekiston Badiiy akademiyasi mas’ulligida joriy 2022 yilda atoqli O‘zbekiston xalq rassomlarining namunali hayoti va ijodini keng targ‘ib qilish hamda ular xotirasini abadiylashtirish chora-tadbirlari amalga oshiriladi. Jumladan, O‘zbekiston xalq rassomlari - Chingiz Axmarov tavalludining 110 yilligi, Zinaida Kovalevskaya tavalludining 120 yilligi keng nishonlanadi, buning barobarida yashab va ijod qilgan uylariga yodgorlik

lavhalarini o‘rnatish, ijodiy ko‘rgazma va ilmiy-amaliy konferensiyalar o‘tkazish ko‘zda tutilgan.

O‘zbekiston tasviriy va amaliy san‘atini xalqaro darajada ommalashtirish maqsadida Badiiy akademiya hamda tegishli vazirlik va idoralar hamkorligida xalqaro san‘at tadbirlari, ya’ni Zamonaviy san‘at biyennalesi, “Toshkent quvonchlari” xalqaro bolalar rasmlari biyennalesi, “Tasviriy va amaliy san‘at” festivali tashkil etiladi.

Yana bir vazifa - tasviriy va amaliy san‘at hamda dizayn yo‘nalishlarida yetuk mutaxassislarni tayyorlash tizimini takomillashtirish uchun soha bo‘yicha badiiy va ilmiy salohiyatni kuchaytirish, bolalar san‘atini rivojlantirish, iste’dodli yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va ularning ijodiy imkoniyatlarini yanada kengaytirish, badiiy ta’lim sifatini oshirishga yo‘naltirilgan vazifalarni bajarishda zamonaviy, ta’sirchan usul va shakllarni qo‘llash ko‘zda tutilgan. Xalqaro ijodiy hamkorlikni yanada mustahkamlash maqsadida jahon tasviriy va amaliy san‘ati taraqqiyotiga hissa qo‘shgan, soha bo‘yicha xalqaro hamkorlikni yo‘lga qo‘ygan malakali nomzodlarni faxriy xorijiy a‘zolikga tavsiya etish kabi chora-tadbirlar amalga oshiriladi.

Ta’kidlash kerakki, bunday e’tibor soha vakillarini mamnun qilish bilan birga ularga juda katta mas’uliyat yuklaydi. Pirovardida bunday vazifalarning ijrosi mamlakatimizning boy badiiy merosi, Yangi O‘zbekistonda o‘zbek tasviriy san‘atining yutuqlarini keng tanitishga xizmat qiladi.

2. Prezidentimizning 21.04.2020 yildagi PQ-4688-son qarori 2-ilovasi bilan tasdiqlangan “Respublikada tasviriy va amaliy san‘at sohasi samaradorligini yanada oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar dasturi”ga muvofiq “O‘zbekiston Badiiy akademiyasi tizimidagi ixtisoslashtirilgan san‘at maktablari hamda maktab-internatlarining mutaxassislik fanlari bo‘yicha yangi avlod darsliklari, o‘quv-metodik qo‘llanmalar, katalog-albomlar va materiallarni tayyorlash hamda chop etish reja–jadvali” tasdiqlangan.

2. TASVIRIY SAN‘AT VA CHIZMACHILIK FANIDAN YANGILIKLAR

STEAM TA’LIMI VA UNING KELIB CHIQISH TA’RIXI

Bugungi kunda dunyoda to‘rtinchi texnologik inqilob mavjud: tezkor axborot oqimlari, yuqori texnologiyali innovatsiyalar va rivojlanishlar hayotimizning barcha sohalarini o‘zgartirib bormoqda. Shu bilan birgalikda jamiyatning talablari, shaxsning manfaatlari ham shunga ko‘ra o‘zgarib bormoqda. Bugungi kunda o‘quvchilarni robototexnika, 3-D dizayn, modellashtirish, dasturlashga bo‘lgan qiziqishlari ortib bormoqda. Ushbu manfaatlarni ro‘yobga chiqarish uchun mahorat va kompetentlik talab etiladi. Faqat bilish va anglash emas, balki tadqiqot va ixtiro qilish ham muhimdir. Bunda STEM (Science, technology, engineering and mathematics) – bir vaqtning o‘zida fan, texnologiya, matematika va muhandislik sohalarini bir so‘z bilan birlashtirish mumkin bo‘lgan integratsiyalashgan ta’lim yondoshuvi muhim ahamiyat kasb etadi. STEM integratsiyalashgan ta’lim yondoshuvi jahon ta’limidagi asosiy tendensiyalardan biridir. U o‘z ichiga matematika, texnologiya, ijodkorlik, muhandislik san‘ati va

tabiiy fanlarni o'rganishni qamrab oladi. Integratsiyalashgan ta'lim jarayoni muhandislik, dizayn va modellashtirish sohasida talab qilinadigan mutaxassislarni tayyorlash imkonini beradi. STEM – real hayot talablaridan kelib chiqqan holda ilmiy-texnikaviy konsepsiya doirasida integratsiyalashgan holda o'qitishdir.

Integratsiyalashgan ta'limni joriy etishdan ko'zlangan maqsad - bu ta'lim, jamiyat, ish va dunyoni bir butun holda tasavvur etish va ular o'rtasida barqaror aloqa o'rnatishdir.

Ushbu ta'lim yondoshuvi qanday paydo bo'ldi?

STEAM ta'limi texnologiyasi - nazariya va amaliyotning birlashtirilgan natijasidir. "STEM" qisqartmasi birinchi marta 1990-yillarda amerikalik bakteriolog R.Kolvell tomonidan taklif qilingan, ammo faqat 2000-yillardan faol foydalanila boshladi.

STEM ta'limi – maktabgacha ta'limdan boshlab texnologiya va muhandislik ishlarini o'rganishga hissa qo'shadigan ta'lim faoliyat majmui hisoblanadi. STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) asosida ushbu konsepsiyaning yangi variantlari paydo bo'ldi, ularning eng keng tarqalgani STEAM (fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika) va STREAM (fan, texnologiya, robototexnika, muhandislik, san'at va matematika). Bugungi kunda STEAM jahon ta'limidagi asosiy tendensiyalardan biridir. Texnologiyaning jadal rivojlanishi tufayli yangi kasblar paydo bo'ladi. STEM mutaxassislari bo'lgan talab hamma joyda o'sib bormoqda. Turli hisob-kitoblarga ko'ra, yuqori o'sish darajasiga ega bo'lgan har 10 ta mutaxassisliklardan 9 tasida STEAM bilimlari talab etiladi. Xususan, 2018 yilgacha kimyo muhandislari, dasturiy ta'minot ishlab chiquvchilar, neft muhandislari, kompyuter tizimlari tahlilchilari, mexanik muhandislar, qurilish muhandislari, robototexnika, yadroviy tibbiyot muhandislari, suv osti inshooti me'morlari, aerokosmik muhandislar kabi mutaxassisliklarga bo'lgan ehtiyojning oshishi kutilmoqda. STEAM ta'limi esa o'quvchilarni texnologik jihatdan rivojlangan dunyoga tayyorlaydi. O'tgan 60 yil mobaynida texnologiya jadal sur'atlar bilan o'sdi. Jumladan: Internet (1960 yil) va GPS texnologiyalardan (1978 yil) to DNKni skanerlash (1984 yil) hamda albatta iPod (2001 yil) hamda boshqalarni misol qilib keltirishimiz mumkin. Bugungi kunda deyarli har bir kishi smartfonlardan foydalanmoqda. Bizning dunyomizni texnologiyasiz tasavvur etishning iloji yo'q. Bundan keyin ham texnologik rivojlanish davom etadi va STEM ko'nikmalari bu rivojlanishning asosi bo'lib hisoblanadi.

STEAM o'quvchilarni ilhomlantiradi. O'quvchilar kashfiyotchilar va olimlar sifatida tadqiqotlar olib borishadi, texnologiyalarning imkoniyatlarini bilishadi, muhandislar sifatida loyihalashadi, rassomlar sifatida ijod qilishadi, matematiklar kabi fikrlashadi va albatta bolalar zavqlanib o'ynashadi.

STEM – o'quvchining intellektual qobiliyatlarini ilmiy va texnologik ijodkorlikka jalb qilish imkoniyati bilan rivojlantiradi. U o'quvchilarning aniq, tabiiy fanlarga bo'lgan qiziqishlarini rivojlanishiga qaratilgan o'quv dasturiga asoslanadi.

STEM – olti bosqichdan iborat: savol, muhokama, dizayn, tuzilish, test, rivojlanish.

Ushbu bosqichlar loyixaning asosi hisoblanadi. O‘z navbatida o‘quvchilar bir jamoa sifatida barcha imkoniyatlardan foydalanish, birgalikda harakat qilish, undan foydalanish ijodkorlik va innovatsiyalarning asosidir. Shunday qilib, ilm-fan va texnologiyalarni bir vaqtning o‘zida o‘rganish va uni qo‘llash ko‘plab yangi innovatsion loyihalarni yaratishga yordam beradi. Bu loyihalarda albatta “san’at”ning imkoniyatlari kengdir.

Art-pedagogikaning mazmun-mohiyati ta’lim va tarbiyada badiiy faoliyatning turli ko‘rinishlari

Art-pedagogika – pedagogika fanining bir tarmog‘i sanalib, “art” – san’at, “pedagogika” – ta’lim-tarbiya degan ma’noni beradi. Ya’ni, “san’at orqali ta’lim-tarbiya berish”ni nazarda tutadi. Art-pedagogika nazariy va amaliy jarayonda insonlarning badiiy tomondan rivojlanishini hamda shaxsning madaniyatini san’at va badiiy-ijodiy faoliyat orqali shakllanishini bildiradi. Art-pedagogikaning mazmun-mohiyati ta’lim va tarbiyada badiiy faoliyatning turli ko‘rinishlari hamda shaxsning san’at vositalari orqali rivojlanishida, shuningdek, ularda badiiy-madaniy va amaliy bilim, ko‘nikmalarni egallashda namoyon bo‘ladi.[2] 135 Har bir millat o‘z kelajak avlodida komillikni ko‘rishni orzu qiladi. O‘zbek xalqi o‘z madaniyati va ma’naviyatida komil insonlar tarbiyasiga alohida e’tibor bergan va bunday komillik darg‘alarini yetishtirish har bir zamonda muhim sanalgan. Inson kamolotida esa ma’naviy go‘zallik muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois bugungi kunda yurtimizda zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega, mamlakatning munosib kelajagi uchun javobgarlikni o‘z zimmasiga ola biladigan, intiluvchan va serg‘ayrat yoshlarni tarbiyalashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu borada Muhtaram Prezidentimiz boshchiligida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlarga e’tiborni kuchaytirish, ularni madaniyat, san’at, jismoniy tarbiya va sportga keng jalb etish, ularda axborot texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish, yoshlar o‘rtasida kitobxonlikni targ‘ib qilish, xotin-qizlar bandligini oshirish masalalariga bag‘ishlangan 5 ta tashabbusi ilgari surildi. Ushbu 5 tashabbusning mohiyatiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, har birining zamirida chuqur o‘ylangan ma’no va mazmun borligiga guvoh bo‘lamiz. Birinchi tashabbus yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san’atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirishga, iste’dodini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. Jumladan 5 ta muhim tashabbusda qayd etilgan san’at, adabiyot yoshlarimizning ma’naviy-axloqiy tarbiyasida eng kuchli vositalardan biri hisoblanadi. Bu vosita aholining barcha tabaqasini, turli yoshdagi shaxslarni qamrab oladi. Bugungi kunda san’atning estetik qiymatga ega bo‘lgan sifatini targ‘ib etish, badiiy ijod namunalari shaxs fenomenini shakllantiruvchi asosiy mezon ekanligini inobatga olgan holda, birinchi tashabbus, ya’ni yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san’atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirishga, iste’dodini yuzaga chiqarish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilab olindi. San’at va badiiy ijod shaxs fenomenini shakllantiruvchi asosiy mezondir. Shunday ekan yoshlarda estetik ong, estetik did,

estetik immunitet, estetik intellektni shakllantiruvchi, ma'naviy va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan badiiy-estetik ijod namunalarining o'rnini alohida e'tirof etish zarur. San'at ham inson hayotida o'ziga xos estetik ahamiyat kasb etib, ijtimoiy hayotda inson faoliyatining, badiiy ijodning yakuni sifatida yuzaga keladi. Ammo har qanday badiiy asar ham san'at darajasiga ko'tarilmaydi, san'at darajasida baholanmaydi. Demak, badiiy ijod namunalarini san'at asari darajasiga ko'tarilishi uchun ham estetika qonuniyatlariga amal qilinishi muhimdir. Hozirgi kunda san'at inson ongi va tafakkuriga kuchli ta'sir ko'rsatadigan, shaxs ma'naviyatini shakllantiradigan kuchga ega ekanligi bilan ajralib turadi, san'at-badiiy ijod inson ongining uzviy dialektik aloqadorligi, biri ikkinchisiz mavjud bo'lmasligini va o'z-o'zini tashkillashtira olish xususiyatiga ega ekanligini namoyon etadi.

Shaxs bosqichma-bosqich tarzda o'z-o'zini tashkillashtira olishi orqali o'z-o'zini asrash, himoya qilish, idora etish qobiliyatiga egadir. Inson shaxs sifatida tabiatdan, jamiyatdan, ma'naviy hayotdan oziqlanib boraveradi. San'at asarlari ham shaxsga ana shunday ma'naviy, ruhiy ozuqa beruvchi vosita sifatida insonni harakatga keltiruvchi, murakkab vaziyatlarda inson ongiga ta'sir etib kishiga estetik zavq, ko'tarinki kayfiyat bag'ishlab, to'g'ri xulosalarga kelishiga, o'z-o'zini estetik tashkillashtira olishiga yordam beruvchi asosiy vositadir. San'atning qudratli kuchi shundaki, u nafaqat insonga ma'naviy ozuqa beradi, balki butun bir jarayonlarning, taraqqiyotning qudratli quroli bo'la oladi.. XX asr boshlarida olimlar san'atning imkoniyatlaridan, jumladan, bolalar ruhiy kechinmalarini korreksiyalashda san'at turlaridan – rasm, musiqa, teatr kabilardan keng foydalana boshladilar. Bu esa, “san'at orqali ta'lim olish” g'oyasini yuzaga keltirdi. Masalan, estetik tarbiya sohasidagi ishlari bilan tanilgan E.Surno san'at tarbiyaning muhim vositasi, shuningdek, san'at insonda fikrlash, tasavvur va his-tuyg'ularni shakllantirish manbai ekanligini ta'kidlaydi. Art-pedagogika sohasida rus olimlaridan N. I. Sakulina, N. A. Vetlugina, V. A. Yezikeyeva, T. S. Komarova va boshqalar san'atni idrok etish jarayoni orqali bolalarda bilim va murakkab aqliy faoliyat rivojlanishini ilmiy tadqiqotlarida isbotlab berishgan.

Bolalarning badiiy-ijodiy faoliyati ularning sensor rivojlanishini, rang, shakl va tovushlarni ajrata olish qobiliyatini ta'minlaydi. Shuningdek, ranglar, chiziqalar va ularning birikmalarining boyligini chuqurroq idrok etishga olib keladi va turli san'at turlari tilini tushuntirib beradi. L. S. Vigoskiy ham bola rivojlanishida san'atning ijobiy ta'siri haqidagi qarashlarida, bolalar ijodini badiiy faoliyatning turli san'at turlari (musiqa, rasm, badiiy ifoda, teatr) orqali kuchaytirish lozimligini qayd etadi.[2]

Tasviriy san'at vositalaridan maktabgacha va maktab davri, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarining mashg'ulotlarda keng foydalanib, shaxsda ta'lim va tarbiyani tarkib toptirishda muhim omil sifatida ijobiy natija beradi. Art-pedagogika sohasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, san'at shaxsni rivojlantiradi, bolaning umumiy va badiiy dunyoqarashini kengaytiradi va ularning bilishga bo'lgan qiziqishlarini oshiradi.

TASVIRIY SAN'AT FANNING O'QITISHNING JORIY HOLATI VA MAVJUD MUAMMOLAR

O'zbekistonda san'at, ma'naviy, estetik va badiiy an'analarni avlodlardan avlodlarga yetkazish, san'at asarlarini idrok etishga o'rgatish orqali badiiy madaniyatni rivojlanishi, jismoniy, ma'naviy-intellektual salomatligini asrash, jismoniy salomatligini mustahkamlash, o'quvchilarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Tasviriy san'at fanning o'quvchilarda xotira, diqqat, tasavvur, harakatlar koordinatsiyasi kabi psixologik faoliyatlarni shakllantirish bilan birga badiiy va estetik did hamda jismoniy sifatlarni rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Ushbu fanlarni o'qitishda uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash orqali

➤ o'quvchilarda madaniyat, qadriyatlarga asoslangan ijodiy va shaxsiy fazilatlar shakllantiriladi. darsliklarda o'quv materiallarini o'zlashtirishda o'quvchilarda bilishga qiziqish, ishtiyoq va xoxishni hosil qiladigan o'yin va mashqlar, art-texnologiyalarni aks ettirish;

➤ o'quvchilarni o'zaro hamkorlikda ishlash, mazkur fan bo'yicha mashg'ulotlarni shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga asoslanib o'qitishni takomillashtirish;

mazkur fanlarni o'qitishda ilg'or xorijiy, jumladan, Germaniya, Janubiy Koreya, Yaponiya kabi Osiyoning rivojlangan davlatlari tajribalarini hisobga olish;

➤ mazkur fanni o'qitishda ko'proq amaliyotga shuningdek, badiiy-estetik va ma'naviy-axloqiy fazilatlar qadriyat sifatida anglanishiga e'tibor qaratish;

➤ o'quv dasturlari va darsliklar mazmunida tizimlilik, uzviylik va uzluksizlik tamoyillariga rioya etish, mavzularda ketma-ketlik va izchillikni inobatga olish;

➤ mavzularni o'zlashtirish shaxs rivojining kognitiv (bilish) sohasiga yo'naltirilganligi bilan birga, kreativlik, ijtimoiy-emotsional va shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishga e'tibor qaratish;

➤ mazkur fanlarda o'qitiladigan mavzularni fanlar va mavzulararo integratsiyasiga e'tibor qaratish;

➤ darsliklarda o'quvchilarni faollashtirishga doir savol va o'quv topshiriqlari berilishi bilan birga, reflektiv, o'zini o'zi rivojlantirish va baholash ta'lim texnologiyalari, badiiy-estetik tahlilga asoslangan o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatiga mos tashxis vositalaridan samarali foydalanish;

➤ mavzularni izchillikda tizimlashtirish va juda ilmiy atamalar ko'p qo'llanilishini soddalashtirish zarur.

2-bob. CHIZMACHILIK TA'LIMINING AMALDAGI JORIY HOLATI VA MAVJUD MUAMMOLAR.

Hozirgi vaqtda chizmachilik ta'limining amaldagi joriy holati va to'plangan tajribalar tahlilidan quyidagilar ma'lum.

O'zbekistonda san'at, ma'naviy, estetik va badiiy an'analarni avlodlardan avlodlarga yetkazish, san'at asarlarini idrok etishga o'rgatish orqali badiiy va grafik

madaniyatni rivojlantirish, jismoniy, ma'naviy-intellektual salomatligini asrash, jismoniy salomatligini mustahkamlash, o'quvchilarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Chizmachilik fani fani o'quvchilarda xotira, diqqat, tasavvur, harakatlar koordinatsiyasi kabi psixologik faoliyatlarni shakllantirish va uni rivojlantirishga yo'naltiriladi. Bugungi kunda maktabgacha, umumiy o'rta, professional va oliy ta'lim tizimlarida ta'lim olayotgan o'quvchilarda yuqori darajada ta'lim olishi, fan sohasida yetarli bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari oxirgi 30 yil ichida jamiyatni o'zgartirdi. Shu bilan birga katta mehnat migratsiyasi, rivojlanmagan ijtimoiy infratuzilma qashshoqlik va ishsizlikning yuqori darajasi, infratuzilmaning eskirganligi, iqtisodiy rivojlanish strategik maqsadlariga nomuvofiqligi, intellektual mulkni himoya qilish muammolari, oliy ma'lumot olish imkoniyatlarining cheklanganligi, yuqori texnologiya va ilm-fanga asoslangan ishlab chiqarishning rivojlanmaganligi, inson kapitali va imidjiga zarur miqdordagi investitsiyalarning sarflanmasligi, malakali xodimlarning yetishmasligi, o'rta bo'g'in rahbar va xodimlarning past darajadagi malakasi, eskirgan ish usullaridan foydalanish kabi muammolar o'z yechimini kutmoqda. Sanoatning bevosita rivojlanishida chizmachilik fanida egallaniladigan grafik bilimlar (eskiz bajarish, ish chizmalarni chizish, yig'ish chizmalarini tuzish va har xil turdagi chizmalarni o'qish) o'z o'rniga ega ekanligi namoyon bo'lmoqda, bu esa iqtisodiyotning barcha sohalarini rivojlantirishda chizmachilik fanining salmog'i, ulishi uning innovatsiyalari rolini kuchaytiradi va amaliy ahamiyatini ko'rsatib beradi. Innovatsion texnologiyalarining rivojlanishidagi kechikish milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini pasaytirishi, shuningdek, o'sib borayotgan ishlab chiqarish taraqqiyotida uning zaifligini oshirishi mumkin. Ishlab chiqarish sohasida kutilayotgan yangi o'zgarishlar sharoitida umumiy o'rta, professional ta'lim tizimlarida chizmachilik bilimlari o'quvchi-yoshlarda ijodkorlik qobiliyati va mehnat ko'nikmalarini rivojlantirish, ularda oliy ta'lim bosqichida yoki mustaqil hayotga qadam qo'yishda zarur bo'ladigan bazaviy kompetensiyalar va ilmiy dunyoqarashlarni shakllantirishda asosiy yechim bo'lib xizmat qiladi. Chizmachilik bilimlarini o'zlashtirgan bitiruvchilar ishlab chiqarish sohasida va ta'lim sohasining barcha tarmoqlarida ta'lim olishda mukammal ma'lumot uzatish va ma'lumot olishning qulay va tushunarli vositasi sifatida "grafik til" vazifasini bajaradi. Ta'lim tizimi jarayonlari yuqori darajada rivojlangan Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya, AQSh, Isroil, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy Xalq Respublikasi va boshqa rivojlangan davlatlar ta'lim tizimida ham grafik ta'lim ishlab chiqarishning asosiy bo'g'ini hisoblanib, jahon mehnat bozoriga malakali mutaxassislar tayyorlashning muhim bosqichlari va tashkil etuvchilaridan biri deb qaraladi. O'quvchilarga grafik ta'lim berishning zamonaviy innovatsion uslublarini joriy etish O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti keyingi 10 yil ichida dunyoning taraqqiy etgan davlatlar qatoriga kirishi, ya'ni 2030 yilgake lib iqtisodiyotning sanoat va seleksiyaning tarmoqlari

bo'yicha jahonda yetakchi davlatlardan biriga aylanishiga zamin yaratishda muhim shartlardan biridir. Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jamiyat rivojlanishiga shiddatli ta'sir ko'rsatmoqda.

Bunda mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish, yangi va zamonaviy bosqichga ko'tarish zarur vazifa etib belgilandi.

Ushbu fanlarni o'qitishda uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash orqali o'quvchilarda grafik madaniyatga asoslangan grafik bilimlar va shaxsiy fazilatlar shakllantiriladi, mazkur fanlarning mazmuni va o'qitishda quyidagi muammolar mavjud:

➤ ijodiy erkinlikni ta'minlash maqsadida amaliyotchi o'qituvchilar tomonidan DTS asosida alternativ darsliklarning yaratilishi va ulardan tajriba sinov tarzida foydalanishni yo'lga qo'yish;

darsliklarda o'quv materiallarini o'zlashtirishda o'quvchilarda bilishga qiziqish, ishtiyoq va xoxishni hosil qiladigan o'yin va mashqlar, art-texnologiyalarni aks ettirish;

➤ o'quvchilarni o'zaro hamkorlikda ishlash, mazkur fan bo'yicha mashg'ulotlarni shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga asoslanib o'qitishni takomillashtirish;

➤ mazkur fanlarni o'qitishda ilg'or xorijiy, jumladan, Janubiy Koreya, Yaponiya kabi Osiyoning rivojlangan davlatlari tajribasini hisobga olish; o'quv dasturlari va darsliklar mazmunida tizimlilik, uzviylik va uzluksizlik tamoyillariga rioya qilinmagan.

➤ Mavzularda ketma-ketlik va izchillik hisobga olinmagan;

➤ mavzularni o'zlashtirish shaxs rivojining kognitiv (bilish) sohasiga yo'naltirilgan bo'lib, kreativlik, ijtimoiy-emotsional va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qilmaydi. Mavzularni o'zlashtirish uchun asosan bilimlarni tekshirishga doir test savollaridan foydalanish bilan cheklanilgan;

➤ mazkur fanlarda o'qitiladigan mavzular sinflar bo'yicha tahlil qilinganda ko'plab mavzular fanlar va mavzulararo integrallashtirilmagan;

➤ darsliklarda o'quvchilarni faollashtirishga doir savol va o'quv topshiriqlari berilgan, biroq refleksiv, o'zini o'zi rivojlantirish va baholash ta'lim texnologiyalari, mavzular izchillikda tizimlashtirilmagan va ayrim hollarda noto'g'ri va g'aliz o'rindagi ilmiy atamalar ko'p qo'llanilgan.

Hozirgi vaqtda umumiy o'rta ta'lim maktablarida chizmachilik fanini o'qitishning amaldagi holati tahlil qilinganda quyidagilar ma'lum bo'ldi. Jumladan:

Hozirgi kunda umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi chizmachilik fanini o'qitishda ko'p hollarda o'quvchilarning ijodkorlikni rivojlantirmaydigan, ularda axborot bilan ishlash va undagi asosiy mazmuni aniqlash, tahlil qilish va bir tizimga keltirish malakalari shakllanishiga ko'maklashmaydigan ta'limning reproduktiv metodlaridan keng foydalanilmoqda. O'quvchilarning kasb tanlashi va biror sohadan malakali mutaxassis bo'lib shakllanishida esa faqat o'z

sohasining bilimdoni va shu yoʻnalishdagi axborotlarni egallaganlik bilan bir qatorda, ulardan har xil kasbiy vaziyatlar yuzaga kelganda oʻrinli foydalana bilish ham talab qilinadi. Umumtaʼlim maktablaridagi texnologiya darslari bilan bir qatorda chizmachilik fani ham oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish, konstruksiyalash va ijodkorlik qobiliyatlarini hamda ularning politexnik bilimlarini shakllantirish va rivojlantirishda juda katta imkoniyatlarga ega. Chizmachilik darslarida ushbu imkoniyatlardan unumli foydalanish uchun, birinchi navbatda, fanning mazmunini oʻquvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ular uchun qiziqarli tarzda tuzilishiga alohida eʼtibor qaratish kerak. Bularni amalga oshirish uchun mavzularni yoritishda, oʻquvchilar bajaradigan grafik mashqlar va topshiriqlarni tuzishda hozirgacha shakllanib, dogmatik koʻrinishga kelib qolgan qoliplardan voz kechib, noanʼanaviy usullardan foydalanish, oʻquvchilarning qiziqishlari va ijodkorliklarini oshiradigan uslublarni izlashga toʻgʻri keladi. Chizmachilik fanining xususiyatiga koʻra bunday uslublardan, grafik mashq va topshiriqlardan foydalanish uchun katta imkoniyatlar maydoni mavjud. Lekin shularga qaramasdan hozirgacha nashrdan chiqarib turilgan darsliklardagi maʼlumotlar asosan konstruktorlik hujjatlarining yagona tizimi (YeSKD) dagi maʼlumotlarning qisqacha mazmunini yoritish hamda chizma bajarishning sodda usullarini bayon qilish bilan cheklanib qolmoqda. Maʼlumki, chizmachilik fan sifatida shakllanish va rivojlanish borasida uzoq tarixga ega. Shu bois ayrim tarixiy materiallardan zamonaviy talqinda foydalanish, birinchidan, chizmachilik oʻquv fanining mazmunini boyitadi. Ikkinchidan, uning milliy-tarixiy negizini mustahkamlaydi. Biroq, amaldagi, shuningdek bundan oldingi davrlarda yaratilgan darsliklarda ham chizmachilikning rivojlanish tarixi, jumladan Oʻzbekiston hududida chizma bajarishlar (ayniqsa, amaliy sanʼat namunalari misolida) sohasidagi yutuqlar darsliklarda oʻzining toʻliq ifodasini topmagan. Aslida esa milliy meʼmoriy yodgorliklarning kompozitsion yechimlari, dunyo sanʼatshunoslari tomonidan eʼtirof etilgan girehlar va islamiy naqshlarning qurish uslublari, zamonaviy talablarni bajarishga yoʻnaltirilgan ijodiy xarakterdagi topshiriqlarni oʻquv jarayoniga kiritilishi chizmachilik darslarida oʻquvchilarning grafik savodxonligini oshirishga xizmat qiladi. Umumiy oʻrta taʼlim maktablaridagi chizmachilik fanini oʻqitilishi va ularning mazmunlarini oʻrganib, tahlil qilishimiz jarayonida biz maktab oʻquvchilarining fanni oʻzlashtirishlariga salbiy taʼsir qiladigan qator omillarni aniqladik.

Ularga quyidagilar kiradi: mumtaʼlim maktablarida tahsil olayotgan aksariyat oʻquvchilarning maktab chizmachilik kursiga qiziqishlarining pastligi; turli sabalarga koʻra maktablardagi chizmachilik darslarini baʼzi hollarda mutaxassis boʻlmagan oʻqituvchilarning oʻqitishi; maktab maʼmuriyati va oʻqituvchilarning chizmachilik faniga jiddiy munosabatda boʻlmashliklari natijada oʻquvchilarning mazkur fan asoslarini oʻzlashtirish darajalarining pastligi; chizmachilik fani (“Chizma geometriya elementlari” va “Muhandislik grafikasi”) ni oʻrganish oʻquvchilardan maxsus qobiliyat va malakalar (fazoviy

tasavvur, masala yechimiga ijodiy yondashish, mustaqil ishlash ko'nikmalari, tahlil qila bilish va h.k.) ni egallaganlikni talab qiladi. Agar fan o'qituvchisi ularni shakllantirish metodlarini egallamagan bo'lsa (nomutaxassis o'qituvchi) chizma bajarishning oddiy usullariga o'quvchilarni o'rgatishning o'zi katta muammoga aylanadi Chizmachilik fanidan amaldagi fan dasturi, darslik hamda kam sonli metodik ta'minot vositalari asosan chizma standartlarining bayoni va ularga tegishli misollarni yoritish shakliga kelib qolgan. Darslikdagi mavzular qisqayoritilgan bo'lib, ularning amaliy qo'llanilishiga oid ma'lumotlar nihoyatda kam berilgan. Bu ahvol o'quvchilarning fanni o'rganishga bo'lgan qiziqishlarining pasayishiga asosiy sabablardan biri sifatida qaralishi mumkin. Yuqorida aytilganlarni e'tiborga olib endilikda chizmachilik fanidan dastur va darsliklardagi mavjud holatni mazmun jihatidan qayta ko'ribchiqish zarur bo'ladi. Birinchidan, chizmachilik fani o'zining xususiyatiga ko'ra, birinchi navbatda, o'quvchilarning politexnik bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, dars mashg'ulotlarining asosiy qismi amaliy mashg'ulotlar shaklida tashkil qilinishi hamda o'quvchilarning grafik ish bajarishlari orqali ularda shu fan asoslarini o'zlashtirib borishlari ko'zda tutiladi. Nazariy ma'lumotlarning asosiy qismi, odatda, amaliy mashg'ulotlarning boshlanishida berilib, ular grafik ishlarni bajarish orqali mustahkamlab boriladi. Bu tartib ko'p yillik pedagogik tajribalar orqali umume'tirof etilgan aksioma hisoblanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida chizmachilik o'qitish sifatini oshirish uchun, birinchi navbatda, namunaviy fan dasturi mazmunini chizmachilikning amaliy yo'nalishlari bilan boyitib, darslikdagi materiallarni shunga moslashtirish zarur. Bu ishlarga hamohang tarzda sohaga oid zamonaviy metodik ta'minot kompleksini yaratish grafik ta'limsamaradorligining yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Metodik ta'minot chizmachilik o'qituvchilari uchun zarur bo'lgan asosiy ma'lumotlarni o'z ichiga olib quyidagi tarkibiy qismlarga ega bo'lishi maqsadga muvofiq:

chizmachilik fani bo'yicha uning amaliy ahamiyati, shakllanish tarixi, chizmachilikda milliylik komponentlari, O'zbekiston hududidagi o'ziga xosgrafik tasvirlar kabi ma'lumotlar o'quvchilarga tushunarli, sodda bayon qilingan yangi nazariy ma'lumotlar bazasi;

o'quvchilarning qiziqishlari va yosh xususiyatlari hisobga olinib, amaliy ahamiyatga ega yangi turdagi mashqlar va grafik topshiriq variantlari;

chizmachiligidan o'quvchilarning bilimini nazorat qilish, shuningdek o'quvchilarning o'zlari bilimlarini nazorat qilishga xizmat qiladigan dasturiy ishlanmalar. Chizmachilik darslarini tashkil qilishda kompyuter texnologiyalarining imkoniyatlaridan keng foydalanish zarur. Chizmachilik fani haqli ravishda politexnik bilimlarning asosi hisoblab kelinadi. Har qanday zamonaviy konstruktor, arxitektor, turli sohalarda faoliyat ko'rsatadigan muhandislarning faoliyati bevosita chizmalar bilan ish ko'rishiga to'g'ri keladi va ularga bog'liq bo'ladi. Faoliyati bu kasblardan uzoq bo'lgan insonlardan ham minimal darajadagi grafik madaniyatni egallaganlik talab qilinadi. Shu bois o'quvchilar ham, turli kasb egalari ham ma'lum darajada grafik savodxonlikka ega

bo'lishlari kerak. Umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi chizmachilik fanidan taklif qilinayotgan yangi o'quv-metodik kompleksning o'ziga xos jihatlari:

➤ *mavzularni yoritishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini e'tiborga olib mustaqil o'zlashtirishlariga imkoniyat yaratish, o'rganiladigan materiallarning amaliy qo'llanilish sohalarini tushuntirib borish;*

➤ *o'quvchilarning politexnik bilimlarini rivojlantirishga yo'naltirilganlik;*

➤ *o'quvchilarda konstruksiyalash va ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishga yo'naltirilganlik;*

o'quvchilar uchun grafika tarixi, rivojlanishi va zamonaviy ahvoliga oid materiallar bilan boyitilgan **“ISH DAFTARLARI”**ning taklif qilinishi. Bu ish daftarlarining ta'lim jarayoniga kiritilishi grafik tasvirlarni bajarishga sarflanadigan vaqtning keskin kamayishiga xizmat qiladi va ta'lim samaradorligiga ko'maklashadi. o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirishga ko'maklashuvchi “Chizmachilik” elektron darsligini yaratish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda:

umumta'lim maktablarida o'qitiladigan amaldagi chizmachilik fani mazmuni, mustaqil hayotda qo'llash imkoniyati bo'lgan texnik va grafik savodxonlikni, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik kompetensiyalarini shakllantirish uchun yetarli emas;

chizmachilik fanini o'qitishda metapredmet kompetensiyalar va fanlararo integrativ yondoshuvlarning kamligi;

chizmachilik fani me'yoriy hujjatlarida baholash mezonlarining faqat bitiruvchi kompetensiyasi uchun ishlanganligi;

chizmachilik fani mazmuniga muxandislik, quruvchi-injener va boshqa shu kabi O'zbekiston iqtisodiyoti rivoji uchun zarur bo'ladiganelementlarning kiritilmaganligi bo'lajak maktab bitiruvchisi va mutaxassislarining kasbiy sifatlariga salbiy ta'sir ko'rsatayotganligi;

o'quv jarayonini tashkil etish va uni o'tish sohasidagi kamchiliklar. Bu pedagoglarning metodik ta'minotini yaxshilash, chizmachilik fani o'qituvchilari va mentorlari uchun masofadan o'qitish kurslarini joriy etilmaganligi chizmachilik fanini o'qitishni tubdan qayta ko'rib chiqish va zamon talabiga mos ravishda yangilanishni taqazo etmoqda. Amaldagi joriy holati va mavjud muammolar:

chizmachilik fanini o'quv metodik ta'minoti (o'qituvchi kitobi, multimedia ilovalar, didaktik materiallar va b.) yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi;

o'quvchilarning yosh, psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, fan bo'limlari va mavzularining o'qitish ketma-ketligi hamda murakkablik darajasini qaytadan ko'rib chiqishga ehtiyojning borligi;

chizmachilik o'quv dasturlarini ilg'or xorijiy tajriba asosida takomillashtirish, o'quv yuklamalari va fanlarni qayta ko'rib chiqish, ularni xalqaro standartlarga moslashtirish, darslik va adabiyotlar sifatini oshirish;

chizmachilik fani yo'nalishida fundamental va amaliy tadqiqotlarga asoslangan zamonaviy bilimlarni o'zlashtirish;

chizmachilik o'qitishning barcha bosqichlarida xalqaro andozalarga to'liq javob beradigan axborot texnologiyalar ijoriy etish;

o'quvchilar darsliklardagi o'quv materiallarni o'zlashtirishda bilishga qiziqish, ishtiyoqni hosil qiladigan o'yin va mashqlar, art-texnologiyalar o'z aksini topmaganligi;

chizmachilik fanini o'qitishda o'quvchilarni o'zaro hamkorlikda ishlash, mashg'ulotlarni shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga asoslanib o'qitish yo'lga qo'yilmaganligi;

chizmachilik fanini o'qitishda nazariy amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish hamda ijodkorlik ishlarini tashkil qilishda chizmachilik xonasining moddiy-texnik ta'minotiga kam e'tibor qaratilayotganligi;

chizmachilik fanini o'qitishda mavzular kesimida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash metodikasining ishlab chiqilmaganligi;

STEAM zamon talablari asosida xalqaro miqyosida o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda umumta'lim va umukasbiy fanlari bo'yicha fanlararo bog'lanish va amaliy yondashuvga e'tibor qaratilmaganligi;

chizmachilik fani me'yoriy hujjatlarida baholash mezonlarining faqat bitiruvchi kompetensiyasi uchun ishlanganligi va multimedia ilovalari, didaktik materiallarning yetishmasligi, darsliklar asosida uning metodikasini qayta ishlab chiqish talab etiladi;

chizmachilik fani mazmuniga texnik dizayn, loyihalash va konstruksilash kabi O'zbekiston iqtisodiyoti rivoji uchun zarur bo'ladigan elementlarning kiritilmaganligi bo'lajak maktab bitiruvchisi va mutaxassislarning kasbiy sifatlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda; o'quvchilarda ta'lim olishga kuchli motivatsiyani shakllantirish uchun o'quvchilarda zamonaviy grafik bilim sohasidagi tayanch va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan jihoz va uskunalarning yetishmasligi;

chizmachilik fani moddiy-texnika bazasini eskirganligi, zamonaviy didaktik materiallar va jihozlari bilan jihozlanmaganligi;

pedagoglarning metodik ta'minotini yaxshilash, chizmachilik fani o'qituvchilari uchun masofadan o'qitishning yangi shakllari joriy etilmaganligi;

mavjud oliy ta'lim muassasalarida chizmachilik fani yo'nalishida pedagog-kadrlarning sifati bugungi kun talablariga mos kelmasligi, ularni o'qitishni tubdan qayta ko'rib chiqish va zamon talabiga mos kompetent kadrlarni tayyorlashni taqazo etmoqda.

2-mavzu. Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan umumiy o'rta ta'lim bitiruvchilariga qo'yiladigan talablari, o'quv dasturlari, darslik va o'quv qo'llanmalari va ularning tahlili. (2 soat amaliy mashg'ulot).

Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan umumiy o'rta ta'lim bitiruvchilariga qo'yiladigan umumiy talablar, umumta'lim maktablarida tarix fanini o'qitishning maqsad va vazifalari. Amaliy va gumanitar fanlar tavsifi hamda predmetlar integratsiyasi, tasviriy san'at va chizmachilik fani bo'yicha o'quv-metodik majmualarga qo'yiladigan talablar. Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan

yaratilgan o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ularning tahlili. Tasviriy san'at ta'limiga oid sinflar kesimida yaratilgan o'quv adabiyotlar va ulardan dars jarayonida foydalanish metodikasi.

Reja:

2.1. Tasviriy san'at va chizmachilik fanining yangi tahrirdagi DTS, modernizatsiya qilingan o'quv dasturlari, tahlili.

Reja

1. Tasviriy san'at fani bo'yicha umumiy o'rta ta'lim bitiruvchilariga qo'yiladigan talablar.

2. Milliy o'quv dasturi tahlili

1. Tasviriy san'at fani bo'yicha umumiy o'rta ta'lim bitiruvchilariga qo'yiladigan talablar

Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch kompetensiyalar shakllantirilishi belgilab berilgan. Bunga ko'ra, amaliy o'quv predmetlari bloki-modulini o'qitish jarayonida o'quvchilarda quyidagi tayanch kompetensiyalar shakllantirilib boriladi. Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch kompetensiyalarni shakllantirilishi belgilab berilgan. Amaliy fanlar bloki yo'nalishidagi fanlari orqali o'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish ular o'zlashtirgan bilimlari asosida egallagan ko'nikma va malakalarini turli vaziyatlarda qo'llay olishga qaratilishi maqsadga muvofiq. Jumladan, kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishda davlat tili, horijiy tillarni o'zlashtirishda mustaqil, ijodiy fikrlash, amaliy mashg'ulotlarni o'zaro bajarishda, ijodiy loyiha ishlarini bajarish malakalarini shakllantirishda, yozma va og'zaki ravon bayon etish malakalarini shakllantirish, amaliy fanlarga oid atamalarni to'g'ri talafuz qilish, izohlab berish hamda erkin muloqot qilishga o'rgatish zarur.

Fanlarni o'qitishda axborot bilan ishlash kompetensiyasini samarali rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiruvchi zamonaviy axborot-telekommunikatsiya vositalaridan muntazam foydalanish zarur. Bunda o'quvchilarni fanga oid axborotlarni turli manbalardan izlash, tahlil qilish va axborot havfsizligiga rioya qilgan holda axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda mobil qurilma (telefon, planshet va boshqa gadjetlar) lardan foydalanish tavsiya etiladi. O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishda umuminsoniy fazilatlariga ega bo'lish, Vatanni sevis, huquqiy, iqtisodiy bilimlarga ega bo'lish, yangiliklarga intilish va o'zlashtirgan nazariy bilimlari asosida mustaqil qaror qabul qilishga, jamiyatda ro'y berayotgan progressiv va innovatsion o'zgarishlardan xabardor bo'lish hamda ulardan kundalik hayotda foydalana olishga o'rgatish zarur. Ijtimoiy-emotsional va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishda fuqarolik burch, ijtimoiy va siyosiy rivojlanish, favqulodda vaziyatlar, ekologik muammolar haqida bilimlarga ega bo'lish hamda badiiy va san'at asarlarini tushunish hamda ularni asrashda tashkilotchilik xislatlarini rivojlantirishdan iborat.

1-bob. TASVIRIY SAN'AT FANINING O'QITISH KONSEPSIYASI

1-bob. UMUMIY QOIDALAR

1. Tasviriy san'at fanining o'qitish konsepsiyasi (keyingi o'rinlarda – Konsepsiya) O'zbekiston Respublikasi Prezidenti maslahatchisi A.Abduvaxitovning 2020 yil 17 fevraldagi 08-547-son topshirig'i ijrosi bo'yicha ishlab chiqilgan.

2. Ushbu konsepsiya umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tasviriy san'at fanini o'qitilishining nazariy tizimlarini, asosiy tamoyillarini, dolzarb masalalar yechimining maqsad va vazifalarini hamda ta'lim muassasalarida mazkur fanlarni o'qitishning asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi, jumladan:

umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitilayotgan Tasviriy san'at fanini o'qitishda uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash;

umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash;

o'quvchilarda vatanparvarlik, insonparvarlik, umummadaniy kompetensiyalar, san'at, madaniyatga qiziqtirish asosida axloqiy-estetik vajismoniy sifatlarni rivojlantirish;

o'quvchilarda san'atni sevisish, estetik madaniyatni shakllantirish, madaniy meros va milliy qadriyatlarga chuqur hurmat hissini tarbiyalash;

o'quvchilarda mehnatsevarlik, ijodkorlik, tejamkorlik, tashabbuskorlik va tadbirkorlik sifatlarini tarkib toptirish;

o'quvchilarda mustaqil, ijodiy va innovatsion fikrlashni shakllantirish, o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatini tarkib toptirish.

2-bob. TASVIRIY SAN'AT FANNING O'QITISHNING JORIY HOLATI VA MAVJUD MUAMMOLAR

3. O'zbekistonda san'at, ma'naviy, estetik va badiiy an'analarni avloddan-avlodlarga yetkazish, san'at asarlarini idrok etishga o'rgatish orqali badiiy madaniyatni rivojlanishi, jismoniy, ma'naviy-intellektual salomatligini asrash, jismoniy salomatligini mustahkamlash, o'quvchilarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Tasviriy san'at fanning o'quvchilarda xotira, diqqat, tasavvur, harakatlar koordinatsiyasi kabi psixologik faoliyatlarni shakllantirish bilan birga badiiy va estetik did hamda jismoniy sifatlarni rivojlantirishga yo'naltiriladi.

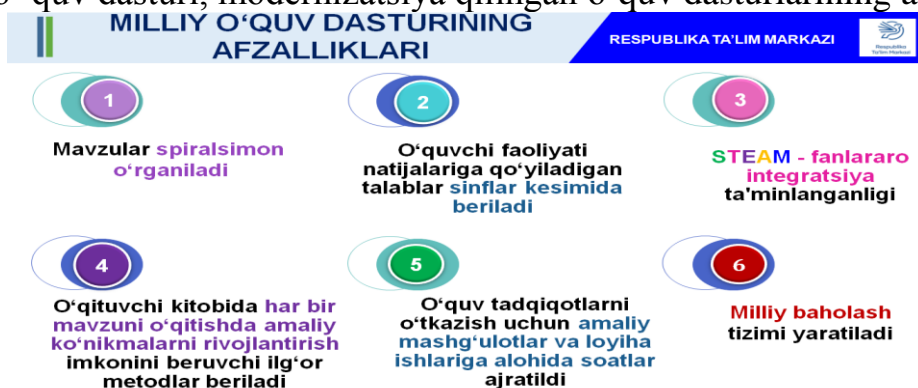
4. Ushbu fanlarni o'qitishda uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash orqali o'quvchilarda madaniyat, qadriyatlarga asoslangan ijodiy va shaxsiy fazilatlar shakllantiriladi. darsliklarda o'quv materiallarini o'zlashtirishda o'quvchilarda bilishga qiziqish, ishtiyoq va xoxishni hosil qiladigan o'yin va mashqlar, art-texnologiyalarni aks ettirish;

o'quvchilarni o'zaro hamkorlikda ishlash, mazkur fan bo'yicha mashg'ulotlarni shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga asoslanib o'qitishni takomillashtirish; mazkur fanlarni o'qitishda ilg'or xorijiy, jumladan, Germaniya, Janubiy Koreya, Yaponiya kabi Osiyoning rivojlangan davlatlari tajribalarini hisobga olish; mazkur fanni o'qitishda ko'proq amaliyotga shuningdek, badiiy-estetik va ma'naviy-axloqiy fazilatlar qadriyat sifatida anglanishiga e'tibor qaratish;

o'quv dasturlari va darsliklar mazmunida tizimlilik, uzviylik va uzluksizlik tamoyillariga rioya etish, mavzularda ketma-ketlik va izchillikni inobatga olish; mavzularni o'zlashtirish shaxs rivojining kognitiv (bilish) sohasiga yo'naltirilganligi bilan birga, kreativlik, ijtimoiy-emotsional va shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishga e'tibor qaratish; mazkur fanlarda o'qitiladigan mavzularni fanlar va mavzulararo integratsiyasiga e'tibor qaratish; darsliklarda o'quvchilarni faollashtirishga doir savol va o'quv topshiriqlari berilishi bilan birga, refleksiv, o'zini o'zi rivojlantirish va baholash ta'lim texnologiyalari, badiiy-estetik tahlilga asoslangan o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatiga mos tashxis vositalaridan samarali foydalanish; mavzularni izchillikda tizimlashtirish va juda ilmiy atamalar ko'p qo'llanilishini soddalashtirish zarur.

2.MILLIY O'QUV DASTURI TAHLILI

(Milliy o'quv dasturi, modernizatsiya qilingan o'quv dasturlarining avzalligi)

Tasviriy san'at fanning maqsadi – o'quvchilarda san'at, badiiy-estetik va ijtimoiy-emotsional ko'nikmalar, milliy, umummadaniy qadriyatlarga asoslangan shaxsiy fazilatlar, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish.

Milliy o'quv dasturida tasviriy san'at fanining asosiy vazifalari:

o'quvchilarning badiiy tafakkurini shakllantirish orqali ularda tasviriy va amaliy san'at asarlarini estetik idrok etish kompetensiyalarini takomillashtirish; o'quvchilarda san'at asarlarini ijtimoiy mohiyati va ahamiyatini anglash, idrok etish va baholash, ularga estetik munosabat bilidirish malakalarini tarkib toptirish;

atrof-muhit, borliqdagi va san'at asarlaridagi estetik holatlarni anglashga oid bilim va malakalarni shakllantirish;

o'quvchilarni tasviriy va amaliy san'at, badiiy hunarmandchilik, me'morlik va dizayn san'ati namunalari bilan tanishtirish orqali ularning o'ziga xos xususiyatlari haqidagi nazariy bilim va amaliy malakalarini tarbiyalash; o'quvchilarni tasviriy san'atning turlari (rangtasvir, grafika va haykaltaroshlik), janrlari (portret, natyurmort, manzara va b.), tasviriy san'atning qonuniyatlari (kompanovka, perspektiva, kompozitsiya, ritm, faktura, yorug' va soya va h.k.), ifodaviy vositalari (rang surtmasi, chiziq, faktura va b.) bilan tanishtirish orqali ularda tasvirlash malakalari, ijodkorlik ko'nikmalarini tarkib toptirish;

tasviriy san'atning nazariy va amaliy asoslari haqidagi bilim va malakalarni tarkib toptirish vositasida barkamol shaxs tarbiyasining muhim komponentlari – o'quvchilarda estetik did, estetik ong, badiiy tafakkur va tasviriy savodxonlikni shakllantirish. tasviriy san'at (grafika, rangtasvir, haykaltaroshlik), amaliy bezak va milliy hunarmandchilik, arxitektura va dizayn, kompyuter grafikasi va animatsiya, fotografiya, sintetik san'at (teatr va kino) sohasidagi badiiy tajribani rivojlantirish; San'at asarlari bilan aloqa qilish ehtiyojini rivojlantirish, semantik, estetik va shaxsan muhim ahamiyatga ega bo'lgan badiiy madaniyat an'alariga faol munosabatni shakllantirish.

Tasviriy san'at fanning o'qitishning asosiy tamoyillari:

<p>UMUMIY O'RTA TA'LIMNING MILLIY O'QUV DASTURI</p>	<p>RESPUBLIKA TA'LIM MARKAZI</p>
<p>TA'LIM DASTURLARI UZVIYLIGI VA UZLUKSIZLIGINI TA'MINLASH BOSQICHLARI</p> <p>O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4884-sonli qaroriga ko'ra maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va oliy ta'lim o'quv dasturlari va fanlarning uzluksizligini hamda uzviyligini ta'minlash.</p>	<p>TEXNOLOGIYA FANI MILLIY O'QUV DASTURI</p> <p>Xalq ta'limi vazirining 2020-yil 9-dekabrdagi "Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturining dastlabki loyihasi tasdiqlash va tajriba-sinovdan o'tkazish to'g'risida"gi 298-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan.</p>
	

Tasviriy san'at fanning aniq maqsadga qaratilganligi; ilmiylik (har bir o'quv-tarbiyaviy jarayon elementlarining puxta asoslanganligi, samaradorlikning amaliy faoliyat natijalari asosida baholanishi); pedagogik va texnologik shart-sharoitning ta'minlanganligi (ko'zda tutilgan natijaga erishishni tizimli amalga oshirish); uzviylik, uzluksizlik (o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma, malakalar negizida yangi bilim, amaliy ko'nikma, malakalarini shakllantirib borish, ularning navbatdagi bosqich uchun asos bo'lishiga erishish); individual yondashuv (har bir o'quvchining shaxsi bilan yaqindan tanishish, uning harakteri, ehtiyojlari, hayotiy tajribasi, shaxsiy sifatlarini o'rganish va ularga tayanib ish ko'rish); o'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilarning ijobiy fazilatlarga tayanish (mavjud ijobiy qobiliyat va fazilatlar negizida yangi sifatlarini rivojlantirish, salbiy illatlarni bartaraf etib borish); o'quv-tarbiya jarayonining dinamik xususiyatga egaligi (shakllantiriladigan qobiliyat va fazilat to'g'risidagi tasavvurga ega bo'lish – tushunchani hosil qilish – bilimga ega bo'lish – ko'nikmaning shakllanishiga erishish – malakani hosil qilish – odatning shakllanishiga erishish – muayyan ma'naviy-axloqiy, badiiy-estetik fazilat va amaliy ko'nikmalarning mavjud darajasi);

o'quvchilarning yosh, pedagogik-psixologik, milliy va shaxsiy xususiyatlarini inobatga olish; ta'lim va tarbiya birligi;

yaxlit yondashuv (o'quv-tarbiya jarayoniga mas'ul sub'ektlar tomonidan ta'limiy maqsadning bir xil tushunilishi);

pedagogik hamkorlik (o'quv-tarbiya jarayoni sub'ektlari – oila, ta'lim muassasalari, jamoatchilik o'rtasida hamkorlikni qaror toptirish va uni mustahkamlash). STEAM ta'limini joriy etish orqali maktab o'quvchilarining fanlar integratsiyasiga qurilgan savodxonlik darajasini oshirish.

Tasviriy san'at fanining o'quvchilar faoliyati natijalariga qo'yiladigan talablar:

Estetik madaniyat va ijodkorlik kompetensiyasi: go'zallik va san'atni idrok etish; mustaqil ishlashga ijodiy yondashib, kreativ fikrlash; yakka va jamoa bilan hamkorlikda ijodiy faoliyat yuritish; ijodiy faoliyatini to'g'ri rejalashtirib, erishilgan natijasini tanqidiy baholash va o'z mehnatidan zavqlana olish; muammolar yechimiga muqobil yondashish va to'g'ri qaror qabul qila olish; mehnatsevarlik, mas'uliyatlilik hamda ishchanlik, faollik sifatlarini shakllantirish; mantiqiy fikrlash, g'oyalarni amaliyotga tadbiiq etish ko'nikmalarini

rivojlantirish;

O'z-o'zini rivojlantirish va asrash kompetensiyasi:

jismoniy mashqlarni inson salomatligi uchun ahamiyatini bilish va qo'llash; mantiqiy fikrlashni rivojlantiradigan o'yinlar orqali intellektini rivojlantirish; jismoniy sifatlarni mustaqil ravishda rivojlantirish; sog'lom turmush tarziga rioya qilish

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi: o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholash, faoliyatini oqilona rejalashtirish; muammoni yechimini topishda mavjud resurslardan samarali foydalanish; faoliyatining barqarorligi va o'zining farovonligini ta'minlay olish; faoliyatini tanqidiy baholash, uni yaxshilash uchun o'z ustida ishlash; o'z faloyatini texnik va texnologik taraqqiyot o'zgarishlariga moslashtira olish; jamoada hamkorlikda ishlash; kasb turi va faoliyati yo'nalishini ongli hamda mustaqil ravishda tanlash; amaliy ko'nikmalarini o'zi va jamiyatni barqaror rivojlantirishga safarbar qilish ko'nikmalarini tarkib toptirishni nazarda tutadi.

Tasviriy san'at fanining dasturiy-metodik ta'minotini ishlab chiqishga qo'yiladigan talablar.

Ushbu fanlardagi amaliy ahamiyatga ega mavzular o'quvchilarda bilim, amaliy ko'nikmalar va ijtimoiy-emotsional fazilatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan holda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tarzda rivojlantirib boriladi. An'anaviy yondashuvdan farqli ravishda o'quvchilarda zaruriy bilimlarni shakllantirish bilan birga, tayanch va fanlarga oid kompetensiyalar va shaxsiy fazilatlarni tarkib toptirishga erishish lozim.

10. Tasviriy san'at fanining mashg'ulotlarni o'tkazish jarayonida o'qitishning ilg'or metodikalari, maktab, oila, ijtimoiy institutlar va madaniy muassasalarning o'zaro hamkorlikdagi faoliyatiga asoslangan holda tashkil etilishi lozim. O'quvchilar bilan oilada, dars, darsdan, sinfdan va maktabdan tashqari ishlarni tashkil etish metodikasi;

oila, sinf va maktabdagi o'quv faoliyati natijalarini integral diagnostika qilish; milliy pedagogik merosdan samarali foydalanish, innovatsion ta'lim texnologiyalarni amalda qo'llay bilish malakalariga ega bo'lish;

mazkur fanlar darslarida hamkorlik pedagogikasi imkoniyatlaridan foydalanish; o'quvchilar faoliyati natijalarini baholash, tahlil etish va prognozlash; darslarda o'quvchilarning individual xususiyatlari, yoshi, bilim darajasi, dunyoqarashi, qiziqishlari, qobiliyatlari, motivatsiya va ruhiy holatlarini hisobga olish;

kreativ, ilg'or pedagogik texnologiyalari va o'qitish metodlaridan foydalanish orqali fanlarning maqsadlariga va o'qitishda natijaviylikka erishish.

Tasviriy san'at fanining o'quv dasturlari malaka talablari va ilg'ortajribalarni hisobga olgan holda ishlab chiqilishi lozim.

Tasviriy san'at fanining darsliklarni ishlab chiqishga qo'yiladigan talablar:

barcha paragraflarda mavzuga mos matn, ilustrasiyalar, savollar, topshiriqlar va mashqlar bo'lishi. Ular turli tuzilish va murakkablik darajasiga ega bo'lishi; savollar bilimlarni rivojlantirishi, yangi mavzuni o'rganish uchun zarur bo'lgan mavjud faoliyat tajribasiga asoslanishi;

mustaqil bajarish uchun savollar, topshiriqlar, ijodiy, amaliy, amaliy-yo'naltirilgan, mustaqil izlanishga doir topshiriqlarning taqdim etilishi; taqdim etilgan fotosurat, rasm, chizma, jadvallarga va boshqa turli ilustrasiyalarga mos savol va topshiriqlar matnda izohlar bilan birga berilishi; o'quvchilarning o'quv materiallarini o'rganishga qiziqtiruvchi topshiriq va savollarning (o'quv topshiriqlari mazmuni, bajarish tartibi, kutiladigan natija) aniqligi; matn sarlavhasi, asosiy fikrlar va tushunchalarni ajratib ko'rsatish, asosiy axborotlarni o'zlashtirishga metodik yordam ko'rsatish; har bir mavzudagi "uy vazifasi" qismiga tushuntirishlar berish; o'quvchilarning qo'shimcha ma'lumot olishi uchun manbalar ro'yhatini taqdim etish; raqamli texnologiyalarga asoslangan elektron axborot ta'lim resurslari, darslikning elektron (mobil) ilovasini ishlab chiqish; izohli lug'at (glossariy) mavjud bo'lishi lozim.

**MILLIY O'QUV DASTURI KONSEPSIYANI AMALGA OSHIRISH
MEXANIZMI.**

13. Vazirlik va idoralar, muassasalar, davlat hamda nodavlat korxonalar va tashkilotlar, fuqarolik jamiyati institutlari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi fuqarolari Tasviriy san'at fanining konsepsiyasini amalga oshirish tizimini tashkil etadi.

14. Konsepsiyani amalga oshirish mexanizmi quyidagi asosiy chora-tadbirlarni nazarda tutadi:

ta'lim-tarbiya, targ'ibot va tashviqot ishlarini mamlakatimizdagi keng qamrovli islohotlar talablari darajasiga ko'tarish;

Tasviriy san'at fanini o'qitish bo'yicha o'qituvchilarning kasbiy mahorat va shaxsiy fazilatlarini, pedagogik madaniyatini oshirish, o'quvchilarda badiiy-estetik, ma'naviy-axloqiy tarbiya va jismoniy komillika intilish sifatlarini tarkib toptirishni barchaning vazifasiga aylantirish;

O'quv-tarbiya jarayonini jahon tajribasida sinovdan o'tgan samarali pedagogik texnologiyalar va o'qitish metodikasi asosida muntazam takomillashtirib borish; O'quv-tarbiya mazmunini real hayot, yoshlarning qiziqishlari va qobiliyatlari bilan bog'lash, ta'lim va tarbiyaning ilg'or pedagogik texnologiyalarini joriy qilish, o'quvchilar qobiliyatlarini rivojlantirish va rag'batlantirish bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirish;

ota-onalar, jamoatchilikning mamlakatimizda amalga oshirilayotgan davlat dasturlari va o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha 5 ta muhim tashabbus yo'nalishlari bilan uyg'unlikda olib borish;

ijodiy ishlar samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi chellenjlar,

qo'shiqlar va madaniy-ma'rifiy animatsiyalar, bukletlarni yaratish;

mazkur fanlarni o'qitishdagi muammolarni bartaraf etish, o'qitishni takomillashtirish masalalarini hal qilish maqsadida mamlakatimiz va xorijiy davlatlarning yetakchi olimlarini taklif etgan holda respublika va xalqaro konferensiyalar, forum va seminarlar o'tkazish;

o'quv-tarbiya jarayonining muntazam ilmiy-pedagogik monitoringini olib borish va bunda IT texnologiyalaridan samarali foydalanish;

ota-onalar, pedagoglar, bolalar, yoshlar uchun turli rasmlar bilan bezatilgan yorqin, rang-barang qo'llanmalar, multimedia mahsulotlar kabi didaktik materiallar turkumini yaratish.

6-bob. YAKUNIY QOIDALAR.

15. Tasviriy san'at fani bo'yicha ishlab chiqiladigan me'yoriy hujjatlar mazkur konsepsiyada belgilangan qoidalarga muvofiq bo'lishi talab etiladi.

16. Konsepsiyani amaliyotga joriy etish ta'lim sohasidagi xalqaro tashkilotlar, vazirlik va idoralar, muassasalar, davlat hamda nodavlat korxonalar va tashkilotlar, fuqarolik jamiyati institutlari, jamoatchilik bilan o'zaro kelishilgan holda amalga oshiriladi.

TASVIRIY SAN'AT FANI BO'YICHA UMUMIY O'RTA TA'LIM BITIRUVCHILARIGA QO'YILADIGAN TALABLAR BORLIQNI IDROK ETISH.

Estetik madaniyat va ijodkorlikni rivojlantirish kompetensiyasi

Tabiatning kuz, qish, bahor, yoz fasllariga oid ko'rinishlarini, daraxtlarning xarakterli hususiyatlarini solishtiradi va badiiy tahlil qiladi; tabiatdagi tog'larning joylashishi, shakli, tuzilishini badiiy tahlil qiladi; tabiatdagi hayvonlar, qushlar, hashorotlar, suv osti jonivorlari va gullarning turlarini, shakli, rangi solishtiriladi va badiiy tahlil qilinadi; O'zbekistonning me'moriy yodgorliklari tarixi va uning an'anaviy usullarini to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rtoqlari bilan fikrlashadi.

O'z-o'zini asrash va rivojlantirish kompetensiyasi

tabiat o'zgarishlarini ifodalashda sanitariya-gigiena talablariga rioya qiladi; ijodiy ishni bajarish jarayonida ish qurollari hamda materiallardan to'g'ri foydalanadi.

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi

Tabiat manzarasini ifodalovchi ranglarni solishtiradi va badiiy tahlil qiladi; Kuz, qish, bahor, yoz fasllarining xarakterli ranglarini va manzarasini iliq ranglarda badiiy ifodalaydi; me'moriy yodgorliklarga oid asarlarni tahlil qiladi va eskiz xomaki chizmalarni vizual ifodalaydi; sport o'yinlariga oid kompozitsiya ishlaydi.

TASVIRIY SAN'ATNING IFODAVIY VOSITALARI

Estetik madaniyat va ijodkorlikni rivojlantirish kompetensiyasi

Tasviriy san'at tur va janrlariga oid asarlarni badiiy tahlil qiladi; asosiy va hosila ranglarni solishtiradi va faoliyatida to'g'ri foydalanib, o'z ishidan zavqlanadi; O'zbek xalq amaliy san'ati turlarini solishtiradi va badiiy tahlil qiladi; tasviriy san'atning ifodaviy vositalariga ijodiy yondashib, tasvir ishlaydi; tasviriy san'atdagi oqim va yo'nalishlaridagi asarlardan zavqlanadi, badiiy idrok etadi

O'z-o'zini asrash va rivojlantirish kompetensiyasi

- Plastilin va loyva ranglar bilan ishlaganda gigiena qoidalariga rioya qiladi;
- tasviriy san'atning tur va janrlariga oid axborot manbalaridan zaruriy ma'lumotlarni topadi, faoliyatida qo'llaydi;
- ijodiy ishni bajarish jarayonida ish qurollari hamda materiallardan to'g'ri foydalanadi.

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi

- bo'yoqlar va ranglarni bir-biridan ajratadi;
- yordamchi chiziqlar va sxemalardan foydalaniib, naqsh turlaridan kompozitsiya yaratadi;
- naqsh elementlari nomlarini biladi va mustaqil qo'llay oladi;
- tasviriy san'atning tur va janrlariga oid asarlarni ijodiy tahlil qiladi;
- tasviriy san'atning ifodaviy vositalarini qo'llagan holda tasvir yaratadi;
- rangtasvirda natyurmort chizishda, qog'ozga to'g'ri joylashtirish,
- narsaning simmetriyasi, fazoda joylashishi, o'zaro nisbati, perspektiv holati kabi qoidalariga rioya etadi;
- badiiy bezatilgan qadimiy va zamonaviy kitob namunalari eskizini chizadi.

NATURAGA QARAB TASVIRLASH VA HAYKAL ISHLASH

Estetik madaniyat va ijodkorlikni rivojlantirish kompetensiyasi

- Bahor, kuz fasllarida ochiladigan gullardan zavqlanadi;
- sharni, yoʻlsimon naqshlarni chizish va ranglarni tanlashda ijodiy yondashadi;
- mevalarni tasvirlashda turi, rangi va nisbatini biladi;
- natyurmort ishlashda, haykaltaroshlik usulida inson gavdasini tasvirlashda ijodiy yondashadi;
- sanʼat asarlarini badiiy idrok etadi va tahlil qila oladi;
- amaliy bezak sanʼatining obrazli tizimi, turlarini biladi va zavqlanadi.

Oʻz-oʻzini asrash va rivojlantirish kompetensiyasi

- Plastilin va loy bilan ishlaganda sanitariya-gigiena qoidalariga rioya qiladi;
- qalamtasvirda va amaliy bezak sanʼati namunalariga qarab naqsh ishlashda ish qurollaridan toʻgʻri foydalanadi, xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qiladi.

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi

- kichik hajmdagi baliq rasmini chizadi; olma, xurmo, mevalarini, sharni va boshqalarni tasvirlashda ranglardan toʻgʻri foydalanadi;
- plastilin va loydan mevalar shaklini badiiy idrok etgan holda yasaydi;
- geometrik shakllar yordamida yuk mashinasi tasvirini chizadi;
- tuya rasmini qogʻozga yordamchi chiziqlar asosida bosqichma-bosqich tasvirlaydi;
- daraxtning turiga qarab uni shaklini tasvirlay oladi;
- natyurmort ishlash jarayonida buyumlarning nisbatlarini toʻgʻri taqsimlaydi;
- yoʻlsimon, toʻgʻri toʻrtburchak shakl ichiga murakkab naqsh ishlay oladi;
- iliq va sovuq ranglardan foydalanib, oqshom mavzusida rasm ishlaydi;
- natyurmorti tasvirini yorugʻ-soya qonuniyatlari va ranglarni toʻgʻri qoʻllagan holda ishlaydi;
- manzara fonida natyurmortni oʻziga xos qonuniyatlarini qoʻllagan holda ishlaydi;
- Sharq meʼmorligi manzarasini tasvirlashda perspektiva qonuniyatlarini qoʻllaydi; harakatdagi odam gavdasini haykaltaroshlik usulida tasvirlaydi. Inson gavdasini oʻlchamlar asosida tasvirlaydi;
- Oʻzbek xalq ertaklari illustrasiyasidan va miniatyura usulida ishlangan illustrasiyadan nusxa koʻchiradi;
- tasviriy sanʼat asarlari, natyurmort, manzara, portret janridagi asarlardan nusxa koʻchira oladi. qalamtasvirda natyurmort ishlaydi;
- amaliy bezak sanʼati namunalariga qarab naqsh ishlaydi;
- tarixiy meʼmoriy obidalar ishtirokida manzara ishlaydi;
- kitobat sanʼatining badiiy grafik elementlaridan (muqova, titul varogʻi, illustrasiya) toʻgʻri foydalaniladi va kitob badiiy bezagining eskizini ishlaydi.

KOMPOZITSION FAOLIYAT

Estetik madaniyat va ijodkorlikni rivojlantirish kompetensiyasi

- Kuzgi mevalarni, kompozitsion asarlarni badiiy ijodiy tahlil qiladi;
- tabiatdagi hayvonlarning turlari, yashash tarzi va ularning xarakterli xususiyatlarini solishtiradi va idrok etadi;
- tasviriy san'at asarlarida narsalarning och-to'qlik darajalarini farqlaydi;
- manzara janridagi asarlarni tahlil qiladi;
- o'zbek va jahon xalq ertaklari asosida kompozitsiya ishlaydi;
- adabiy asar syujeti asosida, yordamchi chiziq-larni qo'llagan holda portret ishlaydi;
- haykaltaroshlarning mavzuga oid asarlarini tahlil qiladi;
- Sharq mumtoz adabiyoti syujetlari asosida miniatyura usulida mustaqil kompozitsiya ishlaydi;
- adabiy asar syujeti asosida mustaqil kompozitsiya ishlaydi; Puantilizm uslubida manzara ishlashga ijodiy yondashadi;
- rassomlarning impressionizm, kubizm uslubida ishlangan asarlarini solishtiradi va badiiy tahlil qiladi.

O'z-o'zini asrash va rivojlantirish kompetensiyasi

- Rangtasvir, qalamtasvir, plastilin va loy bilan ishlaganda sanitariya-gigiena qoidalariga rioya qiladi;
- jamoa bilan ishlash jarayonida xavfsizlik qoidalariga amal qiladi.

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi

- Manzarani tasvirlash jarayonida tasvirni qog'ozga to'g'ri joylashtirib,
- bosqichma-bosqich ketma-ketlikda tasvirlaydi;
- echki, xo'tik, fil haykallarini sodda ko'rinishda yasaydi;
- yelkanli qayiq, avtomashina rasmlarini geometrik shakllar asosida tasvirlaydi;
- kapalak va to'tiqush rasmini tasvirlaydi;
- manzara tasvirini qog'ozga to'g'ri joylashtiradi va chizadi;
- bo'g'irsoq ertagi asosida haykal yasaydi;
- daraxtlarning qishki ko'rinishlari mavzusida kompozitsiya ishlaydi.
- gullardan, barglardan yo'lsimon naqshni mustaqil ishlaydi uch jo'ja a o'rdakcha she'ri asosida haykalchalar yasaydi. Doira shaklidagi naqsh kompozitsiyasini mustaqil chizadi. kompozitsiyada asar yaratishning muayyan qoidasi, simmetriya, nosimmetriya, muvozanat, detallarning o'lchovi, shakli, rangi kabilarga rioya qiladi.
- ertak qahramonlari haykalini mayda bo'laklarga bo'lgan holda bosqichma-bosqich yasaydi.
- Kvadrat, doira shaklni teng bo'laklarga bo'lib, barg, bofta va gullarni to'g'ri joylashtirgan holda naqsh ishlaydi.
- xalq etaklari syujeti asosida, koinot olami, kosmonavtika haqida
- tushuncha olgan holda mustaqil ravishda kompozitsiya ishlaydi.
- tog'larning bahorgi ko'rinishi, tuzilishi, shakli, rangini tahlil qilgan holda mustaqil kompozitsiya ishlaydi.

- harakatdagi odam tanasining qismlari nisbatlarini to‘g‘ri chamalagan holda haykal ishlaydi.
- mustaqil ravishda (portret ishlash qoidalariga rioya qilgan holda)
- portret ishlaydi. Rassomlarning impressionizm ,kubizm uslubida ishlangan asarlarini solishtiradi, tahlil qiladi, tahlil qilingan asarlar asosida manzara ishlaydi;
- girixli naqsh elementlaridan mustaqil naqsh kompozitsiyasini tuzadi;
- me‘moriy obidalar, ularning asrlar davomida saqlanib qolganliklarini solishtiradi va tahlil qiladi, sodda usullarda chizadi;

➤ **SAN’ATSHUNOSLIK ASOSLARI**

- Estetik madaniyat va ijodkorlikni rivojlantirish kompetensiyasi
- Spektr ranglardan ijodkorona foydalanadi;
- turli koloritda ishlangan rangtasvir asarlarini badiiy tahlil qiladi;
- animalistik janridagi tasviriy san’at asarlarini badiiy ijodiy idrok etadi;
- portret janrida ishlangan asarlarni badiiy tahlil qiladi;
- haykaltaroshlikda lirika va drammatizm turlarini idrok etadi;
- Sharq miniatyura san’ati, tarixi, maktablari va asarlarini ijodiy tahlil qiladi;
- O‘zbekiston amaliy bezak san’atini badiiy ijodiy tahlil qiladi va solishtiradi;
- dizayn san’ati turlari haqida ma’lumotni biladi, badiiy ijodiy tahlil qiladi va solishtiradi.

O‘z-o‘zini asrash va rivojlantirish kompetensiyasi

- Ijodiy ish bajarishda ish qurollari hamda materiallardan to‘g‘ri foydalana va sanitariya-gigiena qoidalariga rioya qiladi;
- O‘zbekistonning me‘moriy durdonalarini mustaqil o‘rganadi va tasvir ishlashda qo‘llaydi.

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi

- Animalistik janrda amaliy ish bajaradi;
- portret janrdagi asarlardan nusxa ko‘chiradi;
- dastgohli rangtasvirda ijod qilgan O‘zbek va jahon rassomlarining ishlangan asarlarini tahlil qilib solishtiradi;
- tasviriy san’atda ramziy belgi va geraldikani mustaqil ijodkorona ifodalaydi;
- O‘zbekiston naqsh ramzlari va amaliy bezak namunalari oydalanib mustaqil kompozitsiya tuzadi;
- dizayn san’ati turlari asosida eskizlar ishlaydi;
- O‘zbekiston kitob bezovchi rassomlar ijodini solishtiradi va badiiy tahlil qiladi;
- kitob maketi uchun illyustatsiyalar tayyorlaydi;
- O‘zbekistonning me‘moriy yodgorliklari va durdonalari eskizini chizadi.

CHIZMACHILIK FANI BO‘YICHA UMUMIY O‘RTA TA‘LIM BITIRUVCHILARIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

- Estetik madaniyat va ijodkorlik kompetensiyasi
- Bosh va yozma harflar hamda raqamlarning yozish qoidalarini bajarishda ijodiy yondashadi;
- grafik ishlarni toza va aniq bajaradi;
- geometrik shakllarga ijodiy yondashib, girix chizish usullarini bajaradi;
- markaziy va parallel proeksiyalash usullarini tozalik va aniqlikka asoslangan holda bajaradi;
- modelni bitta, oʻzaro perpendikulyar ikkita proeksiyalar tekisligiga proeksiyalashga ijodiy yondashadi;
- tekis shaklning proeksiyalariga oid grafik ishini toza va aniq bajaradi;
- silindr, konus, shar va piramidalarning proeksiyalarini chizish usullarini toza va aniq bajaradi;
- aylanish sirtlari shaklining yoyilmalarini toza va aniq bajaradi;
- bosh, asosiy va mahalliy koʻrinishlarni tozalik va aniqlik bilan bajaradi;
- model koʻrinishlarini yangi usullarini chizadi;
- detalning frontal dimetrik va izometrik proeksiyalarini bajarishda aniqlik va tozalikka rioya qiladi;
- eskizlarni chizish bosqichlarini bajarishda tozalikka rioya qiladi;
- texnik rasmni chizish qoidalariga ijodiy yondashadi;
- kesimlar haqida olgan maʼlumotni grafik ish bajarishda qoʻllaydi;
- kesim turlarini farqlaydi;
- kesimda shartlilik va soddalashtirishlarga oid grafik ishlarni tirishqoqlik bilan bajaradi;
- qirqimlar haqida olgan maʼlumotni grafik ish bajarishda qoʻllaydi;
- koʻrinishning yarmi bilan qirqimning yarmini birlashtirish usullarini bajarishda hamkorlikda ishlaydi;
- loyihalash ishlariga ijodiy yondashadi;
- detalning fazoviy holatini oʻzgartirishga ijodiy yondashadi;
- mashinasozlik chizmalarini konstruktorlik ishlariga ijodiy yondashadi;
- kmpyuterda buyumlarni loyihalashni yangi usullarini ishlab chiqadi;
- kompyuterda burchak yasash va ularni teng boʻlaklarga boʻlish, muntazam koʻp burchaklar yasash usullariga ijodiy yondashadi;
- qurilish chizmalarini chizishda jamoada hamkorlik qiladi;
- qurilish chizmalarini zamonaviy koʻrinishlarini chizadi.

Oʻz-oʻzini rivojlantirish va asrash kompetensiyasi

- Grafik ishlar bajarishda ish qurollaridan toʻgʻri foydalanadi;
- geometrik shakllar asosida girix chizish usullarini qoʻllaydi;
- grafik ishlar bajarishda ish qurollaridan toʻgʻri foydalanadi; Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi
- Chizmachilik fanidan kundalik hayotida foydalanadi;
- chizmani taxt qilish, standartlar, formatlar, masshtab haqida maʼlumotlarni amaliy mashgʻulotlarda qoʻllaydi;

- chiziq turlari va o'lcham qo'yish qoidalari asosida grafik ish bajaradi;
- chizma shriftlari va o'lcham qo'yish qoidalari asosida grafik ish bajaradi;
- geometrik yasashlar, turli xil chiziqlar chizish usullaridan grafik chizishda foydalanadi;
- geometrik shakllar asosida girix chizish usullarini bajaradi; frontal dimetriyada qirqim bajarish usullarini grafik ishda amalga oshiradi;
- kesim va qirqim talab qiladigan detallarning eskizini bajaradi;
- eskiz chizishga oid grafik ishlarni bajaradi;
- texnik rasm chizishga oid grafik ishlarni bajaradi;
- chizmalarda shartlilik va soddalashtirish usullarini grafik ishda bajaradi;
- detalning shaklini konstruktiv o'zgartirish loyihalariga oid grafik ish bajaradi;
- loyihalashga doir grafik masalalar bajaradi;
- detalning fazoviy holatini o'zgartiradi va qayta loyihalashga oid ijodiy grafik ishlar bajaradi;
- mashinasozlik chizmalarini bajaradi;
- buyum va konstruktorlik hujjatlarni bir-biridan farqlaydi;
- ajraladigan va ajralmaydigan birikmalarni bir-biridan farqlaydi;
- ajraladigan va ajralmaydigan birikmalarga oid amaliy ko'nikmalarini kundalik hayotida qo'llaydi;
- ajraladigan va ajralmaydigan birikmalarga oid grafik ishlarni bajaradi;
- rezbaning turlarini bir-biridan ajratadi;
- oddiy yig'ish chizmalarini o'qiydi va kundalik hayotida qo'llaydi;
- konstruksiyalashga doir masalalarni bajaradi;
- kompyuterda to'g'ri chiziq va tekis shakllarni yasash usullarini bajaradi;
- kompyuterda burchak yasaydi va ularni teng bo'laklarga bo'ladi,
- muntazam ko'p burchaklar yasaydi;
- kompyuterda buyumlarni konstruksiyalash usullarini bajaradi;
- qurilish chizmalari, binoning plani hamda qirqim va fasad haqidagi ma'lumotlardan kundalik hayotida foydalanadi;
- qurilish chizmalarini o'qiydi va ularga o'lchamlar qo'yish qoidalariga amal qiladi;
- bosh plan chizish bo'yicha amaliy mashg'ulot bajaradi.

CHIZMACHILIK FANINING O'QITISH KONSEPSIYASI

1-bob. UMUMIY QOIDALAR

O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimida chizmachilik fanini o'qitishni rivojlantirish konsepsiyasi O'zbekiston Respublikasining 2035 yilgacha rivojlanish Strategiyasining konsepsiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-sonli hamda 2019-yil 6-sentabrdagi "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5812-sonli

va va 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli Farmonlari, 2025 yilgacha O‘zbekiston sanoatining rivojlanishi konsepsiyasi hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvarda Oliy Majlisga Murojaatnomasida belgilangan vazifalar ijrosi asosida ishlab chiqilgan. Umumta’lim maktablarida o‘quvchilarga ta’lim berishning zamonaviy innovatsion uslularini joriy etish O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotikeyingi 10 yil ichida dunyoning taraqqiy etgan industrial-texnologik lokomativlari qatoriga kirishi, ya’ni 2030 yilga kelib iqtisodiyotningsanoat va texnologik tarmoqlari bo‘yicha jahonda yetakchi davlatlardan biriga aylanishiga zamin yaratishda muhim shartlardan biridir.

Iqtisodiyotning barcha sohalarini raqamli texnologiyalar asosida yangilashni nazarda tutadigan “Raqamli O‘zbekiston -2030” dasturini ishlab chiqish va joriy etish vazifalari belgilandi.

Bu esa sanoatning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiyalash va raqobatdoshlikni kuchaytirish, sohaga ilg‘or texnologiyalarni joriy etish, yuqori texnologiyali zavodlar, texnoparklar, ishlab chiqarish korxonalarini tashkil etish, zamonaviy muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmalarini barpo etishga yanada keng imkoniyatlar yaratadi. Bugungi kunda umumta’lim maktablarida ta’lim olayotgan o‘quvchilarda sanoati rivojlangan mamlakatda ta’lim olishi, yashashi va ishlashi uchun zarur ko‘nikmalarni shakllantirish dolzarb masalaga aylandi. Konsepsiya umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida chizmachilik fanini o‘qitishning nazariy tizimlarini, asosiy tamoyillarini, dolzarb masalalarini, uning yechimlarini, maqsad va vazifalarini hamda ta’lim muassasalarida o‘quvchilarda mustaqil, ijodiy va innovatsion fikrlashni shakllantirish, o‘z-o‘zini rivojlantirish qobiliyatlarini tarkib toptirish. Konsepsiya xalq ta’limi tizimida chizmachilik fanini o‘qitishni rivojlantirishning asosiy tendensiyalarini belgilab beradi.

Jumladan:

ta’lim sohasi rivojlangan xorijiy davlatlar Rossiya, Germaniya, Angliya, Fransiya, AQSh, Janubiy Koreya va boshqa mamlakatlarning ta’lim sohasidagi yutuq va tajribasidan foydalanib, milliy xususiyatlarni va mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarni hisobga olgan holda takomillashtirish;
chizmachilik fanidan Davlat ta’lim standarti talablarini ta’lim sifati va kadrlar tayyorlashga qo‘yiladigan xalqaro talablarga muvofiqligini ta’minlash;
chizmachilik fani bo‘yicha umumiy o‘rta ta’lim muassasalari bitiruvchilariga qo‘yiladigan malaka talablarini amaliyotga tatbiq etish;
chizmachilik fanini umumta’lim fanlari bilan o‘zaro integratsiyasi va o‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini amalga oshirish;
chizmachilik fani mazmunini sifat jihatidan yangilash, shuningdek o‘qitish metodikasini takomillashtirish, ta’lim-tarbiya jarayonini individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish;

chizmachilik fanini mazmuni, mustaqil hayotda qo'llash imkoniyati bo'lgan grafik bilimlarni, tanqidiy fikrlash va ijodkorlik kompetensiyalarini shakllantirish;

chizmachilik fanini o'qitishda variativ o'quv modullarini ishlab chiqish;

umumiy o'rta ta'lim jarayoniga chizmachilik fanini o'qitishda milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakl, usul va vositalarini keng joriy etish;

chizmachilik fanini o'qitishda gumanitar va politexnik, ijodiy va umummadaniy yo'nalishlarni amalga oshirish;

grafik faoliyat bilan ish ko'radigan turli xil soha vakillari: turli yo'nalishdagi konstruktorlar, arxitektorlar, me'morlar, hunarmandlar, muhandislar va dizaynerlarning chizmalar bilan bog'liq faoliyatini o'rganishga yo'naltirish;

chizmachilik fanini o'qitishda o'quvchilarni o'zlarining va o'zgalarning salomatliklarini saqlashga, texnika xavfsizligi qoidalari va sanitariya-gigiena talablariga rioya qilish ko'nikmalarini shakllantirish;

o'quvchi-yoshlarni tarbiyalash va ularning bandligini ta'minlashda chizmachilik fani bo'yicha sinfdan va maktabdan tashqari ta'limning zamonaviy usullari va yo'nalishlarini joriy etish;

chizmachilik fani bo'yicha nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olish, kundalik hayotiy jarayonlarda duch kelgan muammolarni hal qilishda foydalana olishga yo'naltirish; mazkur fanni o'qitishning asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi, jumladan:

umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitilayotgan chizmachilik fanini o'qitishda uning ta'lim tizimida uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash;

umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash;

o'quvchilarda mehnatsevarlik, tejamkorlik, tashabbuskorlik va tadbirkorlik sifatlarini tarkib toptirish; chizmachilik ta'limi jarayoniga raqamli texnologiyalar va zamonaviy usullarni joriy etish;

o'quv-tarbiya jarayoni samaradorligini va natijaviyligini ta'minlashda innovatsion pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tatbiq etish;

chizmachilik fani metodik va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash;

chizmachilik ta'lim me'yoriy xujjatlarini ta'lim sifati va kadrlar tayyorlashga qo'yiladigan xalqaro talablarga muvofiqligini ta'minlash; chizmachilik ta'lim bo'yicha bitiruvchilariga qo'yiladigan malaka talablarining uzviyligini ta'minlash hamda amaliyotga tatbiq etish; chizmachilik ta'lim mazmuni va mohiyatini sifat jihatidan yangilash, shuningdek, o'qitishning yangi aspektdagi metodikasini ishlab chiqish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish; umumiy o'rta, professional va oliy ta'lim tizimlarida chizmachilik ta'limining o'zaro integratsiyasini ta'minlash va bitiruvchilarni kasb-hunarga o'rgatish orqali hayotga tayyorlash ishlarini tashkil etish; chizmachilik ta'lim mazmuni, mustaqil hayotda

qo'llash imkoniyati bo'lgan grafik savodxonlikni, tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini shakllantirish; chizmachilik ta'limini tashkil etishning zamonaviy shakl, metod va vositalari asosida tizimli o'quv modullarini ishlab chiqish; ta'lim jarayoniga milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida bitiruvchilarni tarbiyalashning samarali metodikasini keng joriy etish; chizmachilik ta'limining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va budjetdan mablag' bilan ta'minlashning samaradorligini oshirish; ishlab chiqarish sohasida bozor munosabatlariga mos o'quvchi shaxsi, uning intilishlari, qobiliyati va qiziqishlarini aniqlash; me'yoriy hujjatlarda nazarda tutilgan kompetensiyalarga asoslangan baholash mezonlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish.

3-bob. CHIZMACHILIK TA'LIM KONSEPSIYASINING ASOSIY MAQSADI VA RIVOJLANISHINING USTUVOR YO'NALISHLARI

5. Chizmachilik ta'limini rivojlantirishning strategik maqsadlari quyidagilar hisoblanadi:

chizmachilik ta'limini mehnat bozori talablari asosida **modernizatsiya** qilish, ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlantirish;

bitiruvchilarda chizmachilik ta'limi davomida o'zlashtirilgan va egallagan grafik bilim, ko'nikma va malakalarini mustaqil ravishda amaliy faoliyatida qo'llash, kasb tanlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida ijtimoiy munosabatlarga kirisha olish, mehnat bozorida zarur bo'ladigan kompetensiyalarini shakllantirish;

grafik savodxonlik, tanqidiy, kreativ va tizimli fikrlash, mustaqil qaror qabul qila olish, o'z intellektual qobiliyatlarini namoyon eta olish va ma'naviy barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoit yaratish.

6. Chizmachilik ta'limini rivojlantirish quyidagi vazifalarga asosan amalga oshiriladi:

barcha ta'lim bosqichlarida chizmachilikni o'qitishning izchillikka asoslangan tiziini yaratish;

chizmachilikni o'qitishning ilmiy-metodik ta'minotini rivojlantirish;

chizmachilikni o'qitish tizimining moddiy-texnik ta'minotini

mustahkamlash, zamonaviy o'qitish vositalari va texnologiyalar bilan ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqish;

chizmachilikni o'qitish jarayoniga raqamli texnologiyalar va zamonaviy usullarni joriy etish orqali innovatsion infratuzilmasini shakllantirish;

chizmachilikni o'qitish tizimi maqomini uning fundamental bilimlarning inson yaratuvchilik faoliyati bilan bog'liqligini hamda atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish hamda umumiy ta'lim mazmuni o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ta'minlashdagi asosiy rolga munosib ravishda o'zlashtirishga erishish;

umumiy o'rta, professional va oliy ta'lim tizimlarida o'qitilayotgan chizmachilik fanlarining ta'lim jarayonini, ularning o'zaro uzviyligini ta'minlash;

fan doirasida o'rgatiladigan va mamlakatimiz iqtisodiyoti uchun istiqbolli deb tanlangan mutaxassislarni tayyorlashning tayanch bosqichi sifatida xizmat qilishi;

kadrlarni tayyorlash, mavjud kadrlar ta'minotini modernizatsiyalash va inson potensialidan samarali foydalanish;
malaka talablarini, shuningdek yangilangan ta'lim standartlarini joriy etish uchun egallanadigan ko'nikmalarni aniqlashning yangi usullarini joriy etish;
fanning mazmuni, o'ziga xos xususiyatlari, malaka talablari va shakllantiriladigan kompetensiyalardan kelib chiqqan holda baholash tizimini ishlab chiqish;
ta'limning barcha bosqichlarida fan bo'yicha olimpiadalarni tashkil etish Nizomini ishlab chiqish va amaliyotga joriy qilish;
iqtidorli o'quvchi-yoshlarni aniqlash, baholash va rag'batlantirish tizimini yo'lga qo'yish, konstruktorlik va arxitektura-loyihalash va boshqa shu kabi ijodiy ishlar bo'yicha ko'rik-tanlov va ko'rgazmalarini tashkil etish;
intellektual salohiyatning mehnat bozoridagi o'rni haqidagi madaniyatni shakllantirish;
zamonaviy standartlarga mos keluvchi chizmachilik fanining turli yo'nalishlarida tadqiqot ishlarini yanada rivojlantirish va joriy etish; o'quvchilarda loyihalash va tadqiqot ishlari madaniyatini shakllantirish;
ta'limning ilg'or amaliyotini ommalashtirish va chizmachilik fani ta'limida o'qitish shakllarini takomillashtirish.

4-bob. CHIZMACHILIK TA'LIMINING O'QUV-METODIK

TA'MINOTINI ISHLAB CHIQISHDA UZVIYLIKNI TA'MINLASH

7. Chizmachilik ta'limining o'quv-metodik ta'minotini rivojlantirish

bo'yicha quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

ilg'or xorijiy tajribalar, xalqaro standartlar va milliy an'analar

uyg'unligida chizmachilik ta'limi bo'yicha DTS ni ishlab chiqish;

chizmachilik ta'limi bo'yicha uzviylikni e'tiborga olgan holda ta'lim bosqichlari uchun alohida tartibda bitiruvchilarga qo'yiladigan malaka talablarini ishlab chiqish;

chizmachilik ta'limi tizimi o'quv yuklamalarining minimal hajmi hamda ularning taqsimoti yuzasidan takliflar tayyorlash;

chizmachilik ta'limi tizimi bo'yicha o'quv-metodik majmualarni (darslik, o'quv qo'llanma, masala va mashq daftari, o'qituvchi uchun metodik qo'llanma, darsliklarning multimediali ilovasi va boshqa) yangi avlodini bosqichma-bosqich ishlab chiqish; chizmachilik ta'limi tizimi mazmuni, o'ziga xos xususiyatlari, malaka talablari va shakllantiriladigan kompetensiyalardan kelib chiqqan holda baholash tizimini ishlab chiqish;

xavfsizlik texnikasi qoidalari va sanitariya-gigiena talablarini ishlab chiqish.

8. Chizmachilik ta'limi bo'yicha o'quv-metodik majmualarni ishlab

chiqish quyidagi prinsiplar asosida amalga oshiriladi:

o'quv-metodik majmualar ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari asosida yaratilganligi;

o'quvchi-yoshlarning aqliy va jismoniy imkoniyatlari, yoshi, psixofiziologik xususiyatlari, bilim darajasi, qiziqishlari, layoqatlari hisobga olinganligi;

o'quvchi-yoshlarda vatanparvarlik va milliy g'urur hissini shakllantirishga qaratilganligi;

o'quvchi-yoshlarda mustaqil ijodiy fikrlash, tashkilotchilik qobiliyati va amaliy tajriba ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilganligi.

9. O'quv-metodik majmualarni ishlab chiqishga quyidagicha talablar qo'yiladi:

a) didaktik talablar:

o'quv materiallarining to'liq o'zlashtirilishini ta'minlash;

matnlar axborot berishga emas, balki o'quv fanining mazmun-mohiyatini tushuntirish maqsadlariga xizmat qilishi;

qiziqarli, hamma uchun qulay va tabaqalashtirilgan bo'lishi;

ilmiy dunyoqarashni shakllantirish, vatanparvarlik va millatlararo

totuvlik talablariga javob berishi, aniq dalillarga asoslangan materiallardan tarkib topishi;

ta'limning kundalik hayot va amaliyot o'rtasidagi bog'liqligini

ta'minlashga, olingan bilimlarni amaliyotda qo'llay olish layoqatlari shakllantirilishiga, boshqa o'quv fanlari bilan uzviy bog'liqlikni ta'minlashga yo'naltirilgan bo'lishi;

rasmlar ko'rinishidagi ilustrasiyalar: xaritalar, chizmalar, sxemalar, jadvallar, diagrammalar va fotosuratlar bilan bezatilgan bo'lishi;

2. UMUMIY O'RTA TA'LIM BITIRUVCHILARIGA AMALIY FANLAR BO'YICHA QO'YILADIGAN TALABLAR

Estetik madaniyat va ijodkorlik kompetensiyasi

O'zini-o'zi rivojlantirish va asrash kompetensiyasi

Amaliy faoliyatni rivojlantirish kompetensiyasi

Буфер обмена (19 из 24)
Объект добавлен в буфер.

XXI asr 4 K ko'nikmalari nima?

Tanqidiy fikrlash.

Tanqidiy fikrlashni o'rganish muammoni hal qilish, fikr yuritish va qaror qabul qilish qobiliyatingizni oshirishi mumkin. Agar siz tanqidiy fikr yurita olsangiz, turli ma'lumotlar to'plami o'rtasida aloqa o'rnatish osonroq bo'lishi mumkin. Misol uchun, agar siz savdo modellarini tan olishga harakat qilmoqchi bo'lsangiz, tanqidiy fikrlash turli ma'lumotlar to'plamini ko'rib chiqishga va joriy marketing strategiyalari va savdo o'sishi kabi ma'lumotlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga yordam beradi.

Kreativ fikrlash.

Kreativ fikrlash innovatsiyaning kalitidir. Kreativ fikrlash fikrlaydigan odamlar narsalarni turli tomonlardan ko'rishlari mumkin. Ushbu ko'nikma sizga murakkabroq vazifalarni osonroq hal qilishga yordam beradi.

Jamoa bo'lib ishlash.

Hamkorlik 4 C orasida egallash uchun eng qiyin mahorat bo'lishi mumkin. Biroq, boshqalar bilan ishlashni o'rganganingizdan so'ng, siz murosaga kelishni va jamoaviy ishdan eng yaxshi natijalarga erishishni o'rganasiz.

Muloqotga kirisha olish.

Muloqot boshqa odamlar bilan umrbod aloqalarni o'rnatish uchun samarali muloqot muhim ahamiyatga ega. Ish beruvchilar har xil xarakterdagi odamlarga yaqinlasha oladigan yaxshi muloqotchilarni juda qadrlashadi.

3-mavzu. Tasviriy san'at va chizmachilik fanini o'qitishda ilg'or pedagogik tajribalar va ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish.

(2 soat amaliy mashg'ulot).

Fanni o'qitish bo'yicha ilg'or pedagogik va xorij tajribalaridan umumli foydalanish. Rivojlangan xorij davlatlarida tarix fanining o'qitilishi tajribalari. O'quv mashg'ulotida interfaol metodlardan foydalanish. *Mavzularga doir keys mashg'ulotlarini ishlab chiqish. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalaridan dars jarayonida foydalanish. darslarini loyiha texnologiyasi asosida tashkil etish bosqichlari. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida Kvest texnologiyasidan foydalanish. O'quvchilarning tasviriy tafakurini shakllantirib borishda talim texnologiyalaridan samarali foydalanish.*

Topshiriq: Kichik guruhlariga bo'linib tafakkur dizayni("design thinking")dan foydalanish.

Reja:

- 1. Fanni o'qitish bo'yicha ilg'or pedagogik va xorij tajribalaridan umumli foydalanish.**
- 2. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida Kvest texnologiyasidan foydalanish.**
- 3. Ta'lim jarayonida tafakkur dizayni("design thinking")ning ahamiyati**

Metod – (grekcha "metodos" so'zidan olingan bo'lib, yo'l, ahloq usuli ma'nolarini anglatadi). Tabiat va ijtimoiy hayot hodisalarini bilish, tadqiq qilish usuli. Faoliyat, harakatning yo'li, usuli yoki qiyofasi, shakli, ko'rinishi.

Ta'lim metodi – o'qituvchining o'quvchilar bilan muntazam qo'llaydigan, o'quvchilarga o'z aqliy qobiliyatlarini va qiziqishlarini rivojlantirish, bilim va ko'nikmalarni egallash hamda ulardan amalda foydalanish imkonini beruvchi ish usuli. Belgilangan ta'lim berish maqsadiga erishish bo'yicha ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchilar o'zaro faoliyatini tashkil qilishning tartibga solingan usullari majmuasidir.

Metodika – biror ishni maqsadga muvofiq o'tkazish metodlari, usullari, yo'llari majmuasi. U alohida metodikalardan tashkil topadi. Pedagogika fani sohasida ma'lum o'quv fanini o'qitish hamda tarbiyaviy ishlar qonuniyatlarini tadqiq qiladi. Masalan, tillar metodikasi, arifmetika metodikasi va shu kabilar.

Usul – biror narsa, hodisa, jarayonni o'rganish yoki amalga oshirish tartibi.

Uslub – biror narsa, hodisa, jarayonni o'rganish yoki amalga oshirish uchun qo'llash lozim bo'lgan usullar majmuasi.

Yo'l (ruscha – priyom) – biror maqsadni amalga oshirish uchun tanlangan harakat turi.

Yuqorida aytilganlardan ko'rinadiki, har bir ta'lim metodi tarkibiga muayyan ta'lim-tarbiyaviy vazifani bajarishga qaratilgan ish-harakat usullari, yo'llari kiradi.

B.Blum taksonomiyasi: - Interfaol usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosa chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, uni asoslagan holda himoya qila bilish, sog'lom muloqot, munozara, bahs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi. (taksonomiya-borliqning murakkab tuzilgan sohalarini tasniflash va sistemalashtirish nazariyasi).

Taksonomiya asosida quyi darajadan – bilim darajasidan boshlab tafakkur doiraloriga mos ravishda misol va masalalar, topshiriqlar va ularning o'zlashtirilishi uchun interfaol metodlar tanlanadi.

Ta'lim jarayonida tafakkur dizayni(“design thinking”)ning ahamiyati

Tayanch so'zlar: Tafakkur dizayni, empatiya, ijodkorlik, ijodiy tafakkur, ijobiy munosabat, iqtidorli, estetik did, dizayn.

Mamlakatimizda “dizayn” termini ishlatilayotganiga juda ko'p vaqt bo'lgani yo'q. Inglizchadan tarjima qilganda “dizayn” rasm chizishni bildiradi. Bunga qadar narsalarni loyihalashtirish “badiiy konstruksiyalash”, narsalarni yaratish nazariyasi esa “texnik estetika” deb atalib kelinardi. “Dizayn” so'zi yasama tushunchalar: “dizayner” - rassom konstruktor, “dizayn – forma” - buyumning tashqi ko'rinishi tushunchalarini vujudga keltirdi.

Sanoat ishlab chiqarishi sharoitida ishlab chiqaruvchilar tovar va mahsulotlar tashqi ko'rinishining jozibadorligi, xilma-xilligi shuningdek mahsulot ishlatilishidagi sifati va qulayligi kabi jihatlariga alohida e'tibor qarata boshladilar. Natijada nafaqat iste'molchi talablariga javob beradigan jozibador tashqi ko'rinishga ega mahsulot formasini yarata oladigan balki konstruktorlash masalalari va mashina ishlab chiqarish texnologiyasini yaxshi tushunadigan maxsus mutaxassisga ehtiyoj vujudga keldi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, faqatgina injenerlik-texnikaviy va badiiy masalalar kompleks hal etilsagina raqobatbardosh mahsulot yaratish mumkin. Dunyoning yirik kompaniyalari Healthcare, Procter & Gamble i Philips Electronics, IBM, General Electric, Toyota, Samsung, LG kabilar allaqachon boshqaruv jarayonini tashkil etish va mahsulot ishlab chiqarishda tafakkur dizaynidan samarali foydalanib kelmoqdalar.[2]

Tafakkur dizayni - foydalanuvchiga yo'naltirilgan mahsulot, servis va xizmatlar ishlab chiqishdir. Tafakkur dizayni - doimo birinchi o'ringa foydalanuvchi so'rovlarini qo'yadi va faqat shundan keyingina texnik amalga oshirish imkoniyatlari va iqtisodiy imkoniyatlarga e'tibor qaratiladi.

Dizayn bu – muammoni hal qilishdir. Tafakkur dizayni – muammoni hal qiluvchi shaxs.

Muammoni hal qilish, samarali yechim topish uchun dastavval tadqiqot o'tkazish va muammoni aniq belgilab olish, so'ngra asosiy e'tiborni muayyan “og'riqli nuqtalar”ga qaratish, g'oyalar ishlab chiqish va ularning orasida eng yaxshilarini tanlab olish, prototip (yechimlarni yaratish) yaratish va sinovdan o'tkazish zarur. Fikrlash dizayni - usuli bu bosqichlar qanday o'tishini, nimalarga e'tibor qaratish lozimligi va har bir bosqichda qaysi vositalardan foydalanishni tavsiflaydi. Tafakkur dizayni - bu chiziqli bo'lmagan, jamoalar foydalanuvchilarni tushunish, taxminlarga qarshi chiqish, muammolarni qayta aniqlash ijodiy g'oyalar, model

ishlab chiqish va sinov uchun innovatsion yechimlarni yaratish uchun foydalanadilar. Tafakkur dizayni 5 bosqichni o'z ichiga oladi :

- ✓ Empatiya:
- ✓ muammoni aniqlash, :
- ✓ g'oyalari;
- ✓ model yaratish :
- ✓ test:

Tafakkur dizayni har bir sohada qo'llashimiz mumkin. Tafakkur dizayni dars jarayonida jamoa tarzda ham qo'llashimiz yaxshi natija beradi.

Tafakkur dizayni **bilan jamoalar ilg'or yechimlarni ishlab chiqarish erkinligiga ega**. Undan foydalanib, sizning jamoangiz kirish qiyin bo'lgan ma'lumotlarga ega bo'lishi va innovatsion javoblarni topishga yordam beradigan amaliy usullar to'plamini qo'llashi mumkin.

Tafakkur dizayni faqat **dizaynerlarga xos emas** - adabiyot, san'at, musiqa, fan, muhandislik va biznesdagi barcha buyuk innovatorlar uni qo'llab kelishgan. Xo'sh, nima uchun aynan ta'lim tizimida dizayn fikrlash deb muhim? Xo'sh, chunki dizayn ish jarayonlari bizga muammolarni ijodiy va innovatsion tarzda - dizaynimizda, biznesimizda, darsimizda, mamlakatlarimizda va hayotimizda hal qilish uchun yordam beradi.

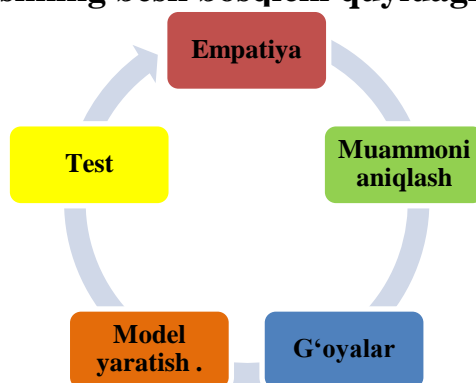
Tafakkur dizayni - umumiy maqsadi sizga yaxshiroq mahsulotlar, jarayonlar, strategiyalar, va tajribalarni ishlab chiqishda yordam berishdir. Tafakkur dizayni o'quvchilaringiz yoki talabalarigizga muammolari uchun amaliy va innovatsion yechimlarni topishga undaydi.

Demak, tafakkur dizayni nafaqat dizaynerlar, balki **ijodiy xodimlar , frilanserlar** (frilanser ingliz tilidan. frilanser – bu o'zi uchun ish hajmini mustaqil ravishda topadigan, uni bajaradigan va buning uchun ma'lum bir haq oladigan shaxs. Ularning asosiy faoliyati IT - soha, dizayn xizmatlari, hujjatlarni qayta ishlash va matnlar yozish. Read more at: <https://motherhouse.ru/uz/design/kto-takoi-frilanser-kto-takoi-frilanser-i-chem-on-zanimaetsya/>)va **biznes rahbarlari va o'qituvchilar** uchun hamdir.

Tafakkur dizayni bu muammolarni hal qilishda yechimga asoslangan yondashuvni ta'minlaydigan metodologiya. Noto'g'ri aniqlangan yoki noma'lum bo'lgan murakkab muammolarni hal qilishda foydalanilganda juda foydali, chunki u inson ehtiyojlarini tushunishga , muammoni insonga qaratilgan usullarda qayta ko'rib chiqishga, *miyamizda* ko'plab g'oyalarni yaratishga va amaliy yondashuvni qo'llashga xizmat qiladi. *Tafakkur dizaynining* besh bosqichini o'rganish sizga kuch beradi va metodologiyani ishingizda qo'llash va kompaniyalarimiz, mamlakatlarimiz va butun dunyoda yuzaga keladigan murakkab muammolarni hal qilish imkonini beradi.

Keling endi tafakkur dizayni aynan ta'lim jarayonida ko'rib chiqamiz .

Dizayn fikrlashning besh bosqichi quyidagilardan iborat:

Endi , tafakkur dizayni jarayonining har bir bosqichiga to'xtalib o'tamiz. , tafakkur dizayni 5 bosqichni o'quvchilar misolida ko'rib chiqamiz:

1-bosqich: Empatiya –O'quvchilaringiz yoki talabalarinigizning ehtiyojlarini o'rganing.

Empatiya – o'zini boshqa odamning o'rniga qo'yib ko'rish va uning hissiyotlari, xohish-istaklari, g'oyalari va harakatlarini tushunishga harakat qilish. Empatiyaning asosiy jihati – birga qayg'urish ongli ravishda ro'y beradi. Sizning vazifangiz – *odamlar nima qilishi*, buni *nima uchun* qilishi, atrofdagi olamni *qanday ko'rishi*, qanday *qadriyatlarga egaligini* aniqlab olish, shuningdek, emotsional va jismoniy *ehtiyojlar* haqida bilib olishdan iborat.

Empatiya ishlab chiqarish yoki xizmatlar ko'rsatish sohasini tashkil etish va boshqarishda ko'plab narsalarni belgilab beradi. Masalan, mahsulot yoki loyiha kim uchun mo'ljallangan ekanini tushunmasdan uni amalga oshirib bo'lmaydi. Dizayner o'zining emas, boshqa kishilarning muammolarini hal qiladi. Yaxshi dizayn yaratish uchun, nima aynan uning uchun muhimligini tushunish maqsadida inson bilan birga qayg'urish lozim. Odamlarni, ularning harakatlari va atrofdagi olam bilan o'zaro munosabatlarini kuzatib, siz ular nima haqida o'ylayotgani, nimalarni his qilishi va nimalarga ehtiyoj sezishini tushunib olasiz. Aynan shunda odamlarga, ularning ishlari va so'zlariga empatiya namoyish etish, ularning qadriyatlarini tushunish mumkin. Bu yerda siz hal qilmoqchi bo'lgan muammoni, odatda foydalanuvchini hamdardlik bilan tushunishingiz kerak. Shunday qilib, "empatiya" fe'li boshqalarning haqiqatini, shu jumladan kognitiv va hissiy jihatdan tushunish harakatiga murojaat qiladi. Masalan o'quvchingizni ehtiyojini aniqlang va o'quvchingiz o'rniga o'zingizni qo'ya oling.

2-bosqich:Muammoni aniqlash.O'quvchingizni - ehtiyojlari va muammolarini biling.

Empatiya bosqichida to'plangan ma'lumotlarni to'plash vaqti keldi. Keyin kuzatuvlaringizni tahlil qilasiz va siz aniqlagan asosiy muammolarni aniqlash uchun ularni sintez qilasiz.

3-bosqich: G'oya yaratish

G'oyalar ishlab chiqish bu – g'oyalar va yechimlar ishda asosiy e'tibor qaratish lozim.Fikrlash jarayoni borasida bu bosqich turli xildagi konsepsiyalar va muammoning yechimi sifatida qo'llanishi mumkin bo'lgan natijalarga tarmoqlashish sifatida ko'rinishga ega bo'ladi.Endi siz o'quvchingizni muammosi

yani darsga tayyor emasligi, o'zlashtirilmasligi, va hokazolarni aniqladingiz endi g'oyalarni yaratish lozim.

4-bosqich: Model yaratish yoki yechimlarni yaratishni boshlang.

Oddiy Yechimlarni yaratish (prototip) ko'p narsa haqida gapirib beradi. Prototiplash – to'g'ri yechim topish uchun yordam beradigan maketlar yaratish mumkin. Ilk bosqichda prototiplar maksimal darajada oddiy bo'lishi lozim. Test o'tkazilishi va g'oya tasdiqlanishi bilan prototiplar murakkablashadi va qimmatlashadi.

Prototiplar quyidagi vaziyatlar uchun zarur hisoblanadi:

1. G'oyalar ishlab chiqish va muammolarni hal qilish uchun.
2. Muloqot qilish uchun. Bitta rasm mingta so'zga, bitta prototip – mingta rasmga teng bo'lishi mumkin.
3. Suhbat boshlash uchun. Foydalanuvchi bilan o'zaro aloqa biror narsa atrofida tashkil qilinadigan bo'lsa, foydaliroq bo'ladi. Prototip – sermahsul va unumli suhbat o'tkazish imkoniyatidir.

Nimani va qanday test qilish – prototip yaratish oldidan javob berish lozim bo'lgan ikkita savol. Bu prototip yaratish va test o'tkazishni aniq bosqichlarga ajratishga yordam beradi.

Bu bosqichda maqsad topilgan har bir muammo uchun eng yaxshi yechimni aniqlashdir. Darsingizda sizning o'quvchingiz darsda o'zini qanday tutganligi yoki nega o'zlashtira olmasligini toliq 3 bosqichda o'rganib unga shu extiyojidan kelib chiqqan holda shunday model yaratingki o'quvchi dars jarayonidan manmun bo'lsin.

5-bosqich: Test - Yechimlaringizni sinab ko'ring .

Yechimlaringizni sinab ko'ring agar ishlab chiqqan modelingiz muammoni yechgan bo'lsa demak muvaffiqiyatli kechgan bo'ladi.

Umuman olganda, bu bosqichlar ketma-ket qadamlar emas, balki butun dizayn loyihasiga hissa qo'shadigan turli xil rejimlar ekanligini tushunishingiz kerak. Sizning maqsadingiz o'quvchini chuqur tushunish va ularning ideal yechimi mahsuloti qanday bo'lishini tushunishdir.

Biz dizayn tafakkur dizayni o'quvchi misolida ko'rsatib berdik buni ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijodiy fikrlashga biror topshiriq muammo qoyib ularni ijodiy fikrlashga o'rgatishingiz mumkin bo'ladi.

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qisqa vaqt orasida muayyan nazariy bilimlarni o'quvchilarga yetkazib berish asosida ma'lum faoliyat ko'nikma va malakalarni shakllantirish, faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan egallagan nazariy va amaliy bilimlar darajasini baholasho'qituvchidan yuksak pedagogik mahoratni, ta'lim jarayoniga yangicha yondashuvni talab etadi.

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning o'quv va ijodiyliklarini oshiruvchi, ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi pedagogik texnologiyalarni qo'llashga doir katta tajriba to'plangan bo'lib, bu tajriba asosini interfaol metodlar tashkil etmoqda.

Bu kabi metodlar o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim oluvchilarda o'quv-bilish faolligini oshirish, ularni kichik guruh va jamoada ishlash, o'rganilayotgan mavzu, muammolar bo'yicha shaxsiy qarashlarni dadil, erkin ifodalash, o'z fikrlarini dadil himoya qilish, dalillar bilan asoslash, tengdoshlarini tinglay olish, g'oyalarni yanada boyitish, bildirgan mavjud mulohazalar orasidan eng maqbul yechimni tanlab olishga rag'batlantirish imkoniyatiga egaligi bilan alohida ahamiyat aks etadi. Ta'lim va tarbiya jarayonida o'qituvchi (pedagog)lar tomonidan interfaol metodlarning o'rinli, maqsadli, samarali qo'llanilishi ta'lim oluvchi (o'quvchi, tinglovchilar)da muloqotga kirishuvchanlik, jamoaviy faoliyat yuritish, mantiqiy fikrlash, mavjud g'oyalarni sintezlash, tahlil qilish, turli qarashlar orasidagi mantiqiy bog'liklikni topa olish qobiliyatlarini tarbiyalash uchun keng imkoniyat yaratadi.

Zamonaviy sharoitda ta'lim samaradorligini oshirishning eng maqbul yo'li bu mashg'ulotlarning interfaol metodlar yordamida tashkil etish deb hisoblanmoqda. Xo'sh, interfaol metodlarning o'zi nima? Ular qanday didaktik imkoniyatlarga ega? Ta'lim jarayonida interfaol metodlarning o'rinli, maqsadga muvofiq qo'llanilishi qanday samaralarni kafolatlaydi? Quyidagi ana shu kabi savollarga qisqacha javob topiladi.

Yuqoridagi savollarga javob topishda eng to'g'ri qadam tayanch tushuncha-«interfaol» atamasining lug'aviy ma'nosi bilan tanishishdir.

“**Interfaol**” tushunchasi ingliz tilida «interat» (rus tilida «interaktiv») ifodalanib, lug'aviy nuqtai nazardan «inter»-o'zaro, ikki taraflama, «at»-harakat qilmoq, ish ko'rmoq kabi ma'nolarni anglatadi.

Interfaol ta'lim-ta'lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko'nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lida birgalikda, o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etishga asoslanuvchi ta'lim.

Interfaollik ta'lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko'nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lida birgalikda, o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etish layoqatiga egaliklaridir.

Mantiqiy nuqtai nazardan interfaollik, eng avvalo, ijtimoiy sub'ektlarning suhbat (dialog), o'zaro hamkorlikka asoslangan harakat, faoliyatning olib borishlarini ifodalaydi.

Ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan har bir mutaxassis yaxshi biladiki, an'anaviy ta'lim ham suhbat (dialog)ga asoslangan va bu suhbat quyidagi munosabat shakllarida tashkil etiladi:

O'qituvchi-o'quvchi
An'anaviy ta'limdagi
O'qituvchi-o'quvchilar
suhbat ishtirokchilari guruhi (jamoasi)

Interfaol ta'lim quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- ❖ Mashg'ulot ma'ruza emas, jamoaning umumiy ishi;
- ❖ Guruhning tajribasi o'qituvchining tajribasidan ko'p;
- ❖ O'quvchilar yosh, ijtimoiy mavqei va tajribaga ko'ra teng;

- ❖ Har bir o'quvchi o'rganilayotgan muammo yuzasidan o'z fikrini aytish huquqiga ega;
- ❖ Mashg'ulotda o'quvchi shaxsi tanqid qilinmaydi;
- ❖ Bildirilgan g'oyalar o'quvchilarning faoliyatini boshqarmaydi, balki fikrlash uchun axborot bo'lib xizmat qiladi.

Hozirgi vaqtda o'qituvchilarning yuqori kasbiy tayyorgarlikka, pedagogik mahoratga, yuksak ma'naviy-ahloqiy fazilatlariga, mafkura borasida chuqur bilimlarga ega bo'lishi, ta'lim-tarbiya ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol usullardan foydalanishi davr talabi hisoblanadi.

Har bir maktabda ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish jiddiy vazifa bo'lib turibdi. Buning uchun har bir o'qituvchi o'z fanini o'qitishning eng samarali zamonaviy pedagogik texnologiyalarni puxta bilishi va bu sohadagi yangiliklarni uzluksiz o'rganib borish orqali o'z kasbiy mahoratini muntazam oshirib borishi talab qilinadi. Interfaol usullarning afzalliklari. O'qitishning interfaol usullari: tushuntirish, ko'rsatmalilik va vositalardan foydalanish kabi an'anaviy usullaridan uning yuqori samaradorligi, o'ziga xos pedagogik aloqalar, o'qituvchining mahorati yuqori bo'lib, u tinglovchilarni shaxs sifatida shakllanishi, xususiy qobiliyatlarini oshirish, ijodiy mustaqilligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. O'qitish tinglovchi faoliyatini gavdalantiradigan sharoitda olib boriladi va muammoli vaziyatlarni hal qilishga qaratilgan. Ta'limda bilim, ko'nikma va malakalarni guruh bo'lib jamoa faoliyatida birgalikda o'zlashtirish imkoniyatlari yuzaga chiqadi. Bu jarayonlarda tinglovchilarning fikrlash faoliyatida jonlanish yuz berib

faollik oshadi. O'quv mashg'uloti o'yinlar, munozara, vaziyatga doir topshiriqlar va boshqa o'qitish shakl va usullarida olib boriladi.

Kichik guruhlar bilan ishlash. Guruh asosan aqliy hujum, sinektika, mojaro, «dumaloq stol», «uch bosqichli intervyu», «muammolarni hal qilish», «ruscha stol ustida», «akademik munozara», «tanqidiy vaziyatni tahlil qilish» va hokazolar. Bu usullar bo'yicha ishlash uchun 5 kishidan iborat guruh tuzilib ishonch vaziyatini vujudga kelitirish, oshkora muhokama uchun halal beradigan ruhiy keskinlikni bartaraf etish va ish vaqti ko'pi bilan 1 - 1,5 soat qilib belgilab olinadi. Bu usullar tinglovchilar fikrlash doirasini kengaytirib, mavjud cheklovlarni yo'qotish, fikrlash faolligini oshirish, o'quv faoliyatini jadallashtirishga, qaratilgan. Ularning qiymati yangi o'quv axborotini ishlab chiqish va va mustahkamlashdan iborat.

Usulning asosiy maqsadi - qatnashchilarni bahs, munozara, tortishuvga ko'proq jalb qilish va ularni bir - birini o'rganishga imkon berish, ko'rsatmalar berib turadigan murabbiyni «sahnadan» chiqarish.

Usulning afzalliklari - qatnashchilarga o'z g'oya va fikrlari bilan ko'proq o'rtoqlashish imkoni beriladi. Guruhdagi qatnashchilar katta guruhlarda ayta olmaydigan fikrlarini boshqacha tarzda aytishi mumkin. Qatnashchilar tajriba va g'oyalar bilan qatnashib, mavjud bilimlarini kengaytiradi va yondashuvlarini o'zgartiradi. Butun diqqat e'tibor o'quvchilardan o'quvchilarga ko'chiriladi. Ularni ta'lim olishda ko'proq mas'uliyatni o'z zimmalariga yuklashga majbur qiladi.

Usulning kamchiliklari - Ancha ko'p vaqt va qo'shimcha joy bo'lishini talab qiladi. Qatnashchilarning har biri yetakchilik qilishga o'ta boshlashi, agar guruh qarshilik ko'rsatmasa, uning ustidan nazorat qilishni o'z qo'liga olishi mumkin. Guruh o'ziga berilgan topshiriqdan chalg'ib ko'rsatmalarga amal qilmasligi yoki topshiriqni noto'g'ri tushinishi mumkin.

Guruh bo'lib ishlash usullarining ba'zilari bilan tanishsak ular quyidagilardir.

Aqliy hujum (Miya hujumi). Bu usulda g'oyalarni shakllantirishga to'siq bo'ladigan mulohaza va tanqidiy fikrlar bildirmaslik. Yangi fikrlarni qo'llab-quvvatlash eng ko'p takliflar olish, g'oyalarni kombinatsiyalash va rivojlantirish. Har tomonlama dalil isbotlar keltirmasdan, fikrlarni qisqa bayon qilish. Guruhda g'oyalar beradigan va ularni ishlab chiqaradigan tinglovchilar bo'lish kabi qoidalarni o'zida mujassam etadi.

Bu usul tinglovchilarni o'z nuqtai-nazarini isbotlash, himoya qilish, har qanday vaziyatda ma'qul yechimini topish, muloqot olib borish, himoya qilinayotgan fikrning to'g'riligiga opponentlarni ishontirishga o'rgatadi. U mavzuni to'la tahlil qila oladigan chigallarni ham yozishga juda mos.

O'qituvchi topshiriqni tahlil qilishda har bir tinglovchining to'liq ishtirokini kuzatib boradi. Javoblarni birortasi izohlab o'tilmaydi va o'rinsiz deb rad etilmaydi. Guruhda variantlar qolmagandan so'ng muhokamaga kirishiladi. Tinglovchilar o'qituvchi bilan birgalikda barcha variantlarni faollik bilan muhokama qila boshlaydilar. Bu o'rinda noto'g'ri javoblarni tanqid qilishga va bilimlarni yanada mustahkamlash uchun to'g'ri variantlarni yozib olishni tinglovchilarga taklif etadi.

Ushbu usulning maqsadi – guruhda qisqa vaqt ichida ko'p miqdordagi variantlarni olib, tinglovchilar esa nimalarni o'zlashtirganligini aniqlashdan iborat. Mashg'ulot davomida muammoni hal eta oladigan g'oyalar taklif qilinishi, umumiy fikr almashinish uchun zamin yaratilishi va tinglovchilar o'z mulohazasini bildirishi mumkin. Bu jarayon mohiyat e'tibori bilan guruhga mavzu savol va topshiriqlar beradi. Guruh a'zolari esa bir necha daqiqa ichida shu mavzu yuzasidan munozara yuritib, barcha fikrlarni bayon qiladilar va ular sinf taxtasiga daftarga bir vaqtda yozib boriladi. Mulohazalar noaniq, bahsli, bo'lsada yozilaveradi. Hamma tinglovchi o'z fikrini muhokama qilmasdan bayon etadi, chunki maqsad ko'p miqdorda va xilma-xil takliflar olishdir. Ta'qiqlar bo'lmaydi va baho berilmaydi. O'quvchilarning takliflarini tahlil qilish, norozilik bildirish va taklif etilgan hamma fikrlarni muhokama qilish uchun keyinroq imkon beriladi. Agar faollik sust bo'lsa, o'qituvchi o'z fikrlaridan ba'zilarini yozib olishni taklif etadi, bundan oldin esa u biroz sabr qiladi.

Bu usulning qiymati shundaki, u guruhni birlashtirib yakdillikka undaydi. Har bir tinglovchi uning taklifini yozib olishga arzishini his qilish imkonini beradi. Bu muammo yechimini musobaqaga aylantirmay, balki birgalikda bajariladigan ishga aylantirish imkonini beradi, bunga guruh a'zosi, muammoning o'zi asosiy raqib bo'lib qoladi.

Sinektika: Bu usulda o'quv materiali ancha tez va batafsil o'zlashtiriladi, xotirada uzoq saqlanib ilmiy amaliy maqsadlarda keng qo'llanilishi mumkin. Bu usulda o'quvchi - tinglovchi ancha uquvli, o'qituvchi esa yaxshi ko'rsatma beruvchiga aylanadi. Natijada o'qishning intellektualmantiqiy natijasi kuchaytiriladigan «reklama samarasi» ga erishiladi.

«Obrazli» tarzda o'qitishning o'ziga xos jihati shundaki, o'quvchi ongiga tayyor holdagi obraz majburiy berilmay, u faollik bilan shakllantiriladi va o'quv jarayoni bilan materialni «bo'rttiradigan» bo'ladi. Tinglovchi o'z layoqatini ishga solib, uni fikran boyitishga majburdir. Bu usul amaliy mashg'ulotlarda keng qo'llanilib nazariy materialni ishlab chiqish va mustahkamlash, uning o'zlashtirilganligini tekshirib ko'rishda ahamiyati katta. U an'anaviy so'rovlar o'rnini bosishi va nafaqat javob berayotgan tinglovchi va boshqa guruh a'zolarining fikrlash jarayonini faollashtiradi.

Ish tariqasidagi o'yinlar: Ish tariqasidagi o'yinlarning asosiy vazifasi o'rganayotganlarni amaliyotga va muloqotlar olib borishda zarur bo'lgan faoliyat ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat. O'qib-o'rganishni bu shakli murakkab vaziyatlarni ma'lum ob'ektlarda gavdalantirib, ularga taqlid qilish yo'li bilan tinglovchilar bilimini samarali tarzda malakaga aylantirishga ko'mak beradi. Bu yerda model bilan ishlash imkoni beriladi. Bu usul juda ko'p hollarda qarorlarni jamoa bo'lib qabul qilish tajribasini o'rgatadi.

Musobaqa – tanlov: Bu usulning asosiy xususiyati shundaki, bunda o'qituvchi butun guruh bilan ish olib boradi. Musobaqa - tanlov butun o'quv yili davomida tinglovchi - o'quvchilarning jadal bilish faoliyatini tashkil qilishga yo'naltiriladi. Tinglovchi xilma – xil tanlov topshiriqlari bajaradi.

Topshiriqlarning maqsadi – o'quvchilar bilimini tizimlashtirish, ularni samarali fikrlashga undash, egallangan bilimlarni amaliyotda ijodiy qo'llashdan iborat.

Tanlovda muayyan mavzular bo'yicha o'quvchi - tinglovchining tayyorgarlik darajasi, egallagan bilim, ko'nikma va malakalarini, mustahkamlash va chuqurlashtirishdan iboratdir. O'qitish jarayonida «eshitdim», «ko'rdim», «o'zlashtirdim, bilan hamkorlikda bildim, fikrladim, esda saqladim, o'zlashtirdim va mustahkamladim tarzida tashkil etiladi».

Musobaqa - tanlov quyidagi shakllarda o'tkazilishi mumkin.

- ✓ Muammoli
- ✓ O'TV, kompyuterda ishlab chizma va jadvallarni o'qish
- ✓ Boshqortirmalar: viktorina, rebus, krossvordlar yechish
- ✓ Quvnoqlar va zukkolar tanlovi
- ✓ Tezkor turnir

Bu usul oraliq nazorat bosqichlaridan birida ishlatilishi mumkin. Tinglovchilar bilimini baholashda bir emas bir necha pedagog ishtirok etishini talab qiladi. Tanlov usuli tinglovchi nutqini rivojlantiradi, o'z fikrini himoya qilish, tanlov qatnashchilari javoblarini tahlil qilishni o'rgatadi.

Yangi asr kishilarida faollik bilan mustaqil ish olib borish, tezkorlik bilan qarorlar qabul qilish, o'zgaruvchan hayot sharoitlariga moslashishni talab qiladi.

Shu bois ham ta'lim tizimida birinchi navbatda dars berish faoliyatiga birlamchi e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy ta'limda o'qituvchi yoki darslik asosiy bilim manbai, bilish jarayonining nazoratchisi bo'lgan bo'lsa, shaxsga mo'ljallangan ta'limda o'qituvchining vazifasi tinglovchilarning mustaqil bilim olish faoliyatini tashkil etish ularning o'quv faoliyatini yo'nalishga solib aniqlab borishdan iborat bo'lmoqda. Ayni shu vazifalarni bajarish uchun mamlakatimiz ta'lim tizimiga joriy etilayotgan yangi pedagogik-texnologiyalarda o'z aksini topmoqda. Yangi ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish, tinglovchilarning faollik bilan o'qish va muammolarning mustaqil ravishda yechimini topish hamda tinglovchilarning o'z imkoniyatlari darajasida nimalarga qodir ekanligini to'la shakllantirishga katta imkoniyatlar beradi.

Interfaol usullarning maqsadi.

Interaktiv so'zi «inter» –*o'zaro*, aro, «akt» –*harakat* ma'nolarini (ingliz tilida) bildiradi. «Aktiv» so'zi harakatli, harakatchan, faollashtirish ma'nolarini bildirgani sababli, o'zbek tilida «faol» deb yuritiladi. Demak, interaktiv metodlar bu o'zaro faollashtiruvchi, harakatga keltiruvchi metodlardir.

Interfaol usullarning maqsadi:

O'quvchilarni mustaqil, ijodiy, tanqidiy, mantiqiy fikrlashga o'rgatish.

Muammoli, vaziyatli, amaliy va hayotiy topshiriqlarni bajarish

Fikrlashga majbur etish

Faollashtirish

O'quvchilarni tashkilotchilik va yo'naltiruvchanlikka undash. Interaktiv o'qitish jarayoni an'anaviy (doska yonidagi) o'qitishdan farqli o'laroq bir qancha metodologik qirralar ustunligiga ega. Bu, avvalambor, ishtirokchilarning mashg'ulot qoidalarini ishlab chiquvchi muallim va bir-biri bilan faol, emotsional tusdagi munosabatlariga asoslanadi.

O'qituvchining interaktiv o'qitish jarayonidagi ishining samarasi bir qancha shartlarga bog'liq:

Birinchi – o'quvchi imkoniyatlarining berilgan texnologiya (mashq, mashg'ulot, o'yin, trening) maqsad va vazifalariga mutanosibligi. Tanlangan texnologiyaning maqsadiga qarab o'qituvchi u yoki bu vazifani bajaradi: tashkilotchi-sardor, kommunikator, kelishmovchiliklarni bartaraf qiluvchi, fasilitator.

Ikkinchi – guruh ishtirokidagi o'zaro munosabatlarni hal etishdagi o'qituvchining professional tajribasi. Buning uchun u dialog hamda multilog, ya'ni turkumlashgan dialog san'atini egallagan bo'lishi zarur.

Interfaol darslarni tashkil etishda:

1.Dars konsepsiyasini rejalashtirishga tizimli yondashuv.

2.Darsning maqsadini belgilash.

3.Dars vazifasini aniqlash.

4.Dars maqsadi va vazifalarining farqini aniq belgilash.

5.Darsdan kutilayotgan natijalar.

6.Xulosalar chiqarishni oldindan rejalashtirish darsning muvaffaqiyatli kechishini ta'minlaydi.

Interfaol usullarning asosiy elementlari O‘zaro ijobiy bog‘liqlik.

Sinfda o‘quvchilarning hamkorlikdagi faoliyatlari natijasida birbiridan yordam so‘rash, yordam berish, o‘zaro qo‘llab-quvvatlash, guruhlarda (yoki juftlik, uchliklarda) ishlash natijasida bir-biriga bog‘lanish yuzaga keladi.

Mas‘uliyatlilik: O‘qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarish, o‘zi, sherigi, guruhi, sinfi uchun javob berish, vazifalarga mas‘uliyat bilan yondashish, «Bir kishi hamma uchun, hamma bir kishi uchun» shiori ostida mas‘ullik hissini rivojlantiradi.

«Yuzma-yuz» o‘tirish imkon: Juft, guruh bo‘lib yoki sinfda umumiy ishlaganda o‘quvchilar yuzma-yuz, ya‘ni bir-birlariga qarab o‘tirishlari kerak. Shu holatda o‘zaro fikrlashib, bahslashib, qarorlar qabul qilishlari osonlashadi, bir-birini eshitish, tinglash malakalari shakllanadi. «Mehr ko‘zda» maqolining asl mohiyatini, ya‘ni bir-biriga mehr-oqibatli bo‘lishi aynan o‘zaro fikr almashish jarayonida bir-birining ko‘ziga qarab o‘tirishi bilan ham bog‘liq bo‘ladi.

Ijtimoiy malakalar: Hamkorlikdagi faoliyat natijasida o‘quvchilar bir-birlarining qobiliyatlarini aniqlay boshlaydilar, ya‘ni kim rasm chiza oladi, kim tez yoza oladi, kim g‘oyalar bera oladi va hokazo. Bundan tashqari, o‘quvchilar juftlikda yoki guruhda ishlaganlarida bemalol gapira olish imkoniga ega bo‘ladilar (bu yerda o‘quvchining gapini «to‘g‘ri»yoki «noto‘g‘ri» deb baholaydigan o‘qituvchi yo‘q!) Demak, og‘zaki nutq rivojlanmoqda, xuddi shu vaqtda qolganlar tinch eshitishi kerak, demakki, ularda tinglay olish malakalari shakllantiriladi. Yangi, yaxshi fikrlar qo‘llab-quvvatlandimi, demak shu fikr egalarida o‘ziga ishonch paydo bo‘ladi: o‘quvchilar o‘zlari qaror qabul qila boshlaydilar, demakki, shu qarorlarni himoya qila oladilar.

Shunday qilib, o‘quvchilar jamiyatda mustaqil hayot kechirishda o‘zlari uchun zarur bo‘ladigan turli ijtimoiy malakalarga ega bo‘ladilar.

Baholash: Hamkorlik jarayonida o‘quvchilar bir-birlarini kuzatadilar, nazorat qiladilar, demak baholaydilar ham. Albatta, o‘qituvchi o‘quv jarayonining boshqaruvchisi sifatida hammani kuzatadi, biroq o‘quvchilarning fikr-mulohazalari inobatga olinishi shart. Bu jarayonda har bir berilayotgan baho, ma‘lum faktlar asosida tushuntirilishi va izohlanishi kerak.

Baholash jarayonida o‘quvchilar o‘zlari-o‘zlariga baho berishlari ham mumkin. Bu holat ularni tashqaridan o‘zlariga nazar tashlashga, o‘z xattiharakatlarini nazorat qila olishga o‘rgatadi.

Demak, bugungi pedagogika o‘z vazifasini ijtimoiy va psixologik yo‘nalishlar bilan integratsiyada olib bormoqda.

Shuning uchun nafaqat dars jarayoni, balki tarbiyaviy soatlar, sinf majlislari, to‘garak mashg‘ulotlari (hatto ota-onalar majlislari) shunday tashkil etilishi kerakki, bunda sinfdagi barcha o‘quvchilar faollashishi zarur, ya‘ni tarbiyaviy soatlar, majlislar jarayonida o‘quvchilarga erkinlik va mustaqillik berilib, har tomonlama muhokama uchun sharoit yaratiladi.

Interfaol metodlarni qo‘llashda o‘qituvchida quyidagi qiyinchiliklar kuzatiladi:

- ✓ Sinfda ortiqcha shovqinning paydo bo‘lishi va bir-birini eshitmaslik.

- ✓ Vaqt yetishmasligi.
- ✓ Tarqatma materiallarni tayyorlash.

Yuqoridagi qiyinchiliklarni quyidagi tajribada o‘zini oqlagan yo‘llar bilan bartaraf etish mumkin:

Shovqin turli sabablarga ko‘ra paydo bo‘ladi. Shovqinni kamaytirish uchun quyidagi qoidalarni taklif qilamiz:

Birinchi qoida: Dars boshlanganda hamma o‘quvchi o‘qituvchiga qarab o‘tirishi kerak!

Yuqorida tavsiya qilingan partada o‘tirgan holda guruhlarini tashkil qilishga harakat qiling. O‘quvchi o‘qituvchiga teskari o‘tirsa, bemalol gaplashib o‘tiradi.

Ikkinchi qoida:

Guruhda ishlash uchun beriladigan resurslar, vazifa tushuntirilmasdan oldin tarqatilmaydi!

Oldindan tarqatilgan toza qog‘oz ham nihoyatda katta qiziqish uyg‘otadi. Demak, yana shovqin ko‘tariladi (bir-biridan qog‘ozga nima qilishlarini so‘ray boshlaydilar, boshqa guruhlariga tarqatilgan resurslar bilan qiziqadilar, markerlarda yoza boshlaydilar).

Uchinchi qoida:

Sinfga vazifa og‘zaki tushuntirilganda albatta, yozma shakliga ham e‘tibor bering!

Demak, vazifa tushuntirishda uchta variantdan birini tanlang:

A) og‘zaki tushuntirayotganingizda doskada katta harflar bilan yozilgan vazifa bo‘lishi maqsadga muvofiq.

B) og‘zaki tushuntirib bo‘lganingizdan keyin, zarur resurslarni tarqatish vaqtida yozilgan vazifa shartlarini ham tarqatish mumkin.

V) og‘zaki tushuntirib bo‘lgandan keyin, har bir guruhdan bittadan vakilni turg‘uzib, vazifani takrorlatish ham mumkin.

To‘rtinchi qoida:

Taqdimotga o‘quvchi doskaga chiqqanda o‘qituvchi sinf xonasining oxiriga ketishi kerak.

Agar o‘qituvchi doskaning oldida qolsa, u holda taqdimotchini o‘qituvchining o‘zidan boshqa hech kim eshitmaydi. Chunki doskaning oldida ikkalasi birga-bir qolishadi. Demak, o‘qituvchi sinfning oxiriga ketishi bilan, orqa partada o‘tirganlarni nazoratga oladi, taqdimotchi esa o‘qituvchiga qarab gapirish maqsadida, butun sinfga qarab taqdimot qila boshlaydi.

Beshinchi qoida:

1. Interfaol jarayonda (guruhda) o‘quvchi yarim ovozda gapirishi kerak. Buni esa u faqat o‘qituvchidan o‘rganishi mumkin. Demak, biz har kungi darsimizning 5-6 daqiqasini yarim ovozda gapirish orqali o‘quvchilarda ko‘nikma hosil qildirish kerak.

1. Vaqt yetishmasligi muammosi ham bugun tez-tez eshilib turibdi.

Bu muammoni hal qilish uchun o‘qituvchi quyidagilarga e‘tibor berishi kerak:

Bir soatli – (45 daqiqali) darsda faqat bitta interfaol mashqni o‘tkazish

mumkin. Chunki, bu jarayon o'quvchilardan fikrlashishni, bahslashishni, o'zaro faollashishni talab etadi. Agar biz ularning barchasini to'laqonli ishga jalb etmoqchi ekanmiz, guruh ishiga kamida 8-10daqiqa beriladi. Endi hisoblaymiz:

Guruh ishiga 10 daqiqataqdimotga 1 daqiqadan vaqt ketsa, 7-8 guruh uchun daqiqa ketadi. Muhokama uchun 5-6 daqiqa ketadi.

Demak, interfaol jarayon uchun 25-26daqiqa vaqt ketadi. Dars boshlanishiga 10daqiqa ketgan, deb faraz qilinsa, darsni yakunlashga: o'quvchilarni baholashga, uyga vazifani tushuntirishga 9-10daqiqa vaqt qoladi.

Xulosa, yana bir interfaol mashq uchun vaqt yo'q!

Aksariyat o'qituvchilar tarqatma materiallarni tayyorlashda nimalarga e'tibor berish kerakligini so'rashadi. Marhamat, tajribamiz bilan o'rtoqlashamiz.

- agar, tarqatma material o'qish uchun bo'lsa, rasmlarga alohida e'tibor qarating.

- agar, ushbu tarqatma materialingiz bo'yicha keyinroq testlar berishni rejalashtirgan bo'lsangiz, u holda testning javobini matnda alohida rang yoki tagiga chizish orqali ajratib ko'rsatishga harakat qiling.

- agar, rasm rangli, biroq hajmi kichkina bo'lsa, kattaroq rangli qog'ozga yopishtirib qo'yishingiz mumkin,

- agar, boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik fanidan dars bersangiz, u holda barcha fanlarda ishlatish mumkin bo'lgan (rasm chizdirish, gap tuzdirish, hikoya yozdirish, ranglarni ajratish, hisoblatish) mavzularni tanlang, ya'ni tabiat, fasllar, kasb-hunar, odob –ahloq, vatanparvarlik va h.k.

- agar, o'quvchilar biror belgi qo'yishlari zarur bo'lsa, u holda kartochkalaringizga emas, balki daftar yoki alohida qog'ozga belgilashlarini tavsiya qiling.

- rangli qog'ozlardan foydalanganda ko'rgazma uchun ochiq rangdagilardan foydalaning.

- to'q rangli qog'ozlardan faqat dizayn uchun foydalaning, ya'ni to'q rangli qog'oz ustidan oq qog'oz yopishtirib, oq qog'ozga yozing. Chunki to'q rangli qog'ozlardagi yozuv uzoqdan ko'rinmaydi.

4. Interfaol jarayonni kuzatganda yana bir qiyinchilik kuzatiladi, bu - guruhlar ishi yakunlanganda o'quvchilar diqqatini jamlash muammosi. Buning uchun turli yo'llar mavjud, masalan:

Birinchi variant - meni eshitayotganlar bitta qarsak chaling, (aksariyat hollarda o'quvchilar qarsak chalishadi, biroq bitta emas, ya'ni bir necha marta, shuning uchun, to hamma birga bitta qarsak chalmagunlaricha kuting).

Ikkinchi variant– o'tirgan joylarida partadoshlari bilan birbirlariga qarating va shartni tushuntiring:

Qarsak, deganda, hamma o'zi ikki marta qarsak chaladi.

Chap qo'l, deganda, sherigingiz bilan chap qo'llaringizni urishtirib, ikki marta qarsak chalasiz.

O'ng qo'l, deganda, sherigingiz bilan o'ng qo'llaringizni urishtirib, ikki marta qarsak chalasiz.

Shunday qilib, hammani bir necha marota 1 daqiqa ichida qarsaklar chalinadi.

Uchinchi variant – bolalar, sinf xonamizda nimanidir tovushi sekin eshitilyapti, keling, eshitib ko‘ramiz deb, hammani jim eshitishga chorlash mumkin.

Interfaol jarayonni olib borish pedagogdan juda katta mahorat talab etadi. Biz bilamizki, mahorat tajribalar orqali sayqallanadi. Demak, xato qilishdan cho‘chimasdan yangilikni zabt etgani intilish kerak. Qanchalik ko‘p harakat qilsak, shunchalik tez natijaga erishamiz. Bu esa biz olib borayotgan ta‘lim-tarbiya samaradorligida o‘z aksini albatta topadi. Shuning uchun o‘zaro dars kuzatishga ko‘proq kiring. Bu bilan hamkasbingizga maslahat bilan yordam bersangiz, o‘zingiz saboq olasiz. Axir aytishadiku, boshqalarning kamchiligini ko‘rgan aqlli odam, o‘z kamchiliklaridan xalos bo‘ladi, deb.

Interfaol ta‘lim, uning shakllari va ishtirokchilari

Interfaol mashg‘ulotlar o‘ziga xos tashkiliy tuzilishga ega bo‘lib, uni tashkil qilish va olib borish bo‘yicha faoliyat turlari alohida ajratilgan va har biri bo‘yicha alohida vazifalar shaklida nomlar berilgan. Bunda bir mashg‘ulot jarayonida, shu mashg‘ulotni olib boruvchi bir vaqtda ushbu turli vazifalarni bajarishi ko‘zda tutiladi. Shu bilan birga bir mashg‘ulotni ikki yoki uch pedagog yoki yordamchilar birgalikda olib borishi ham qo‘llaniladi.

Ular bajaradigan vazifalariga ko‘ra quyidagicha nomlanadilar:

Moderator - ta‘lim mazmunini yaratish, modullarini ishlab chiqish.

Trener - o‘quvchilarning ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi mashqlar o‘tkazuvchi maxsus tayyorgarlikdan o‘tgan mutaxassis.

Tyutor - masofadan o‘qitish dasturlarini yaratish va bajarilishini ta‘minlash.

Fasilitator - darsda ko‘makchi, yo‘naltiruvchi, jarayonga javob bermaydi, xulosa chiqarmaydi.

Mentor - ustoz, o‘rgatuvchi (yakka va guruhli tartibda).

Kouch - ta‘lim oluvchilarning to‘liq o‘zlashtirishlari uchun yordam ko‘rsatuvchi repetitor, instruktor, trener. Amaliyot davomida amaliy mashg‘ulotni, ish jarayonini nazorat qiluvchi, kuzatuvchi. (Kouchingimtihonlarga yoki sport bo‘yicha tayyorgarlik ko‘rish).

Konsultant - maslahat berish, tushuntirish, qo‘shimcha ma‘lumot berish.

Lektor - nazariy ma‘lumotlar bilan tanishtiruvchi.

Ekspert - kuzatish, tahlil, tekshirish, xulosa, tavsiya, taklif, mulohaza bildirish.

Innovator - yangiliklarni ta‘lim mazmuni va mashg‘ulotlar jarayoniga joriy qilish.

Kommunikator - o‘zaro muloqotlarning sifati va samaradorligini oshirish, takomillashtirish.

O‘qituvchi - mashg‘ulot mavzusi bo‘yicha ko‘zda tutilgan mazmuni tushuntirish, o‘quv jarayoniga rahbarlik.

Menejer - tashkiliy-pedagogik va iqtisodiy masalalarni hal etish.

Spekter - kuzatish, tahlil qilish va xulosalarni bayon qilish.

Assistent - mashg'ulot uchun tayyorlangan vositalarni amalda qo'llashga tayyorlash, mashg'ulot ishtirokchilariga yordam ko'rsatib turish.

Kotib - zarur ma'lumotlarni yozib borish, tegshli xujjatlarni rasmiylashtirish, o'rnatilgan tartibda saqlash.

Texnolog - pedagogik texnologiya mutaxassisi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosidagi dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirishni ta'minlash bilan bog'liq masalalarni hal etib boradi.

Metodist - ta'lim-tarbiya metodlari bo'yicha mutaxassis. Dasturlarni ishlab chiqishda va amalga oshirish jarayonida metodik masalalarni hal etib boradi.

Koordinator - loyihalar, dasturlarni ishlab chiqishga rahbarlik, ularni amalga oshirishni rejalashtirish, muvofiqlashtirish, tashkiliy va moliyaviy masalalarni hal etish. O'quvchilar - ta'lim oluvchilar.

Xulosa qilib aytish mumkinki, interfaol ta'lim bir vaqtda bir nechta masalani hal etish imkoniyatini beradi, bulardan asosiysi-o'quvchilarning muloqot olib borish bo'yicha ko'nikma va malakalarini rivojlantiradi, o'quvchilar orasida emotsional aloqalar o'rnatilishiga yordam beradi, ularni jamoa tarkibida ishlashga, o'z o'rtoqlarining fikrini tinglashga o'rgatish orqali tarbiyaviy vazifalarning bajarilishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, amaliyotdan ma'lum bo'lishicha, dars jarayonida interfaol metodlarni qo'llash o'quvchilarning asabiy zo'riqishlarini bartaraf qiladi, ular faoliyatining shaklini almashtirib turish, diqqatlarini dars mavzusining asosiy masalalariga jalb qilish beradi.

Interfaol metodlarda o'qitish o'quvchilardan yuqori faollikni, olingan ma'lumotlarni to'la anglashda ijodiy yondashuvni talab etadi. Interfaol o'qitishning asosiy mezonlari bu – norasmiy munozaralarni o'tkazish, o'quv materiallarni erkin ifodalash, ma'ruzalar sonini kamaytirish, o'quvchilarni tashabbuskorlikka chorlash, jamoaviy izlanuvchanlikni talab qiladigan guruhviy vazifalar va yozma ishlarni bajarishdir. O'zaro faollashish orqali individual, juft–juft yoki jamoa bo'lib fikrlash deb yuritiladi, ya'ni pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchilarning birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Interfaol dars jarayoni shunday tashkil etilishi kerakki, bunda sinfdagi barcha o'quvchilar faollashishi zarur, ya'ni dars o'tish jarayonida o'quv materiallarining ma'lum bir qismi o'quvchilar tomonidan mustaqil o'rganiladi, so'ngra bu material sinfda har tomonlama muhokama etiladi. O'qituvchi o'quv jarayoni tashkilotchisi, rahbari, nazoratchisi hamdir.

O'quvchining sinfda o'zini erkin his qilishi va o'quv faoliyati uni emotsional jihatdan qoniqtirishi lozim, ana shundagina u o'zining fikrlarini erkin bayon qila oladi. Bundan tashqari, o'qituvchi o'quvchining bilimini sinashi, ko'nikma va malakalarini aniqlashi, uning shaxsiy fikrini bilishi uchun albatta to'g'ri savol qo'ya olishi kerak. Savol berishda quyidagilarni inobatga olish kerak:

- ✓ savollar qisqa va aniq bo'lishi;
- ✓ bitta savol bilan bitta narsani so'rashi;

- ✓ savol aynan mavzuga doir bo'lishi;
 - ✓ savoldagi so'zlar o'quvchilarga tushunarli bo'lishi;
 - ✓ oddiydan murakkabga, soddadan umumiyga borishi;
 - «yopiq» savollardan foydalanmaslik, ya'ni «ha», «yo'q», yoki «to'g'ri», «noto'g'ri» deb javob beradigan, yohud darslikda javob to'liq aks etgan, o'quvchini takrorlashga majbur qiladigan savollarni ishlatmaslik;
 - o'quvchiga shaxsiy tajribasiga asoslanib javob bera oladigan savollarni berish;
 - o'quvchiga o'z fikr–mulohazalarini, o'z munosabatini bildira oladigan savollarni berish;
 - sinf javob bera olmaydigan savollarni bermaslik;
- biror bir savolga javob olinganda «nima uchun», «nega sen bunday deb o'ylaysan» degan savollar bilan tez-tez murojaat qilib turish kerak.

Hamkorlikka asoslangan ta'limni amalga oshirishda o'qituvchining pedagogik mahorati asosiy kuchdir. Chunki o'quvchilarni jipslashtirish, hamkorlikka undash, faollashtirish va bilim samaradorligini oshirish juda murakkab vazifa.

O'qituvchi o'quvchi bilan og'zaki (va yozma) muomaladan tashqari hatti harakatlari yoki qiyofasi orqali ham muloqot qila oladi.

Ta'lim texnologiyasida ham o'quv maqsadlarini loyihalash, didaktik materiallarni yaratish, o'qitish jarayonini tashkil etish va oxirgi kafolatlangan natija samarali o'zlashtirilishiga erishishga e'tibor qaratiladi. Amaliyotdagi an'anaviy o'qitish usulidan o'quv maqsadlari asosan quyidagicha belgilab olinadi:

1. O'quv mazmuni orqali belgilash.
2. Pedagogik faoliyat orqali belgilash.
3. O'quvchi rivojlanishidagi ichki intellektual, hissiy jarayonlar orqali belgilash.
4. O'quv faoliyatlari orqali belgilash.

Interfaol mashg'ulot samaradorligi omillari

Hozirda ta'lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo'nalishlardan biri Interfaol ta'lim va tarbiya usullarini joriy qilishdan iborat. Barcha fan o'qituvchilari dars mashg'ulotlari jarayonida Interfaol usullardan borgan sari kengroq foydalanmoqdalar.

Interfaol usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, uni asoslagan hlda himoya qila bilish, sog'lom muloqot, munozara, baxs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi.

O'qituvchining interfaol mashg'ulot jarayonidagi ishining samarasi bir qancha shartlarga boqliq:

Birinchi – o'quvchi imkoniyatlarining berilgan texnologiya (mashq, mashg'ulot, o'yin, trening) maqsad va vazifalariga (bitta guruhda turli qobiliyat va imkoniyat) mutanosibli. Tanlangan texnologiyaning maqsadiga qarab o'qituvchi u yoki bu vazifani bajaradi: tashkilotchi-sardor, kommunikator, kelishmovchiliklarni bartaraf qiluvchi, fasilitator.

Ikkinchi – guruh ishtirokidagi o‘zaro munosabatlarni hal etishdagi o‘qituvchining professional tajribasi. Buning uchun u dialog hamda multilog, ya’ni turkumlashgan dialog san’atini egallagan bo‘lishi zarur.

«KVEST» TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Dastlab “Kvest” atamasi ta’lim texnologiyasi sifatida 1995 yil San-Diego Universitetining (AQSH) ta’lim texnologiyalari professori Berni Dodj tomonidan taklif etgan [9].

Bundan so‘ng, “Kvest” va “Veb-kvest” texnologiyasining imkoniyatlari, ushbu texnologiyani ta’lim jarayonida qo‘llash algoritmi, bosqichlari, usulariga oid tadqiqotchilar tomonidan ilmiy-izlanishlar olib borgan hamda ular tomonidan turlicha ta’riflar keltirilgan, xususan E.F. Mostkovaning fikriga ko‘ra, “Kvest” – bu inglizcha qidirish, jumboqli o‘yin degan ma’noni anglatib, virtual yoki real maydonda joylashtirilgan har xil turdagi onlayn va offlayn o‘yinlardir. Bu o‘yinning o‘ziga xos shakli ishtirokchilarga berilgan vazifalar echimini topishni talab qiladigan intellektual faoliyatdir. Shuning uchun “Kvest” texnologiyasi maktab o‘quvchilari, talaba-yoshlar uchun qiziqarli o‘qitish texnologiyasi hisoblanadi [10].

“Kvest” texnologiyasini intellektual o‘yin turi deb, ta’riflash mumkin, uning jarayoni maxsus tayyorlangan xonada bo‘lib o‘tadi. Bunda berilgan vazifalarni hal qilish orqali fanni o‘zlashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shuning uchun, “Kvest” texnologiyasi maktab o‘quvchilari, talabalar, yoshlar uchun qiziqarli ta’lim texnologisi hisoblanadi.

Kvesti texnologiyasi – bu o‘quv mashg‘ulotlarini o‘tkazishning muammoli shakli, o‘qitishning muammoli, tadqiqot, o‘yin va axborot-kommunikatsiya usullarini integratsiyalash, maqsadli qidirishni birlashtirish, sarguzashtlar va (yoki) bosqichma-bosqich topshiriqlarni bajarishga asoslangan hamda o‘quvchi-talabaning o‘zini-o‘zi tarbiyalash va rivojlantirishga imkon beradi [11]. SHuningdek, “Kvest” texnologiyasi muammoli vaziyat bo‘lib, uni hal etish jarayonida ta’lim oluvchining yangi bilim, ko‘nikma va malakalarni egallaydilar [12]

Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilari uchun chiziqli kvest dars ishlanmasi

Elementlar tarkibi	Kvestni ishlab chiqish talablari va mazmuni
Nomi	Xazinani qo‘lga kirit! Chiziqli kvest.
Kvest yo‘nalishi	“Ta’limda integratsiya jarayonini tashkil etish” mavzusi.
Maqsad va vazifalari	Maqsad: Tinglovchilarning mulohaza yuritish, fikrlashga undovchi savollar yordamida darsni tashkil qilish metodikasini takomillashtirish; Vazifa: Tinglovchilarning PISA halqaro

	baholash dasturi masalalarini o'rganish va darslarini kvest texnologiyasi asosida loyihalash kompetentligini rivojlantirish.
Muddati	Qisqa muddatli. 2 akademik soat (1 juftlik)
Ishtirokchilar yoshi / maqsadli guruh	Uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimida boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari kursi tinglovchilari (YOshi aralash). 24 ta tinglovchi
Afsona	Xazinani qo'lga kirit! Qaroqchilar g'orga xazina yashirishgan, bu xazinani topish uchun xarita berilgan, eng qisqa maqbul yo'l orqali, qaroqchilardan oldin xazinani qo'lga kiritish kerak. Tasavvur (virtual) olamida o'zingizni o'yin ichida ishtirokchiga aylanadilar.
Kvest qahramonlari	Qaroqchilar va oddiy guruh ishtirokchilari.
Asosiy vazifa / asosiy g'oya	Xazinaga olib boruvchi son va shartli belgilar tasvirlangan xarita berilgan. Bosqichma-bosqich topshiriqlarni echimini to'g'ri topish orqali, ikkinchi eng qisqa yo'lni ko'rsatuvchi nuqtaga o'tadilar. Berilgan topshiriqlarda masala echimi va ikkinchi bosqichga boruvchi kalit so'z berilgan bo'ladi. Kalit so'zlar xaritadagi shartli belgilar tasvirlar ko'rinishida ifodalanadi. SHu shartli belgi orqasidagi topshirish ikkinchi bosqich, ya'ni ikkinchi qisqa yo'lni ko'rsatishga xizmat qiladi.
Kvest rejasi va unga yordam beruvchi yo'l	Turli xil mavzuga oid masala va muammoli topshiriqlar sonli echimlari xaritada berilgan. SHu songa mos keluvchi shartli belgilar aniqlanadi. Alohida berilgan shartli belgilar topshiriqlari keyingi bosqichga yo'naltruvchi topshiriqlardan iborat bo'ladi. Agarda masala echimi noto'g'ri topilganda boshqa son va unga mos shartli belgidagi topshiriqlar noto'g'ri yo'ldan borayotganlarini bildiradi hamda bu yo'llarni jarima sifatida belgilanadi. Jarima kartochkalarida esa qo'shimcha

	to'g'ri yo'lni ko'rsatuvchi topshiriqlar beriladi. Ishtirokchilar baribir to'g'ri yo'lga boradilar, ammo eng qisqa emas balki uzoq yo'l bilan. Bu orada qaroqchilar guruhi xazinaga etib olish ehtimoli oshadi.
Vazifalar / to'siqlar	O'yin rejasi berilgan topshiriqlar mulohaza yuritishga undovchi, soddadan murakkabga yo'naltirilgan masalardan iborat, qo'shimcha torshiriqlar osonroq, sodda masala va matematik aniq faktlardan foydaniladi. Doimiy o'qituvchida yordamchi vazifa, topshiriqlar mavjud bo'ladi va dars zerikarli bo'ligini oldini oladi.
Yo'nalishlar	Xaritada topilgan sonli echim-yo'llari turli rangdagi qalam yoki ruchkalar bilan tutashtirib boriladi.
Manbalar	Adabiyotlar ro'yxati, QR-kod, internet manbalar ro'yxati, tarqatmali vositalar.
Elektron ta'lim resurslar	Multimediali ilovalar, taqdimotli o'quv resurslar, videoroliklar (ijtimoiy), elektron gadjetlar.
Texnik qurilma va uskunalar	Video ko'zgu, zamonaviy kmpyuter texnologiyalari, mobil qurilmalar.
O'quvchilar faoliyatini baholash mezonlari	Xazinaga olib boruvchi 5 ta bosqich, eng qisqa yo'l har biri 2 balldan, topilgan noto'g'ri echim, yo'llar 1 balldan baholash sifatida qabul qilinadi.
Kvestning natijasi, refleksiya	Natija dars mazmuniga mos ma'lumotlar mustaqil o'zlashtiriladi. O'zlarini kasbiy mahoratlarini rivojlantiradi. Refleksiya. Hammasi o'z qo'limda chizmasi orqali darsga bo'lgan fikrlar aniqlanadi. Taklif va tavsiyalar tinglanadi. Kvest darsi xazinani eng qisqa yo'l bilan qo'lga kiritgan guruh g'olib sifatida e'lon qilinadi. To'plangan ballar hisoblanib, guruh ishtirokchilariga teng taqsimlash orqali baholanadi.

Darsning tashkiliy qismi. Mashg'ulot olib boruvchi professor-o'qituvchi tinglovchilar bilan salomlashadi va dars mavzusi, sana doskaga yozib qo'yiladi.

Dars zamonaviy texnologiyalardan biri kvest texnologiyasi asosida tashkil etilishi va darsning texnologik xatirasi asosida kvest ssenariysi, mazmuni, shartlari tushuntiriladi.

Oldindan tayyorlangan xarita taqdim etiladi va xaritada ko'rsatilgan shartli belgilar alohida kartochkalar ko'rinishida alohida doska yoki flipchatga ilinadi.

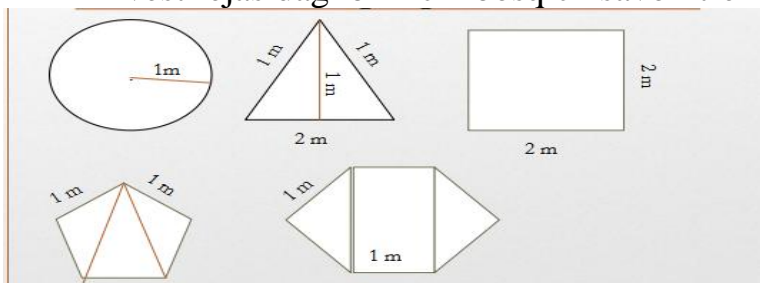

Xaritadagi shartli belgilar topshiriqlari taqdim etiladi.

Kvest darsiga kirish maqsadida o'yin boshida turli motivatsion o'yin yoki enerjayzerlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

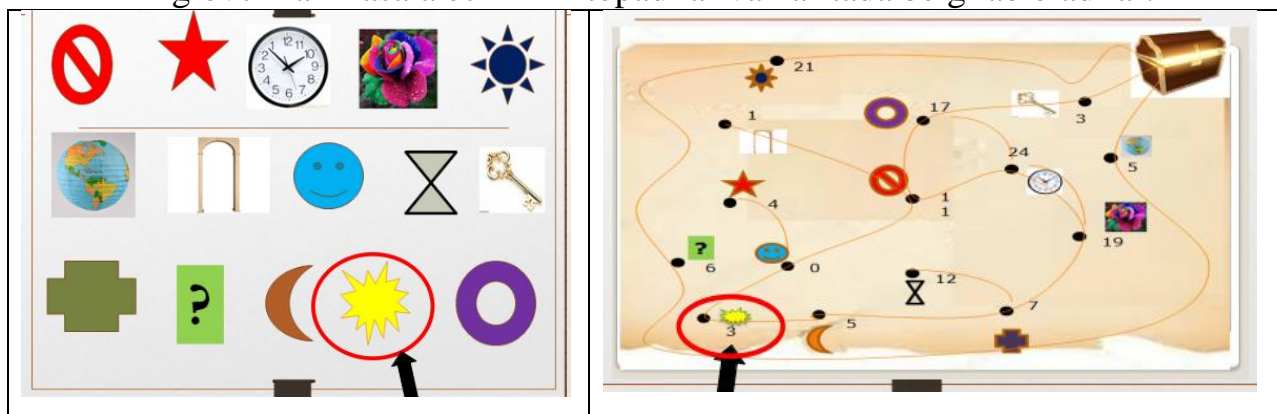
Guruhlarga ajratish: "Atomlar va molekularlar".

Kvest rejasidagi birinchi bosqich savoli trener tomonidan taqdim etiladi.

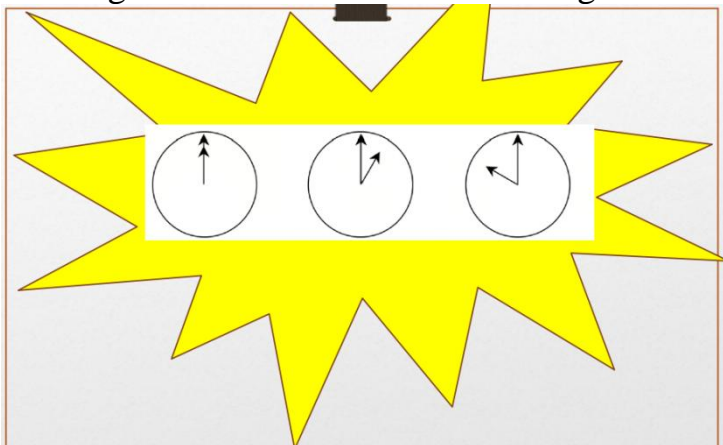
1-topshiriq. (Matematika). Berilgan geometrik shakllar ichidan yuzasi 1 m^2 bo'lgan shakl tomonlarini toping.

Tinglovchilar masala echimini topadilar va xaritada belgilab oladilar.

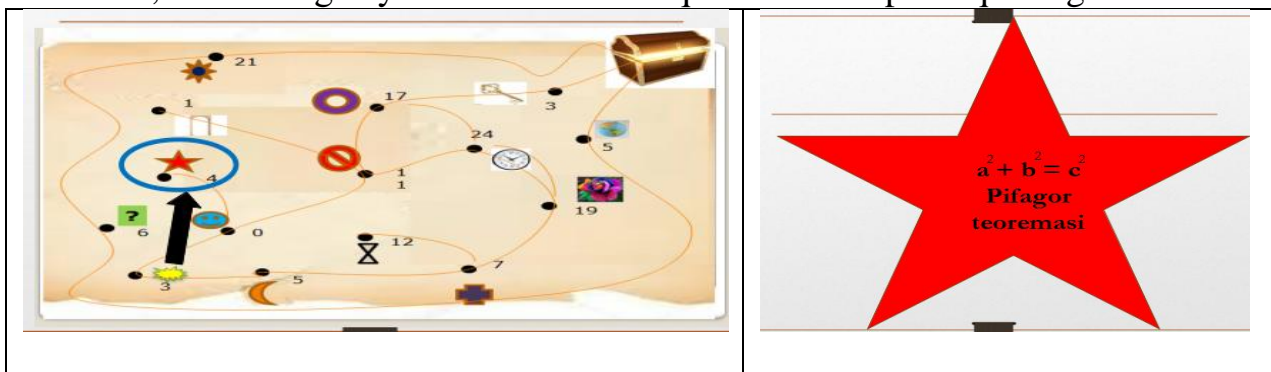
Shartli belgi orqasidagi topshiriqni echishga kirishadilar. 1-topshiriq echimi 3 ga teng xaritada xazinaga olib boruvchi boshlang'ich nuqta belgilab olinadi. Unga mos belgi orqasida xazinaga olib boruvchi ikkinchi yo'lga olib boruvchi masala, topshiriq berilgan va guruhlar echishga kirishadilar.

2-topshiriq. (Atrofimizdagi olam). Berlinda tungi 1:00 da, Sidneyda kunduzgi 10:00 da Berlinda 15:00 bo'lganda Sidneyda soat necha bo'ladi.

2-topshiriqning javobi 12 ga teng, ular xaritada 12 raqamini belgilaydilar va unga mos shartli belgini olishadi, keyingi topshiriqni echishga kirishadilar.

Agar guruhlar birinchi topshiriq echimini noto'g'ri topishsa, boshqa raqamga mos keluvchi shartli belgi orqasidagi topshiriqni echimini topishga kirishadi, bu esa to'g'ri yo'lni ko'rsatuvchi qo'shimcha topshiriq berilgan.

3-topshiriq. (O'qish) Ishtirokchilarga matn beriladi. Ertak, hikoya yoki masal bo'lishi mumkin. Ishtirokchilarni matnni o'qib, yashirilgan so'zni topishlari kerak bo'ladi. Qora qilib ajratilgan so'zlarda xaritada xazinaga olib boruvchi keyingi yo'l berilgan. YA'ni ular yigirma to'rt so'zini topadilar va xaritada belgilaydilar. 24 soniga mos shartli belgi keyingi topshiriqni yechishga kirishadilar.

4-mavzu. Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan ayrim murakkab mavzularni o'qitish samaradorligini oshirish omillari. (2 soat amaliy mashg'ulot).

Amaliy mashg'ulot: Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan murakkab mavzularni o'qitish bo'yicha tavsiyalar berish

Tayanch so'zlar: Tasviriy san'at va chizmachilik fanlarini o'qitishda qiyin mavzular tahlili va samaradorligini qo'llashga o'rgatish. Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan murakkab mavzularni o'qitishda xorijiy tajribalari. *O'qitish jarayonining tarkibiy qismlari va ular o'rtasidagi aloqalar. Muammoga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan murakkab mavzularni yoritishda qo'llash.* Tasviriy jarayonlarni zamon va mikon kontekstida bog'lash. Murakkab mavzularni yoritishda tasviriy loyiha va illiyustratsiya materiallaridan foydalanish

Tasviriy san'at darslarida oqim va yo'nalishlarni o'rgatish yo'llari

Amaliy mashg'ulotdan ko'zlangan maqsad:

Oqim va yo'nalishlar, soha namoyondalari asarlari, ularning yaratilish yo'li, mazmuni, ahamiyati o'rganish. Oqim va yo'nalishlarni o'quvchilar ongiga tez singdirish, tasavvurlari oshirish uchun xizmat qiladigan didaktik material, ko'rgazmali qurollar yaratish, bunda mahalliy va xorijiy tajribalardan foydalanish va amalda bajarish.

Tinglovchilar faoliyatini tashkil qilish bo'yicha yo'l-yo'riqlar: nazariy bilim berish, nazariy bilimlar asosida tinglovchilarning amaliy faoliyatini tashkil etish

Metod: hamkorlikda o'rganish, jamoada, guruhlarda.

Jihoz : dars ishlanmasi namunasi, marker, rangli qalamlar, qog'oz.

Usul: og'zaki, yozma, ko'rgazmali-taqdimot.

Baholash: reyting tizimda.

Topshiriq: Jamoaiy tarzda 4 guruhga bo'linib tasviriy san'at darslarida qiyin mavzularni loyihaga asoslangan ta'lim bo'yicha ishlash

Kalit so'zlar: loyiha tayyorlash.

LOYIHAGA ASOSLANGAN TA'LIMNING (PBL) ASOSIY KOMPONENTLARI.

Tayanch so'zlar:PBL,21-asr ko'nikmalari, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, refleksiya, ommaga taqdim etilgan mahsulot, standartlar, kontent bo'yicha bilim va ko'nikmalar,argumentatsiya .

Loyihaga asoslangan ta'lim (PBL) o'qitish usuli bo'lib, unda o'quvchilar faol izlanishlar orqali o'rganishga jalb qilinadi. PBLda sinflar shunday tashkil etilishi kerakki vazifalar yoki muammolarni birgalikda hal qilishi kerak bo'ladi.

Loyiha (lotincha "projekt") - bu reja, g'oya, nima qilish kerakligini tavsiflash.Loyiha - bu aniq bir muammoni hal etishga, optimal tarzda oldindan rejalashtirilgan natijaga erishishga qaratilgan ish. Loyihaga asoslangan ta'limning ko'plab afzalliklari bor. Eng muhim afzalligi shundaki, u o'quvchilarga, reja, g'oyalarni amalda o'rganish imkonini beradi. O'quvchilar loyihalarda faol

qatnashsa, ular o'rganishlarini yodda saqlashi va kundalik hayotida qo'llay olishi mumkin bo'ladi. Loyihaga asoslangan ta'lim o'quvchilarga 21-asr ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash, jamoa bo'lib ishlash, kreativ fikrlash, muloqotga kirisha olish va albatta muammolarni hal qilish va hamkorlik kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ta'limning ushbu shakli o'quvchilarni o'rganishga jalb qilish va ularni muvaffaqiyatga tayyorlashga zamin yaratadi. PBL (Loyihaga asoslangan ta'limning) har qanday fanga bog'lay olishimiz mumkin. Bu barcha o'quvchilarni, jumladan, o'rganuvchilarni va alohida ehtiyojli o'quvchilarni ham jalb qilishning samarali usulidir.

PBL ASOSIY KOMPONENTLARI LOYIHAGA ASOSLANGAN QUYIDAGI KOMPONENTLARINI O'Z ICHIGA OLADI:

TA'LIMIY LOYIHALARNI TURLARI:

Mazmuniga ko'ra -Fan ichidagi loyihasi: bitta mavzudagi loyiha.

Fanlararo (integrativ) loyiha: bir nechta fan yo'nalishlarini birlashtirgan loyiha.

Tashkiliy shakliga ko'ra -Individual loyiha: bitta o'quvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Juftlikdagi loyiha: ikki o'quvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Guruh loyihasi: o'quvchilar jamoasi (guruhlari) tomonidan amalga oshiriladi.

- ✓ **Muddatiga ko'ra** -Mini-loyiha: bitta dars.
- ✓ **Qisqa muddatli:** bir nechta darslar.
- ✓ **Uzoq muddatli:** bir haftadan bir yilgacha.
- ✓ **Qo'llanilishiga ko'ra** -Ichki (mintaqaviy), xalqaro.

O'quvchilar uzoq vaqt davomida - bir haftadan bo'lgan loyiha ustida ishlaydilar, bu ularni haqiqiy muammolarni hal qilish yoki murakkab savolga javob berishga jalb qiladi. Ular haqiqiy auditoriya uchun ommaviy mahsulot yoki taqdimot

yaratish orqali o'z bilim va ko'nikmalarini namoyish etadilar. Natijada o'quvchilarda chuqur mazmunli bilimlar hamda tanqidiy fikrlash, hamkorlik, ijodkorlik va muloqot ko'nikmalari shakllanadi.

Sinf jarayonida loyihaga asoslangan ta'limning xorijiy davlatlarda qo'llanishi :

1. Hamkorlikdagi sinf loyihalari.

Hamkorlikdagi sinf loyihalari o'quvchilarni birgalikda ishlashga undaydi. Ushbu turdagi loyihada guruhlariga bo'linadi va har bir guruh topshiriqni bajarish yoki muammoni hal qilish uchun javobgardir. Ushbu turdagi loyiha o'quvchilarni muloqot qilishga va yechim topish uchun birgalikda ishlashga undaydi. Misol uchun, o'quvchilaringizdan ma'lum bir mavzu bo'yicha video yaratish uchun birgalikda ishlashlarini so'rang. Har bir guruh mavzuni o'rganish, senariy yozish va videoni suratga olish uchun mas'ul bo'ladi.

2. Tadqiqot loyihalari.

Tadqiqot loyihalari o'quvchilar uchun mavzuni o'rganish usuli hisoblanadi. Ushbu turdagi loyihada o'quvchilarga tadqiqot mavzusi beriladi. Keyin ular o'z tadqiqotlaridan qog'ozga yozish yoki taqdimot yaratish uchun foydalanadilar. Ushbu turdagi loyiha talabalarga tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish va turli mavzularni o'rganish imkonini beradi. Misol uchun, o'quvchilaringiz tadqiqot qilish uchun joriy voqeani tanlashlarini so'rang. Mavzuni tanlagandan so'ng, ular o'z xulosalarini tushuntirib, qog'oz yozadilar. Shu bilan bir qatorda, ular sinf bilan baham ko'rish uchun taqdimot yaratishlari mumkin.

3. STEAM loyihalari.

STEAM loyihalari o'quvchilarni fan, texnologiya, muhandislik, san'at matematikaga jalb qilishning ajoyib usuli hisoblanadi. Ushbu turdagi loyihalarda o'quvchilar STEAM bo'yicha bilimlarini muammoni hal qilish yoki vazifani bajarish uchun ishlatadilar. Ushbu turdagi loyiha tanqidiy fikrlashga va olgan bilimlarini real vaziyatlarda qo'llashga undaydi.

4. Badiiy loyihalar.

Badiiy loyihalar o'quvchilarni san'atga jalb qilish mumkin. Loyihaning bu turida o'quvchilar o'z ijodiy qobiliyatlaridan foydalanib, san'at asarini yaratadilar. Ushbu turdagi loyiha talabalarga o'zlarini ifoda etish va ijodiy tomonlarini o'rganish imkonini beradi.

5. Texnologiya loyihalari.

Texnologiya loyihalari o'quvchilarni texnologiyaga jalb qilishning ajoyib usuli hisoblanadi. Ushbu turdagi loyihada o'quvchilar vazifani bajarish yoki muammoni hal qilish uchun texnologiyadan foydalanadilar. Ushbu turdagi loyiha turli xil texnologiyalar va ulardan qanday foydalanishni o'rganish imkonini beradi.

6. Dala sayohatlari.

Dala sayohatlari o'quvchilarni bilim, ko'nikma, malakalarni xayot bilan bog'lay olish uchun xizmat qiladi. Ushbu turdagi loyihada darslik bilan bog'liq joyga tashrif buyurishadi. Ushbu turdagi loyiha o'quvchilarga olayotgan bilimlarini xayot bilan qanday bog'liqligini ko'rish imkonini beradi. Bundan tashqari, sayohatlar o'quvchilarda qiziqish va izlanish tuyg'usini rivojlantirishga yordam beradi.

7. O'quvchilar boshchiligidagi konferentsiyalar.

Konferentsiyalar o'quvchilarni o'zini namoyish qilish tajribasi bilan o'rtoqlashish, biror masalani muhokama etish hisoblanadi. Ushbu turdagi loyihada o'quvchilarni maktabdagi yutuqlarini muhokama qilish uchun ota-onalari bilan konferentsiya o'tkazadilar. Ushbu turdagi loyiha o'quvchilarga o'z ta'limini egallashga, yutuqlarini etkazishga imkon beradi.

8. Sinf bahslari.

Sinf bahslari o'quvchi bilimlarini jamoa bo'lib ishlay olishga yordam beradi. Ushbu turdagi loyihada mavzu yoki masalani muhokama qiladilar. Ushbu turdagi loyiha o'quvchilarga turli nuqtai nazarlarni o'rganish va argumentatsiya (Argumentatsiya lot. argumentation – dalil-isbotlar keltirish – ishontirishning ratsional usuli, muayyan tezisni himoya qilib, batafsil asoslash va dalillar keltirishga tayangan usuli. U ishontirishning eng kuchli usuli bo'lib, haqiqiy dalillar sifatida deduktiv xulosa xizmat qiladi. Aksariyat hollarda haqiqatga yaqin mulohazalar argument (dalil) bo'lib xizmat qiladilar.) qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. O'quvchilaringiz sinfda bahslashishlari uchun mavzu yoki masalani tanlang mavzuni tarafdor yoki qarshi deb belgilang. Tadqiqot va munozaralar ularning tanqidiy fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Pblning bir nechta loyihalari o'quvchilarga o'z qiziqishlari, qobiliyatlari va o'rganish uslublari asosida o'rganishni shakllantirish va kengaytirish imkonini beradi.

Maktabda loyihaga asoslangan ta'limni amalga oshirish bo'yicha tavsiyalar.

1. O'quv rejangizga mos keladigan loyihalar uchun g'oyalarni aqliy hujumidan boshlang.
2. Loyiha bo'yicha g'oyaga ega bo'lgach, uni bajarilishi kerak bo'lgan kichikroq ishlarga ajrating.
3. Har bir o'quvchiga rol va mas'uliyatni belgilang.
4. Loyiha uchun vaqt jadvalini yarating.
5. Loyihani qanday baholashni hal qiling.

Xulosa qilib aytganda PBL o'quvchilarga turli muhim ko'nikmalarni, jumladan, tanqidiy fikrlash, hamkorlik va muloqot, o'zini namoyon qilish, o'z fikrini isbotlash, mustaqil fikrlarini rivojlantirishga yordam beradi. Agar siz o'quvchilarning faolligini oshirish yo'llarini izlayotgan bo'lsangiz, loyihaga asoslangan ta'limni dars jarayoniga kiritishni o'ylab ko'ring.

loyihalarni baholash mezonlari:

1- jadval

№	Mezonlari	Eng yuqori ball
1	Tanlangan muammoning dolzarbligi	5
2	Muammoni o'rganilganlik darajasi	5
3	Maqsad va vazifalarni aniq, tushunarli tarzda bayon qilinishi	5
4	Tanlangan muammoning qisqacha mazmunini yoritilishi	5
5	Bajariladigan ishning qisqacha mazmunining yoritilishi	5
6	Ko'rgazmali, namoyish materiallaridan foydalanish	5
7	Loyihani amalga oshirish uchun zarur moliyaviy resurslar, ularning manbalarini ko'rsatilishi va asoslanishi	5
8	Rasmiylashtirish sifati	5

Loyihalash metodi asosida dars jarayonini tashkil etishda o'quv guruhi ichida ishchi guruhlari tuziladi. Ular o'zlashtirish darajalariga qarab uch ishchi guruhga bo'linadi. Bunda kuchli ishchi guruhlar mustaqil shug'ullanganda, o'qituvchi o'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchilalar bilan mashg'ulot o'tkazishi uchun ko'proq vaqt ajratiladi. Ishchi guruhlar ishtirokchilarining o'zlashtirish darajasi taxminan teng bo'lganida ta'limda yuqori natijaga erishiladi. Bunday guruhlarni ta'lim oluvchilarning o'zlari tuzgani ma'qul, chunki ular o'zlarining qaysi guruhga mos ekanliklarini juda yaxshi bilishadi. 2-va 3-ishchi guruhidan 1-ishchi guruhiga

o'tishga imkon beriladi. Kichik guruhlarda har bir o'quvchi yakka tartibda loyiha ishini bajargani uchun individual amaliy usuldan ham foydalanish mumkin.

Individual usulning laboratoriya usulidan farqi, talabalar o'z faoliyati davomida olgan bilimlaridan foydalanib, amaliy vazifani hal etishga harakat qiladi. Ushbu usul talabalar bilimini chuqurlashtiradi, mahoratini oshiradi, shuningdek, ularning o'rganish faoliyatini yanada kuchaytiradi.

LOYIHALASH METODINI AMALGA OSHIRISH BOSQICHLARI.

Bosqichlar	Mazmuni	Metodi, shakli
1-bosqich, tayyorgarlik	O'qituvchi talabalarga iqtisodiyotda qanday muammolar bor, o'zlari uchun qiziqari bo'lgan muammolarni tanlashlarini taklif qiladi yoki topshiriqlarni o'zita'yorlaydi.	Aqliy hujum. Mustaqilish
	O'quvchi talabalarga loyihalash mazmuni, loyihalash ob'yekti, usullari, bosqichlari haqida ma'lumot beradi.	Bayon qilish
2-bosqich	O'qituvchi talabalarni kichik guruhlariga bo'ladi.	Ixtiyoriy
	Har bir kichik guruhga o'zlarini qiziqtirgan muammoni tanlash va uni yechish bo'yicha loyiha tayyorlashni topshiradi.	
3-bosqich	O'qituvchi loyihani qanday tayyorlashni tushuntiradi. Talabalar faqat loyiha tayyorlaydilar. Uni amalga oshirish talab qilinmaydi (chunki uni bir dars jarayonida amalga oshirib bo'lmaydi).	Bayon qilish
Asosiy qism	Talabalar loyiha tuzishga kirishadilar.	Mustaqil

	Loyihalar taqdimoti	kichik guruh
Yakuniy qism	O'qituvchi o'quvchi-talabalarni baholaydi. Xato va kamchiliklarni ko'rsatadi. Darsni umumlashtiradi va yakunlaydi.	

5-mavzu. Zamonaviy tasviriy san'at va chizmachilik darsi va unga qo'yilgan talablar, dars mashg'ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish.
(2 soat amaliy mashg'ulot).

Tasviriy san'at fani bo'yicha dars mashg'ulotlarni tayyorlashda loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish. Fan bo'yicha ma'ruza, seminar, amaliyot, laboratoriya ishi, trening, ochiq mashg'ulot va boshqa mashg'ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish. Darslarda ma'ruza va seminar mashg'ulotlaridan foydalanish. Dars rejasi va uning tarkibiy qismlari. Zamonaviy tasviriy san'at darsi, unga qo'yiladigan talablar. Dars mashg'ulotlarini kuzatish va tahlil qilish mezonlari

Ma'ruza, seminar, amaliyot, trening, ochiq mashg'ulot va boshqa mashg'ulotlarni tayyorlash,

1. Darsni kuzatish va tahlil qilish.
2. Dars tahlilining maqsad va vazifalari
3. Darsni kuzatishdan oldingi tayyorgarlik.
4. Dars tahlilining xillari
5. Dars tahliliga qo'yilgan talablar

1.Ma'ruza, seminar, amaliyot, trening, ochiq mashg'ulot va boshqa

mashg'ulotlarni tayorlash.

MA'RUZA: leksiya-o'quv material, biror masala, ilmiy, siyosiy mavzularning izchil, tartibli og'zaki bayoni. Ma'ruza o'quv jarayonining asosiy shakli; oliy o'quv yurtlarida dars berish usullaridan biri. Ma'ruza, shuningdek, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi tizimida, umumiy o'rta ta'lim maktablarining yuqori sinflarida ham qo'llaniladi.

Amaliy mashg'ulot: O'quv fanining moddiy – texnik ta'minoti. O'qituvchi va o'quvchilar uchun stol va stullar; doska, fanni o'qitishga oid stendlar, plakatlar, tarqatma materiallardan namunalar. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, elektron materiallar. Amaliy darslariga mos ravishdagi ilg'or pedagogik texnologiyalar tatbiq etiladi. malaka ishlari, diplom loyihalarini himoya qilish shaklida amalga oshiriladi. Test, yozma savollar xajmi fanga ajratilgan soatdan kelib chiqib belgilanadi.

Seminar: (lot. seminarium - ko'chatxona; maktab) oliy yoki o'rta maxsus maktab talaba (o'quvchi)larining muayyan nazariy kursni qanchalik o'zlashtirganliklarini aniqlash usuli, mutaxassislar tayyorlashga yo'naltirilgan o'quv amaliyotining muhim turlaridan biri. Talaba tomonidan bajarilgan referat, ma'ruza muhokamasidan iborat. Seminar mavzuni ilmiy tadqiq etgan o'qituvchi yoki tegishli mutaxassislar rahbarligida amalga oshiriladi. O'quv predmeti xarakteri, mashg'ulot maqsadi, o'quv yurti yo'nalishiga ko'ra ayrim o'ziga xosliklar bilan universitet, institutda keng tarqalgan. Ba'zan ma'ruzaga bog'liq bo'lmagan holda, muayyan mavzudagi mustaqil ta'lim shakli sifatida ham o'tkaziladi. Ta'limning bu shakli darslar, bahs-munozara tarzida uyushtiriladigan Yunoniston va qadimiy Rim maktablarida vujudga kelgan. 17-asrdan boshlab G'arbiy Yevropa universitetlarida gumanitar yo'nalishda o'qiydigan talabalarning asl manbalar bilan ishlash usuli ta'limning asosiy shakli sifatida qo'llaniladi. Bu xil mashg'ulotlarning 3 turi mavjud:

1. kursni chuqurlashtirib o'rgatishga yo'naltirilgan ;
2. kurs doirasida asosiy va muhim hisoblangan mavzularni o'rganishga qaratilgan;
3. ilmiy izlanishga yo'naltirilgan, ma'ruza mavzusiga aloqador bo'lmagan seminar. Seminar o'tkazishning asosiy shartlaridan biri barcha ishtirokchilar uchun mavzu yoki mutaxassislikka bog'liq adabiyotlar, manbalar, arxiv materiallari va qo'lyozmalardan foydalanishda birdek imkoniyat yaratilishidir .

Trening nima? Trening dunyodagi kattalar ta'limining eng samarali va tezkor shaklidir. Ushbu o'qitish usulida asosiy e'tibor nazariy bilim olishga emas, balki o'qitishga, har qanday ko'nikmalarni, fikrlash usullarini yoki xatti-harakatlar modellarini yuqori sifatli qayta ishlashga qaratilgan. Albatta, inson qandaydir nazariy bilimlarni oladi, lekin ularning hajmi eng kichik bo'lib, mashg'ulotlarda asosiy urg'u amaliy mashg'ulotlarga qaratiladi - nazariy ma'lumotlar faqat bir tomonlama keladigan seminar va ma'ruzadan shunday farq qiladi. Treninglar uchun maxsus bilim yoki tayyorgarlik talab qilinmaydi. Insonga faqat har qanday o'rganish, o'zgarish va harakatga tayyorlik kerak. Treninglar nima uchun?

Treninglarda uzoq vaqt davomida eng oddiy va taniqli haqiqatdan foydalaniladi - har bir kishi o'z tajribasidan o'rganadi. Bu treninglar insonga aynan shunday tajribani, aynan shunday bilim va ko'nikmalarni beradi., treninglar mavjud muammolarni hal qilishga, o'ziga bo'lgan ishonchni oshirishga, odamlar o'rtasidagi o'zaro tushunish va munosabatlarni maksimal darajada oshirishga va ancha mustaqil va mas'uliyatli bo'lishga yordam beradi - bu treninglar zarurligining asosiy sababidir. Trening o'quv jarayonining alohida shakli bo'lib, uning xususiyati darslarning yuqori intensivligi va dars jarayonida e'lon qilingan natijaga erishishning turli usullaridan foydalanishdir. Masalan, seminar kabi trening shakli mavjud. Seminar davomida sizga juda ko'p ma'lumotlar berilishi mumkin, ammo fasilitator o'zining sizga aytganlarini amalda o'zlashtirishingizga ishonch hosil qilishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ymaydi

2.Darsni kuzatish va tahlil qilish

Har bir dars tashkiliy qismdan boshlanadi: bu davrda o'quvchilar sinf xonasi, ta'lim vositalari darsga tayyorlanadi. Ayniqsa o'quvchini psixologik jihatdan darsga tayyorlash muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar avvalgi dars yoki tanaffusda bo'lgan biror voqeya - hodisa ta'sirida bo'ladilar. Shuning uchun ham o'qituvchi o'quvchilarni e'tiborini, diqqatini, xayolini, fikriy faolligini o'z darsiga burishi lozim. Dars kuzatish va tahlil qilish orqali o'quvchilarning umumiy tayyorgarligi, bilim olishdagi faoliyati, o'quv faniga bo'lgan qiziqishi, diqqat bilan ishlashi, matn, xarita, jadval, asboblarni mustaqil ishlay bilishi, o'quvchiga bo'lgan munosabati aniqlanadi. Shu bilan birga o'qituvchining faoliyati ham tahlil qilinadi. Chunonchi, o'qituvchining o'quv dasturi materiallarini bilish darajasi, yangi mavzuni tushuntirish jarayonida asosiy fikrni ajratib olishi, ilmiylik va soddalik, ko'rgazmalilik tamoyillariga rioya qilishi, dars maqsadini to'g'ri qo'yishi, dars jarayonini to'g'ri rejalashtirishi, darsda hamkorlikka erisha olishi, bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishni nazorat etishi, o'quvchilar bilan yakka va jamoada ishlashni tashkil eta bilishi, dars mobaynida vaqtdan unumli foydalanishi va pedagogik muomala madaniyatini egallaganlik darajasi kabi jihatlar inobatga olinadi.

O'qituvchilar dars jarayonida quyidagi xato va kamchiliklarga yo'l qo'yadilar. Jumladan:

- dars maqsadi bilan o'quvchilarni tanishtirmaslik;
- interfaol metodlardan samarasiz foydalanish;
- dars jarayonida barcha o'quvchilarning ishtirokini ta'minlay olmaslik;
- o'quvchilar bilan yakka va jamoa tartibda ishlashga erisha olmaslik;
- o'quvchilarning mustaqil ishlashini ta'minlamaslik;
- o'quvchilar bajargan ishlarini vaqtida baholamaslik;
- o'qituvchi nutqining ravon, ta'sirchan emasligi;
- mavzuni amaliyot bilan boglab tushuntirmaslik;
- mavzuni ilmiy va amaliy nuqtai nazardan tushuntirishga e'tibor bermaslik;
- sinf doskasi, darslik, o'quvchi daftari, qo'shimcha adabiyotlardan foydalanishning tizimli yo'lga qo'yilmaganligi;
- o'quvchilarga beriladigan savollarning muammoli tarzda tuzilmaganligi

kabilar.

Darslar aniq maqsad asosida kuzatilishi va tahlil qilinishi lozim. Shundagina natijasi samarali bo'ladi va o'quv jarayoni yuzasidan aniq xulosa chiqarish imkonini beradi. Dars tahlilida izchillikning aniq bir maqsadning yo'kdigi, darsga tasodifan qatnashish, darsni chuqur tahlil qila olmaslik, o'qituvchiga amaliy yordam ko'rsata olmaslik kabi jihatlar darslar sifatining va saviyasining pasayib ketishiga olib keladi.

Darslarni tahlil qilish faqatgina metodik ahamiyatga ega bo'lmay, balki maktabda o'quv-tarbiya jarayoniga rahbarlik va nazoratning muhim shakllaridan biridir. O'qituvchi darsini kuzatish va tahlil qilish amaliyotining tizimli amalga oshirilishi darslarni qiyoslash va yo'l qo'yilgan xatolarning bartaraf etilganligini anikdash imkoniyatini beradi. O'qituvchilarning o'zaro dars kuzatishi tajriba almashinuv jarayoni bo'lib, dars o'tayotgan o'qituvchi bor mahoratini ishga solib, yuqori ishchanlik bilan faoliyat ko'rsatsa, tahlil qiluvchi o'qituvchi esa taklif va mulohazalar berish orqali tajribasini boyitadi, metodik malakasini oshiradi.

Dars tahlili o'quv mashg'ulotini kuzatish, o'rganish shaklida olib boriladi. Shu o'rinda savol tugiladi. O'qituvchining darsi kim tomonidan kuzatilishi lozim? Qanday maqsad bilan kuzatiladi va tahlil qilinadi? O'qituvchining darsi viloyat XTB, tuman xalq ta'limi bo'limi, ta'lim muassasalari rahbarlari, xodimlari, metodistlar va o'qituvchilar tomonidan kuzatiladi va tahlil qilinadi.

Buning uchun, eng avvalo, darsga kirishdan maqsad nimadan iborat ekanligini anikdab olish zarur.

5-mavzu. Tasviriy san'at va chizmachilik fani bo'yicha dars mashg'ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish. (2 soat amaliy mashg'ulot).

Tasviriy san'at fani bo'yicha dars mashg'ulotlarni tayyorlashda loyihaga asoslangan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish. Fan bo'yicha ma'ruza, seminar, amaliyot, laboratoriya ishi, trening, ochiq mashg'ulot va boshqa mashg'ulotlarni tayyorlash, kuzatish va tahlil qilish. Darslarda ma'ruza va seminar mashg'ulotlaridan foydalanish. Dars rejasi va uning tarkibiy qismlari. Zamonaviy tasviriy san'at darsi, unga qo'yiladigan talablar. Dars mashg'ulotlarini kuzatish va tahlil qilish mezonlari

O'quv mashg'ulotining texnologik pasporti

Ma'ruza mavzusi	
Ma'ruzaga ajratilgan vaqt	O'quvchilar soni
O'quv mashg'ulotining shakli va turi	
O'quv mashg'ulotining tuzilishi	
O'quv mashg'ulotning maqsadi:	
Pedagogik vazifalar:	O'quv faoliyati natijalari:
Ta'lim metodlari	
Ta'limni tashkil etish shakli	
Didaktik vositalar	

Ta'limni tashkil etish sharoiti	
Nazorat	

Texnologik xarita (pedagogikada) – pedagogik (ta'lim va tarbiya) jarayonni bajaruvchi yoki ma'lum ob'ektga texnik xizmat ko'rsatuvchi pedagoglarga taqdim etiladigan barcha zarur ma'lumotlar, ko'rsatmalarni o'z ichiga olgan hujjat.

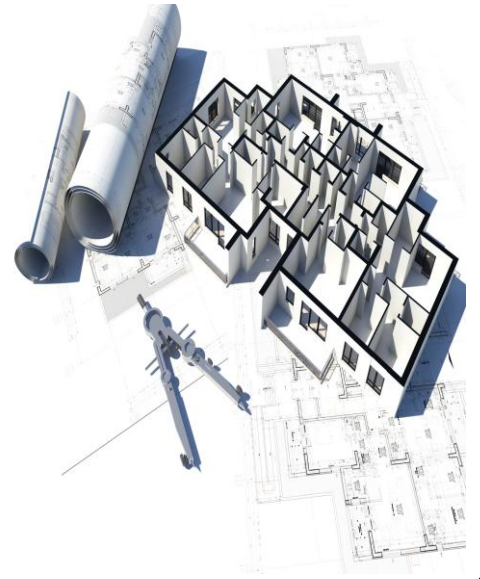
O'quv mashg'ulotlarining texnologik xaritasi

Ish bosqichlari va vaqti	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	O'quvchi
1-bosqich. Boshlang'ich qism – o'quv mashg'ulotining tashkiliy-tayyorgarlik bosqichi (15 daqiqa)		
2-bosqich. Asosiy qism – bilimlarni mustahkamlash bosqichi (55 daqiqa)		
3-bosqich. Yakuniy qism (10 daqiqa)		

LOYIHA BU NIMA?

- **Loyiha (lotincha “projekt”)**
- bu reja, g'oya, nima qilish kerakligini tavsiflash.
- **Loyiha** - bu aniq bir muammoni hal etishga, optimal tarzda oldindan rejalashtirilgan natijaga erishishga qaratilgan ish.

Loyiha metodi nima uchun kerak?

O'quvchilarga nima beradi?

O'qituvchilar duch keladigan muammolar:

- ✓ O'quv loyihasi nima?
- ✓ Loyiha faoliyati qaysi bosqichlardan iborat?
- ✓ Darslarda loyiha bilan ishlashni qanday tashkil qilish kerak?
- ✓ Loyiha taqdimotini qanday qilib to'g'ri tashkil etish kerak?
- ✓ Loyiha mavzusini qanday tanlash mumkin?

TA'LIMIY LOYIHA-

Bu o'quvchilar uchun muhim bo'lgan har qanday muammoni hal qilishda umumiy natijaga erishishga qaratilgan maqsad va kelishilgan usullarga ega bo'lgan o'quvchilarning birgalikdagi o'quv, bilim, malaka, ko'nikma o'zlashtirish, ijodiy yoki o'yin faoliyati.

- **O'quv dasturi loyihasi** - o'quv dasturi doirasida rejalashtirilgan ish. U o'quv jarayoni (ham sinfda, ham sinfdan tashqari ishlarda) kontekstida yozilgan va aniq natijani nazarda tutadi.
- Barcha o'quv loyihalarining umumiy **maqsadi** ularni amaliy qo'llash darajasida aniq bilimlarni rivojlantirishdir.
- **O'qituvchining vazifasi** darsda (dars tizimi) va sinfdan tashqari ishlarda o'quvchilarning loyihaviy ishlarini rejalashtirishi kerak.

TA'LIMIY LOYIHALARNING TURLARI

MAZMUNIGA KO'RA	Fan ichidagi loyihasi: bitta mavzudagi loyiha. Fanlararo (integrativ) loyiha: bir nechta fan yo'nalishlarini birlashtirgan loyiha.
TASHKILIY SHAKLIGA KO'RA	• Individual loyiha: bitta o'quvchi tomonidan amalga oshiriladi. • Juftlikdagi loyiha: ikki o'quvchi tomonidan amalga oshiriladi. • Guruh loyihasi: o'quvchilar jamoasi (guruhlar) tomonidan amalga oshiriladi.
MUDDATIGA KO'RA	• Mini-loyiha: bitta dars. • Qisqa muddatli: bir nechta darslar. • Uzoq muddatli: bir haftadan bir yilgacha.
QO'LLANILISHI GA KO'RA	• Ichki (mintaqaviy). • Xalqaro.

“TUSHUNCHALAR TAHLILI” METODI

QO‘LLANILISHIGA KO‘RA O‘QUV LOYIHALARINI TASNIFI

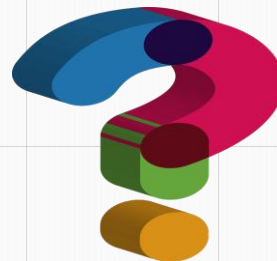
TADQIQOT LOYIHALARI	Ular har qanday tadbirni (o‘yinlar, musobaqalar, viktorinalar, ekskursiyalar va boshqalarni) tayyorlashni o‘z ichiga oladi.
AMALIY-MAQLADLI LOYIHALAR	Har qanday mavzu yoki hodisa haqida ma'lumot to'plashga qaratilgan (masalan, maktab gazetasida nashr etish uchun maktab o'quvchilari o'rtasida so'rov o'tkazish va hk).
AXBOROT LOYIHALARI	Ular amaliy muammolarni hal qilishga qaratilgan, loyihaning natijasi ma'lum foydali mavzu, model, o'quv qo'llanma va boshqalar
IJODIY LOYIHALAR	Har qanday gipotezani isbotlash yoki rad etishni taklif qiling, tajribalar o'tkazing, o'rganilayotgan hodisalarni ilmiy tavsiflang
O‘YINLI LOYIHALAR	Natijada adabiy asarlar, tasviriy yoki dekorativ san'at asarlari, videofilmlar yaratiladi

LOYIHANING– 5 QADAMI:

MUAMMONI ANIQLASH	<ul style="list-style-type: none"> ▪Loyiha mavzusi, maqsadlari va yakuniy mahsulotni aniqlash.
REJALASHTIRISH	<ul style="list-style-type: none"> ▪Ishtirokchilar soniga aniqlik kiritish. ▪Guruhlarni shakllantirish. ▪Vazifalarni taqsimlash. ▪Axborot manbalarini aniqlash. ▪Natijalarni baholash mezonlari bilan tanishtirish. ▪Optimal ish rejasini tuzish.
AXBOROT YIG'IMI	<ul style="list-style-type: none"> ▪Axborotlarni yig'ish va qayta ishlash. ▪Yuzaga kelgan muammolar va muammolarni hal qilish. ▪Rejalashtirishni to'g'rilash (agar kerak bo'lsa). ▪Loyiha hujjatlarini ro'yxatdan o'tkazish.
MAHSULOT	<ul style="list-style-type: none"> ▪Loyiha natijalarini taqdim etish (ekspert komissiyasi). ▪Savollarga javoblar. ▪Olingan natijalar talqini.
XULOSA	<ul style="list-style-type: none"> ▪Xulosa qilish. ▪Yakuniy va oraliq natijalarni baholash. ▪Guruh ishlarining introspektivasi.

LOYIHA MAHSULOTI BU NIMA?

**LOYIHA MAHSULOTI
LOYIHADA ISHLASH NATIJASIDA YARATILISHI
KERAK BO'LGAN NARSA**

Ilmiy yoki o'quv materiallari

Multimedia mahsuloti

Qoidalar

Publitsistik materiallar

Tadbirlar

Ijodiy mahsulot

ILMIY YOKI O'QUV MATERIALLARI:

- ilmiy ma'ruza;
- maqola;
- har qanday hodisa, jarayon va boshqalarni qiyosiy tahlil (tadqiqot);
- ekspeditsiya hisoboti;
- sotsiologik so'rov ma'lumotlarini tahlili;
- lug'at;
- testlar;
- atlas, xarita;
- qo'llanma.

MULTIMEDIA MAHSULOTI:

- multimedia taqdimoti;
- videoklip;
- videofilm;
- gipermediya kompozitsiyasi (videofragmentlar, vizual va musiqiy materiallar bilan tasvirlangan ovozi kompozitsiya);
- kompyuter grafikasi;
- veb sayt.

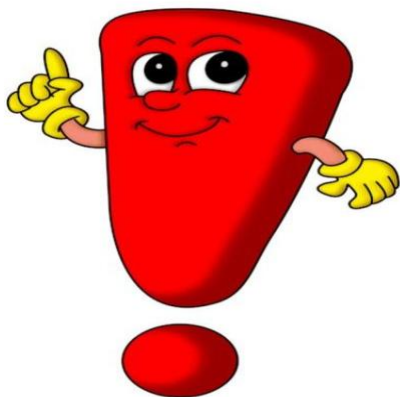
PUBLITSISTIK MATERIALLAR:

- devor gazetasi;
- maktab tirajli gazetasi;
- jurnal;
- eslatma;
- Intervyu;
- tahlilarni yoritish va
- boshqalar

PUBLITSISTIK MATERIALLAR:

- devor gazetasi;
- maktab tirajli gazetasi;
- jurnal;
- eslatma;
- Intervyu;
- tahlilarni yoritish va
- boshqalar

QOIDALAR:

- Ko'rsatmalar yaratish;
- Maktab konvensiyasini tuzish;
- Maktab o'zini o'zi boshqarish tizimini qo'llash
- O'quv shartnomalarni yaratish

IJODIY MAHSULOT:

- She'rlar to'plami;
- Adabiy hikoya va ertaklar;
- Albom illyustratsiyalar bilan yaratish;
- Teatrlashtirilgan tomoshalar va boshqalar.

TADBIRLAR:

- ekskursiya;
- bayram;
- musobaqa;
- ishbilarmonlik o'yini;
- viktorina (KVN, "Nima? Qaerda? Qachon?" va boshqalar);
- Ko'rgazmalar;
- matbuot anjumani;
- Book kafe (adabiy kafe)

LOYIHA REJASINING MAKETI

LOYIHA REJASI (VARIANT)

Loyiha mavzusi:			
Maqsad:			
Vazifalari:			
Mavzuni bilish darasi:			
Nimani yana rivojlantirish kerak:			
<i>Nimadan foydalanamiz:</i>			
Axborotni toplash manbalari:		Loyiha turi:	
Loyiha shakli:		Mahsulot turi:	
Jarayon tasnifi:			
Loyiha koordinatori:			
Vazifalar va rejani amalga oshirishda yordamchi shaxslar:			
	O'quvchi 1...	O'quvchi 2...	O'quvchi ...
Nimani bajaradi:			
Nima bajarildi:			

LOYIHA REJASI (VARIANT)

<i>No t/r</i>	<i>Ish mazmuni</i>	<i>Loyiha muddat</i>	<i>Loyiha yakuni tartibi va vaqti</i>	<i>Ma'sullar</i>

Loyihani muhokama qilish uchun savollar:

1. Loyihaning eng qiyin qismi qaysi edi?
2. Ish paytida qanday muammolarga duch keldingiz?
3. Ularni qanday hal qildingiz?
4. Muammoni hal qilingan deb hisoblash mumkinmi?
5. Loyiha oxiridagi ish boshidagi ishdan nimasi bilan farq qildi?
6. Nimani yaxshilash kerak?
7. Nimani hali ham tushunmadingiz?
8. Loyihani bajarishda qayerda o'zingizga ko'proq ishingingiz?
9. Siz o'rgangan eng muhim narsa nima bo'ldi?

Dars quyidagi maqsadda kuzatiladi va tahlil qilinadi:

- ta'lim va tarbiya jarayoni sifatini anikdash;
- o'qituvchining pedagogik mahoratini oshirishga yordam berish;
- ilgor ish usullari va metodlarini o'rganish va ommalashtirish;
- o'qituvchilarning o'zaro tajriba almashishi;
- o'quvchilarning bilimi va tarbiyalanganlik darajasini aniqlash;
- ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirish;
- o'quvchilarning bilish faoliyatini o'rganish;
- o'qituvchiga amaliy va metodik yordam ko'rsatish;
- ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar psixologik xususiyatlarining o'ziga xosligini e'tiborga olish;
- darsda o'quvchilarni faollashtirish va mavzuni o'zlashtirish darajasining e'tiborga olinganligi.

Dars-o'quv jarayonining juda ko'p ta'lim-tarbiya qirralarini hal qiluvchi asos hisoblanadi. Shunga ko'ra darsni kuzatuvchi va tahlil qiluvchilardan maxsus tayyorgarlik ko'rish talab etiladi.

Darsni tahlil qilish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi.

1. Darsni kuzatishga tayyorgarlik.
2. Darsning borishini kuzatish.
3. O‘z-o‘zini tahlil qilishni ta’minlash.
4. Dars tahlili va takliflar berish.

Darsni tahlil qilishda quyidagilarga e’tibor qaratish tavsiya etiladi.

4. Darsni kuzatishdan oldingi tayyorgarlik

- darsni kuzatishdan ko‘zlanayotgan maqsad va vazifalarni shakllantirish;
- kuzatiladigan darsni aniq belgilab olish;
- darsni kuzatish tuzilmasini tayyorlash;
- kerakli materiallarni tayyorlash; o‘qituvchi bilan suhbatlashish.

Darsning maqsadlarini tahlil qilish.

- o‘quv fani va mavzuning o‘ziga xos tomonlari, o‘quvchilar yoshi va bilim darajasi e’tiborga olingan holda ta’lim-tarbiya maqsadining to‘g‘ri va asosli qo‘yilganligi;

- o‘quvchilarning tayyorgarligi, o‘rganilayotgan mavzu bo‘yicha darslar tizimidagi aynan shu darsning o‘rnini hisobga olgan holda maqsad qo‘yilishining to‘g‘riligi va asoslanganligi;

- dars asosiy goyasining to‘g‘ri qo‘yilishi va o‘quvchilarga maqsadning yetkazilishi, maqsadga erishish darajasi.

Dars tuzilmasi va darsning tashkil qilinishini tahlil qilishda:

- dars tuzilmasining dars maqsadlariga mosligi;
- dars turi va strukturasi puxta o‘yilganligi;
- dars bosqichlarining mantiqiy ketma-ketligi va bir-biri bilan boglikdigi;
- dars bosqichlari uchun vaqtning to‘g‘ri taqsimlanganligi;
- o‘qitish shakllarining to‘g‘ri tanlanganligi;
- dars rejasining mavjudligi va uning o‘qituvchi tomonidan bajarilishini tashkil qilishi;

- dars jihozlari.

Dars mazmunini tahlil qilishda:

- dars mazmunining Davlat ta’lim standarti talablariga mosligi;
- materiallarning to‘likdigi, tushunarligi;
- bayon qilinayotgan materialning ilmiy darajasi;
- darsning tarbiyaviy yo‘nalishi, ta’limiy ta’sir darajasi;
- darsning hayot, mehnat tarbiyasi va kasbga yo‘naltirish bilan boglanishi;
- o‘quvchilar tomonidan yangi bilimlarni qabul qilishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish;

- yangi materialning asosiy goyasini ajratish. Yangi tushunchalarni shakllantirish. Tayanch bilimlarning muhimligini ko‘rsatish.

5. Dars tahlilining xillari

Dars tahlilini quyidagi asosiy 5 turga bo‘lish mumkin:

1. Ilmiy tahlil.
2. Metodik tahlil.
3. Didaktik tahlil.
4. Umumpedagogik tahlil.

5. Umumpsixologik tahlil.

Ilmiy tahlil.

Berilayotgan bilimlarning ilmiy-nazariy jihati, o'quvchi bajarayotgan mustaqil ishning maqsadga muvofiq bo'lishi jihatdan to'g'riligini aniqlash demakdir. Bunda asosan quyidagilarga e'tibor berish maqsadga muvofikdir.

- O'qituvchining shu kungi darsga ilmiy-metodik tayyorlanganlik holati.
- O'z mutaxassisligiga oid eng yangi ilmiy-nazariy axborotlar bilan qurollanganligi.
- Dars jarayonida ilmiy qoida va ta'riflarning to'g'ri bayon etilishi hamda ilmiy atamalarning o'quvchilarga singdirib borilishi.
- Darslik materiallarining qo'shimcha adabiyot materiallari bilan boyitilishi.
- O'quvchi va o'qituvchi bajarayotgan laboratoriya, amaliy hamda mustaqil ishlarning ilmiy-nazariy jihatdan maqsadga muvofiqligi.
- O'quvchilar mavzuni ilmiy jihatdan to'g'ri, qisqa va mukammal bayon etishini o'qituvchi tomonidan nazorat qilishi.
- Dars davomida yangi mavzuni bayon etish jarayonida ta'limning tarbiya bilan boglanishi.
- O'qituvchi va o'quvchilarning nutq madaniyati.

Metodik tahlil.

O'qituvchining dars jarayonida qo'llagan usullarining maqsadga muvofiq ekanligi ta'limning turiga va uning o'ziga xos xususiyatlariga qarab belgilanadi. O'quv materialini o'quvchilarga bayon qilish va tushuntirish jarayonida qo'llanilgan usullarining shu materialga mosligi yoki mos emasligi metodik tahlil davomida anikdanadi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, o'qituvchi darsda qo'llagan usullarning samaradorligi, rang-barangligi, namunaviyligi, uning o'tgan, yangi mavzu materialini o'quvchilarning qay darajada o'zlashtirilganligi bilan belgilanadi. Shu boisdan har bir dars kuzatuvchi dars tahlilining bu turiga alohida e'tibor bilan qarashi kerak. Dars metodlarini tahlil qilishda quyidagilarni hisobga olish maqsadga muvofikdir:

Dars jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatining tashkiliy shakllariga ko'ra:

- Hikoya usuli;
- ogzaki usuli;
- suhbat usuli.

1. O'quvchilarning o'zlashtirishiga ko'ra:

- ✓ o'qituvchining so'zlash usuli;
- ✓ ko'rsatmali qurollardan foydalanish usuli;
- ✓ darslik, diagramma, jadvallar bilan ishlash usuli;
- ✓ laboratoriya asboblari bilan ishlash usuli;
- ✓ texnik vositalaridan (informatika elektron hisoblash texnikasi, diafilm, radio, televizor kabidan) foydalanish usuli;
- ✓ sinf doskasidan, turli xaritalarda foydalanish usuli.

Didaktik tahlil.

Ta'lim turlari samaradorligi va uni belgilovchi qonun va qoidalarning darsda qanchalik to'g'ri hamda mukammal bajarilganligini tahlil qilish demakdir.

Darsni didaktik tahlil qilishda quyidagilarga e'tibor berish o'rinli bo'ladi:

- O'qituvchi bayonining goyaviy jihatdan ta'lim-tarbiya talabiga mos bo'lganligi.
- O'qituvchi fikrining sinf o'quvchilari jamoasiga to'la tushunarli bo'lishi va bu bayonning izchil ravishda o'quvchi ongiga yetib borishi.
- Barcha o'quvchilarning o'qituvchi berayotgan materialni ongli ravishda o'zlashtirishlari.
- O'qituvchi bayonida rivojlantiruvchi va muammoli ta'limning mavjudligi.
- O'qituvchi fikrining izchilligi.
- Dars jarayonida ko'rsatmali qurollardan, tarqatma materiallardan va texnika vositalaridan foydalanishning qanchalik maqsadga muvofiqligi.
- Ekskursiya, tajriba, laboratoriya va amaliy ishlarda maqsadga erishganligi.
- Darslik bilan ishlashning to'g'riligi.
- Misollarning ta'lim-tarbiya birligi asosida yo'nalishi.
- Darsni ma'lum bir tizimda olib borilishi.

Umumpedagogik tahlil.

Bu darsdagi hamma jihatlarning qisqa va o'zaro bog'likdigi tahlilidir.

Bunda quyidagilarni hisobga olish o'rinli bo'ladi:

- o O'quv yoki dars xonasining dars o'tishga tayyorgarlik holati (dars jihozlari).
- o O'quv xonasining sanitariya-gigiyena holati.
- o O'qituvchining dars mavzusi bo'yicha ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadi.
- o O'qituvchining mazkur darsga ilmiy-metodik va umumiy pedagogik jihatdan qanchalik tayyorlanganlik darajasi.
- o O'qituvchining dars etaplaridan to'g'ri foydalanganligi.
- o O'qituvchining o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda pedagogik jihatdan namunalilik darajasi.
- o O'quvchilar bilimiga qo'yiladigan bahoning adolatli va izohli bo'lishi.
- o O'quvchilarning darsdagi faolligi, intizomi, mustaqil fikr yuritishi hamda mazkur fan asoslarini o'zlashtirib olganlik darajasi.
- o O'quvchilarning o'qituvchi darsiga munosabati va hurmat bilan qarashi.
- o O'qituvchining darsdagi rahbarlik roli va ish uslubi, ta'limni tarbiyaga bog'lashi.
- o Dars jarayonida o'lkashunoslik, ekologiya va tabiatni muhofaza qilish materiallaridan foydalanishi.
- o O'qituvchining darsda asosiy maqsadiga erisha olganligi.
- o O'qituvchining ilmiy, metodik va umumpedagogik jihatdan yordamga muhtojligi kabilar.

Umumpsixologik tahlil.

Darsni umumpsixologik tahlil qilish sxemasi:

1. Darsning aniq maqsad va vazifalariga bogliq ravishda tuzilishiga psixologik baho berish.

2. darsning mavzu, maqsad va vazifalari;

3. darsning psixologik jihatdan maqsadga muvofiqligi.

4. Darsning mazmuniga psixologik jihatdan baho berish.

- mazkur material o'quvchilar bilim faoliyatining yoki xususiyatlariga, ularning hayotiy tajribasi va bilimlari darajasiga mos kelishi;

- o'qituvchining murakkab o'quv materialini mazkur yoshdagi o'quvchilarning idrok etishi uchun qulay, tushunarli va qiziqarli uyushtirish (bayon qilishning oddiyligi, ravonligi, qiyoslarning mavjudligi, hayot bilan boglash);

- o'rganilayotgan materialning tarbiyaviy ta'siri.

Darsda o'quvchilar bilim faoliyatining namoyon bo'lishi va uni boshqarish

- Diqqatni tashkil etish.

- Idrokni tashkil etish.

- Xotirani faollashtirish-ya'ni bayonqilinayotgan ma'lumotlarni

yaxshiroq eslab qolish usullaridan foydalanishi, takrorlash, masalalar yechish, muammoli vaziyatlar vujudga keltirish va ularni yechimini topish.

O'quvchilar fikrlash faoliyatini kuchaytirish. Mavzuga doir muammoli vaziyatlar qanday yo'llar bilan yaratildi. O'quvchilar javoblarni izlashda faollik ko'rsatdilar mi? Ular qo'yilgan muammoning yechimini topish uchun qanday aniq fikrlash harakatlarini mustaqil ravishda amalga oshirdilar. O'quvchilarda ana shu ko'nikmalar hosil qilinganligi.

O'qituvchining bosqichlarida o'quvchilar bilan munosabati. O'qituvchi muomila madaniyatining tarbiyaviy ahamiyati.

Ma'lumki, kuzatilgan darsning tahlili umumiy pedagogika va xususiy metodika talablari nuqtai nazaridan bir xil bo'lsa ham lekin har bir fanning o'z talablari bor. Biologiya darslarida o'quvchilarning amaliy tajriba o'tkazishlari, olingan bilimlarga doir muammolar, masalalar yechilishiga ahamiyat ko'proq beriladi. Biroq hamma fan bo'yicha dars kuzatish va uni tahlil qilishdan asosiy maqsad o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini takomillashtirishga o'qituvchilarning ma'suliyatini oshirishga qaratilmog'i lozim.

Maktabda dars kuzatish va uni tahlil qilish masalasi to'g'ri tashkil qilish o'quv-tarbiya ishlarini yanada takomillashuvida katta ahamiyat kasb etadi. Dars kuzatuvchi-darsga kirishdan oldin o'z oldiga aniq maqsadni qo'yishi va shu maqsad asosida fan o'qituvchisining darsini maxsus tayyorgarlik asosida kuzatish va uni to'g'ri tahlil qilib borishi lozim.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, maktab doirasida o'qituvchi va tarbiyachilar o'rtasida dars kuzatish va uni tahlil qilish ishini aniq obyekt, aniq mavzu va aniq maqsad yo'nalishida tuzilgan reja-grafik asosida tashkil qilish bu borada muhiti pedagogik ahamiyat kasb etadi (Mazkur reja-grafik namuna shaklida ilova qilindi. Siz unga ijodiy yondoshib o'z faoliyatingizda undan foydalanasiz degan umiddamiz). Darslarni kuzatish va tahlil qilish tartibi, qanday bo'lishidan qat'iy

nazar uning asosiy maqsadi o'quvchilarning bilim malakalarini yanada yaxshilashga, darsning sifat va samaradorligini oshirishga qaratilmog'i lozim.

6.Dars tahliliga qo'yilgan talablar

Darsga kirguncha:

- O'qituvchi faoliyati bilan tanishish
- Dars mavzusi, dars jadvali, o'quv ishlar faoliyati bilan tanishish
- Oxirgi marotaba qachon kimlar, nima maqsadda shu o'qituvchi darsiga kirishgani. Ularning tahlili, xulosalari haqidagi ma'lumotlar bilan tanishish
- Darsga kirish haqida fikr bildirish, xamda maqsadni belgilab olish va o'quvchini ogohlantirish
- Maqsadni tushuntirish

Dars tahliliga kirish

- Qo'ngiroq chalinishidan oldin kirib joylashib olish
- Kechikib kirish mumkin emas, ortiqcha narsa bilan kirish madaniyatsizlik hisoblanadi.

- Dars tahlilini o'qituvchining darsga qanday kirib kelishini kuzatishdan boshlash.

Dars kuzatish vaqtida

- O'qituvchini darsga kirib kelishi
- Darsga qo'yilgan maqsad asosida dars jarayonini kuzatib borish
- Kerakli yozuvlar, taklif va tavsiyalarni daftarga qayd qilib borish
- Uyali telefonda so'zlashmaslik
- Chiqib ketmaslik, o'qituvchiga tikilib qaramaslik, so'zlashmaslik

Darsdan chiqqandan so'ng

- Avval dars o'tkazgan o'qituvchini eshitish
- Kamchiliklarni taklif va tavsiya sifatida bildirish, shaxsga tegmaslik - O'qituvchini obro'sini ko'tarish, unda keyinchalik yanada samarali mehnat qilishiga imkoniyat va hohish uygotish -Maqsaddan kelib chiqib tahlil qilish.

Dars tahlilining taxminiy namunasi

1. Darsga tayyorgarlik

- a) darsning mavzusi;
- b) darsning maqsadi;
- v) darsga oid o'quv qurollari;
- g) darsga o'quvchilar tayyorligi.

2. O'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini tekshirish:

- a) o'quvchilar bilimini tekshirish uchun savollarning qo'yilishi;
- b) o'quvchilar ko'nikmasini tekshirish uchun savollar qo'yilishi;
- s) o'quvchilar malakasini tekshirish uchun savollar;
- d) qo'yilgan savollarning o'quvchilar saviyasiga mosligi;
- e) savolarni yechishda o'quvchilar faolligi va bu borada ko'rilgan tadbirlar;
- j) so'rash shakli (yalpi, yakka)

Yangi mavzuni o'rganish

- o'quvchilarning yangi bilimlarini o'rganishni tashkil qilish bo'yicha, o'qituvchi ish usullarini o'rganish.

- o'qituvchining yangi bilimlar mazmunini bayon qilishini baholash;
- ta'lim - tarbiyaviy;
- darsning ilmiyligi;
- fanlararo aloqalar o'rnatishi;
- o'rnatilayotgan materialning amaliy ahamiyati;
- tayanch bilimlarni ishlata olishi;
- yangi materialning bayon etish uslub va usullari;
- amaliy ishlarni tashkil etishi;
- ko'rgazmalilikdan foydalanishi;
- mustaqil ishlar tashkil etishi;
- materialning o'quvchilar yoshiga mosligi;
- o'quvchilar bilan yakka tartibda ishlashi;
- yaxshi va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlashi;
- texnika vositalaridan foydalanishi;

Darsning barcha bosqichlarida o'quvchilar ishini baholash

- o'quvchilar diqqati, faolligi;
- o'qituvchi savollariga javob berish tezligi;
- o'quvchining o'tirgan joyida javob berishdagi holati bilan taxta oldida javob berishni qiyoslashi;
- javobni xarita bilan boglay olishi;

Yangi materialni mustahkamlash

- dars rejasida yangi materialni mustahkamlashning o'rni;
- materialni mustahkamlash usuli (suhbat, o'quvchilarning mustaqil ishlari va hakoza)

Uyga vazifa

- darsda uy vazifasining o'rni;
- uy vazifasining o'quvchilarga tushunarli bo'lishi;
- uy vazifasini bajarishning yangi yo'llari;
- uy vazifasini bajarish uchun o'qituvchining yo'l - yo'riqlari va ko'rsatmalari;
- uyga berilgan vazifani bajarish juda ko'p vaqtni olmaydimi ?
- uy vazifasini bajarishda qanday ko'nikma va malakalar egallash

O'qituvchining pedagogik mahorati:

•O'qituvchi qiyofasi, dars berishdagi mustaqilligi, fikrining to'liqligi, bilim darajasi.

- O'zini va sinfni boshqara olishi, intizomni yo'lga ko'yish.
- O'quvchilar bilan muomalasi, pedagogik takti;
- O'qituvchi nutqi ravonligi;

Darsga umumiy baho berish va xulosalash

- qo'yilgan maqsad va ta'lim tarbiyaviy vazifani amalga oshirishi;
- o'quvchilar qanday yangilikka erishdilar ;
- qanday bilimlar tizimlandi ;
- darsda qo'yilgan vazifalarning (ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi) bajarilishi ;

- o'qituvchi faoliyati (ta'limiy va tashkiliy ta'lim maqsadi, vazifalari) usullariga javob bera oladimi ?
- o'qituvchining qaysi xislatlari ijobiy;
- o'qituvchining sizga yoqmagan tomonlari ;
- darsni tashkil etishdagi takliflar ;
- darsning umumiy bahosi.

4. Dars tahlilining xillari

Dars tahlilini quyidagi asosiy 5 turga bo'lish mumkin:

6. Ilmiy tahlil.
7. Metodik tahlil.
8. Didaktik tahlil.
9. Umumpedagogik tahlil.
10. Umumpsixologik tahlil.

Ilmiy tahlil.

Berilayotgan bilimlarning ilmiy-nazariy jihati, o'quvchi bajarayotgan mustaqil ishning maqsadga muvofiq bo'lishi jihatdan to'g'riligini aniqlash demakdir. Bunda asosan quyidagilarga e'tibor berish maqsadga muvofikdir.

- O'qituvchining shu kungi darsga ilmiy-metodik tayyorlanganlik holati.
- O'z mutaxassisligiga oid eng yangi ilmiy-nazariy axborotlar bilan qurollanganligi.
- Dars jarayonida ilmiy qoida va ta'riflarning to'g'ri bayon etilishi hamda ilmiy atamalarning o'quvchilarga singdirib borilishi.
- Darslik materiallarining qo'shimcha adabiyot materiallari bilan boyitilishi.
- O'quvchi va o'qituvchi bajarayotgan laboratoriya, amaliy hamda mustaqil ishlarning ilmiy-nazariy jihatdan maqsadga muvofiqligi.
- O'quvchilar mavzuni ilmiy jihatdan to'g'ri, qisqa va mukammal bayon etishini o'qituvchi tomonidan nazorat qilishi.
- Dars davomida yangi mavzuni bayon etish jarayonida ta'limning tarbiya bilan boglanishi.
- O'qituvchi va o'quvchilarning nutq madaniyati.

Metodik tahlil.

O'qituvchining dars jarayonida qo'llagan usullarining maqsadga muvofiq ekanligi ta'limning turiga va uning o'ziga xos xususiyatlariga qarab belgilanadi. O'quv materialini o'quvchilarga bayon qilish va tushuntirish jarayonida qo'llanilgan usullarining shu materialga mosligi yoki mos emasligi metodik tahlil davomida anikdanadi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, o'qituvchi darsda qo'llagan usullarning samaradorligi, rang- barangligi, namunaviyligi, uning o'tgan, yangi mavzu materialini o'quvchilarning qay darajada o'zlashtirilganligi bilan belgilanadi. Shu boisdan har bir dars kuzatuvchi dars tahlilining bu turiga alohida e'tibor bilan qarashi kerak. Dars metodlarini tahlil qilishda quyidagilarni hisobga olish maqsadga muvofikdir:

2. Dars jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatining tashkiliy shakllariga

ko'ra:

- Hikoya usuli;
- ogzaki usuli;
- suhbat usuli.

3. O'quvchilarning o'zlashtirishiga ko'ra:

- ✓ o'qituvchining so'zlash usuli;
- ✓ ko'rsatmali qurollardan foydalanish usuli;
- ✓ darslik, diagramma, jadvallar bilan ishlash usuli;
- ✓ laboratoriya asboblari bilan ishlash usuli;
- ✓ texnik vositalaridan (informatika elektron hisoblash texnikasi, diafilm, radio, televizor kabidan) foydalanish usuli;
- ✓ sinf doskasidan, turli xaritalarda foydalanish usuli.

Didaktik tahlil.

Ta'lim turlari samaradorligi va uni belgilovchi qonun va qoidalarning darsda qanchalik to'g'ri hamda mukammal bajarilganligini tahlil qilish demakdir.

Darsni didaktik tahlil qilishda quyidagilarga e'tibor berish o'rinli bo'ladi:

- O'qituvchi bayonining goyaviy jihatdan ta'lim-tarbiya talabiga mos bo'lganligi.

- O'qituvchi fikrining sinf o'quvchilari jamoasiga to'la tushunarli bo'lishi va bu bayonning izchil ravishda o'quvchi ongiga yetib borishi.

- Barcha o'quvchilarning o'qituvchi berayotgan materialni ongli ravishda o'zlashtirishlari.

- O'qituvchi bayonida rivojlantiruvchi va muammoli ta'limning mavjudligi.

- O'qituvchi fikrining izchilligi.

- Dars jarayonida ko'rsatmali qurollardan, tarqatma materiallardan va texnika vositalaridan foydalanishning qanchalik maqsadga muvofiqligi.

- Ekskursiya, tajriba, laboratoriya va amaliy ishlarda maqsadga erishganligi.

- Darslik bilan ishlashning to'g'riligi.

- Misollarning ta'lim-tarbiya birligi asosida yo'nalishi.

- Darsni ma'lum bir tizimda olib borilishi.

Umumpedagogik tahlil.

Bu darsdagi hamma jihatlarining qisqa va o'zaro bog'likdigi tahlilidir.

Bunda quyidagilarni hisobga olish o'rinli bo'ladi:

○ O'quv yoki dars xonasining dars o'tishga tayyorgarlik holati (dars jihozlari).

○ O'quv xonasining sanitariya-gigiyena holati.

○ O'qituvchining dars mavzusi bo'yicha ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadi.

○ O'qituvchining mazkur darsga ilmiy-metodik va umumiy pedagogik jihatdan qanchalik tayyorlanganlik darajasi.

○ O'qituvchining dars etaplaridan to'g'ri foydalanganligi.

○ O'qituvchining o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda pedagogik jihatdan namunalilik darajasi.

- O'quvchilar bilimiga qo'yiladigan bahoning adolatli va izohli bo'lishi.
- O'quvchilarning darsdagi faolligi, intizomi, mustaqil fikr yuritishi hamda mazkur fan asoslarini o'zlashtirib olganlik darajasi.
- O'quvchilarning o'qituvchi darsiga munosabati va hurmat bilan qarashi.
- O'qituvchining darsdagi rahbarlik roli va ish uslubi, ta'limni tarbiyaga boglashi.
- Dars jarayonida o'lkashunoslik, ekologiya va tabiatni muhofaza qilish materiallaridan foydalanishi.
- O'qituvchining darsda asosiy maqsadiga erisha olganligi.
- O'qituvchining ilmiy, metodik va umumpedagogik jihatdan yordamga muhtojligi kabilar.

Umumpsixologik tahlil.

Darsni umumpsixologik tahlil qilish sxemasi:

1. Darsning aniq maqsad va vazifalariga bogliq ravishda tuzilishiga psixologik baho berish.
2. darsning mavzu, maqsad va vazifalari;
3. darsning psixologik jihatdan maqsadga muvofiqligi.
4. Darsning mazmuniga psixologik jihatdan baho berish.
 - mazkur material o'quvchilar bilim faoliyatining yoki xususiyatlariga, ularning hayotiy tajribasi va bilimlari darajasiga mos kelishi;
 - o'qituvchining murakkab o'quv materialini mazkur yoshdagi o'quvchilarning idrok etishi uchun qulay, tushunarli va qiziqarli uyushtirish (bayon qilishning oddiyligi, ravonligi, qiyoslarning mavjudligi, hayot bilan boglash);
 - o'rganilayotgan materialning tarbiyaviy ta'siri.

Darsda o'quvchilar bilim faoliyatining namoyon bo'lishi va uni boshqarish

- Diqqatni tashkil etish.
- Idrokni tashkil etish.
- Xotirani faollashtirish-ya'ni bayonqilinayotgan ma'lumotlarni yaxshiroq eslab qolish usullaridan foydalanishi, takrorlash, masalalar yechish, muammoli vaziyatlar vujudga keltirish va ularni yechimini topish.

O'quvchilar fikrlash faoliyatini kuchaytirish. Mavzuga doir muammoli vaziyatlar qanday yo'llar bilan yaratildi. O'quvchilar javoblarni izlashda faollik ko'rsatdilarimi? Ular qo'yilgan muammoning yechimini topish uchun qanday aniq fikrlash harakatlarini mustaqil ravishda amalga oshirdilar. O'quvchilarda ana shu ko'nikmalar hosil qilinganligi.

O'qituvchining bosqichlarida o'quvchilar bilan munosabati. O'qituvchi muomila madaniyatining tarbiyaviy ahamiyati.

Ma'lumki, kuzatilgan darsning tahlili umumiy pedagogika va xususiy metodika talablari nuqtai nazaridan bir xil bo'lsa ham lekin har bir fanning o'z talablari bor. Biologiya darslarida o'quvchilarning amaliy tajriba o'tkazishlari, olingan bilimlarga doir muammolar, masalalar yechilishiga ahamiyat ko'proq beriladi. Biroq hamma fan bo'yicha dars kuzatish va uni tahlil qilishdan asosiy maqsad o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini takomillashtirishga

o'qituvchilarning ma'suliyatini oshirishga qaratilmog'i lozim.

Maktabda dars kuzatish va uni tahlil qilish masalasi to'g'ri tashkil qilish o'quv-tarbiya ishlarini yanada takomillashuvida katta ahamiyat kasb etadi. Dars kuzatuvchi-darsga kirishdan oldin o'z oldiga aniq maqsadni qo'yishi va shu maqsad asosida fan o'qituvchisining darsini maxsus tayyorgarlik asosida kuzatish va uni to'g'ri tahlil qilib borishi lozim.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, maktab doirasida o'qituvchi va tarbiyachilar o'rtasida dars kuzatish uni tahlil qilish ishini aniq obyekt, aniq mavzu va aniq maqsad yo'nalishida tuzilgan reja-grafik asosida tashkil qilish bu borada muhiti pedagogik ahamiyat kasb etadi (Mazkur reja-grafik namuna shaklida ilova qilindi. Siz unga ijodiy yondoshib o'z faoliyatingizda undan foydalanasiz degan umiddamiz). Darslarni kuzatish va tahlil qilish tartibi, qanday bo'lishidan qat'iy nazar uning asosiy maqsadi o'quvchilarning bilim malakalarini yanada yaxshilashga, darsning sifat va samaradorligini oshirishga qaratilmog'i lozim.

5.Dars tahliliga qo'yilgan talablar

Darsga kirguncha:

- O'qituvchi faoliyati bilan tanishish
- Dars mavzusi, dars jadvali, o'quv ishlar faoliyati bilan tanishish
- Oxirgi marotaba qachon kimlar, nima maqsadda shu o'qituvchi darsiga kirishgani. Ularning tahlili, xulosalari haqidagi ma'lumotlar bilan tanishish
- Darsga kirish haqida fikr bildirish, xamda maqsadni belgilab olish va o'quvchini ogohlantirish
- Maqsadni tushuntirish

Dars tahliliga kirish

- Qo'ngiroq chalinishidan oldin kirib joylashib olish
- Kechikib kirish mumkin emas, ortiqcha narsa bilan kirish madaniyatsizlik hisoblanadi.
- Dars tahlilini o'qituvchining darsga qanday kirib kelishini kuzatishdan boshlash.

Dars kuzatish vaqtida

- O'qituvchini darsga kirib kelishi
- Darsga qo'yilgan maqsad asosida dars jarayonini kuzatib borish
- Kerakli yozuvlar, taklif va tavsiyalarni daftarga qayd qilib borish
- Uyali telefonda so'zlashmaslik
- Chiqib ketmaslik, o'qituvchiga tikilib qaramaslik, so'zlashmaslik

Darsdan chiqqandan so'ng

- Avval dars o'tkazgan o'qituvchini eshitish
- Kamchiliklarni taklif va tavsiya sifatida bildirish, shaxsga tegmaslik - O'qituvchini obro'sini ko'tarish, unda keyinchalik yanada samarali mehnat qilishiga imkoniyat va hohish uygotish -Maqsaddan kelib chiqib tahlil qilish.

Dars tahlilining taxminiy namunasi

3. Darsga tayyorgarlik

- a) darsning mavzusi;
- b) darsning maqsadi;
- v) darsga oid o'quv qurollari;
- g) darsga o'quvchilar tayyorligi.

4. O'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini tekshirish:

- a) o'quvchilar bilimini tekshirish uchun savollarning qo'yilishi;
- b) o'quvchilar ko'nikmasini tekshirish uchun savollar qo'yilishi;
- s) o'quvchilar malakasini tekshirish uchun savollar;
- d) qo'yilgan savollarning o'quvchilar saviyasiga mosligi;
- e) savolarni yechishda o'quvchilar faolligi va bu borada ko'rilgan tadbirlar;
- j) so'rash shakli (yalpi, yakka)

Yangi mavzuni o'rganish

- o'quvchilarning yangi bilimlarini o'rganishni tashkil qilish bo'yicha, o'qituvchi ish usullarini o'rganish.

- o'qituvchining yangi bilimlar mazmunini bayon qilishini baholash;
- ta'lim - tarbiyaviy;
- darsning ilmiyligi;
- fanlararo aloqalar o'rnatishi;
- o'rnatilayotgan materialning amaliy ahamiyati;
- tayanch bilimlarni ishlata olishi;
- yangi materialning bayon etish uslub va usullari;
- amaliy ishlarni tashkil etishi;
- ko'rgazmalilikdan foydalanishi;
- mustaqil ishlar tashkil etishi;
- materialning o'quvchilar yoshiga mosligi;
- o'quvchilar bilan yakka tartibda ishlashi;
- yaxshi va bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ishlashi;
- texnika vositalaridan foydalanishi;

Darsning barcha bosqichlarida o'quvchilar ishini baholash

- o'quvchilar diqqati, faolligi;
- o'qituvchi savollariga javob berish tezligi;
- o'quvchining o'tirgan joyida javob berishdagi holati bilan taxta oldida javob berishni qiyoslashi;
- javobni xarita bilan bog'lay olishi;

Yangi materialni mustahkamlash

- dars rejasida yangi materialni mustahkamlashning o'rni;
- materialni mustahkamlash usuli (suhbat, o'quvchilarning mustaqil ishlari va hakoza)

Uyga vazifa

- darsda uy vazifasining o'rni;
- uy vazifasining o'quvchilarga tushunarli bo'lishi;
- uy vazifasini bajarishning yangi yo'llari;
- uy vazifasini bajarish uchun o'qituvchining yo'l - yo'riqlari va

- ko‘rsatmalari;
- uyga berilgan vazifani bajarish juda ko‘p vaqtni olmaydimi ?
- uy vazifasini bajarishda qanday ko‘nikma va malakalar egallash

O‘qituvchining pedagogik mahorati:

•O‘qituvchi qiyofasi, dars berishdagi mustaqilligi, fikrining to‘liqligi, bilim darajasi.

- O‘zini va sinfni boshqara olishi, intizomni yo‘lga ko‘yish.
- O‘quvchilar bilan muomalasi, pedagogik takti;
- O‘qituvchi nutqi ravonligi;

Darsga umumiy baho berish va xulosalash

- qo‘yilgan maqsad va ta’lim tarbiyaviy vazifani amalga oshirishi;
- o‘quvchilar qanday yangilikka erishdilar ;
- qanday bilimlar tizimlandi ;

•darsda qo‘yilgan vazifalarning (ta’limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi) bajarilishi ;

- o‘qituvchi faoliyati (ta’limiy va tashkiliy ta’lim maqsadi, vazifalari) usullariga javob bera oladimi ?
- o‘qituvchining qaysi xislatlari ijobiy;
- o‘qituvchining sizga yoqmagan tomonlari ;
- darsni tashkil etishdagi takliflar ;
- darsning umumiy bahosi.

6-mavzu. Tasviriy san’at va chizmachilik fanini o‘qitishda elektron darsliklardan foydalanish. (2 soat amaliy mashg‘ulot).

Elektron darsliklar. Ularni yaratishga qo‘yiladigan talablar va tamoyillar. Elektron darsliklarni qo‘llashning ijobiy jihatlari. Umumta’lim maktablari uchun joriy etilgan mul’timedia vositalaridan ta’lim jarayonida foydalanish. Multimedia mahsulotlaridan foydalanishning tashkiliy pedagogik hamda metodik asoslari. Multimedianing tarkibiy tuzilishi, undan dars jarayonida foydalanishning shakl va usullari.

Reja:

1. Elektron darsliklarni ishlab chiqishga quyilgan talablar
2. Elektron darslikdan foydalanish affzalliklari.
3. 9-sinf darslari tasviriy san’at va chizmachilik uchun ishlab chiqilgan elektron darsliklar asosida ishlash.

Tasviriy san’at va chizmachilik darslarida elektron darsliklardan foydalanish va elektron darsliklarni ishlab chiqishga qo‘yilgan talablar

XXI asrga kelib insoniyat hammaga birdek axborot olish imkoniyatini beruvchi ochiq axborot jamiyatini shakllantirish tomon jadal bormoqda. Elektron hukumat, elektron uy, elektron tijorat, elektron ta’lim kabi raqamli borliq elementlari hayotimizga kirib ulgurdi va odatiy hol bo‘lib qoldi. Endilikda insoniyat elektron resurslardan shunchaki axborot manbasi sifatida emas, balki interfaol muhitda ulardan aql bilan foydalanishni maqsad qilib qo‘ymoqda. Bu jadal yangilanib borayotgan axborot kommunikatsiya texnologiyalari

imkoniyatlaridan muloqot darajasida foydalanish, ma'lumotlarni qayta ishlash va qaysidir ma'noda odam o'rnida o'ylashga majbur qilishni talab qiladi. Bunday aqlli, inson bilan muloqot qiluvchi va o'rgatuvchi elektron resurslarni ishlab chiqish o'ta dolzarb va mashaqqatli ish bo'lib, virtual o'quv laboratoriya, elektron darslik asosida darslarni tashkil etish darslar samaradorligini ta'minlash omili hisoblanadi.

Agar o'qituvchi doimiy ravishda Internetdan foydalanib boradigan bo'lsa, u bugungi kundagi eng yangi ma'lumotlarni tarmoqdan olib, shu asosida ma'ruzani tayyorlab, dars o'tishi mumkin. Elektron darslik o'qitish va nazoratga asoslangan, DTS talablari asosida tayyorlangan qo'llanmadir. Chunki o'quvchiga tushunarli bo'ladigan axborot berishdan tashqari, test savollari, o'zini-o'zi tekshirish uchun barcha topshiriqlar kiritiladi.

Elektron darslik quyidagi talablar asosida ishlab chiqiladi. Ta'limiy maqsadlar uchun ishlanmaning amaliy muhimligi. Resursning davlat ta'lim standartlariga muvofiqligi, taqdim etilayotgan materialning ilmiy asoslanganligi, zamonaviy qarashlarga mosligi, nazariy xatolikka yo'l qo'yilmaganligi va mukammal shakllantirilganligi. Matnning to'liqligi, Grammatik va orfografik xatolardan xoliligi. Resursning uslubiy ishlab chiqilganlik darajasi (uslubiy maqsadlarni amalga oshirishga imkon berishi). Ilg'or pedagogik texnologiyalarning qo'llanilganligi. Milliy g'oya va qadriyatlarga mosligi. Bilimlarni mustahkamlash uchun mashqlarning mavjudligi. Nazorat materiallarining to'liqligi (topshiriqlar, mashqlar, test savollari, jumboq va o'yinlar). Statik va dinamik tasvirlar, illyustrativ (foto, video, animatsiya va boshqa) materiallarning yetarliligi. O'quvchilar yoshining psixologik va pedagogik xususiyatlarini hisobga olinganligi. Rang, shrift, monitor ekrani va shu kabilarga qo'yilgan talablarga mosligi.

Darslikning boblariga kirish uchun sichqoncha kursori kerakli bob nomi ustiga olib kelib chap tugmasini bir marta bosish etarli.

Elektron darslikdan foydalanish affzalliklari.

Elektron darslik o'zlashtirish imkoniyatini kengaytiradi.

O'qituvchilarning asosiy vazifalaridan biri har bir o'quvchiga rejalashtirilgan o'quv materiallarini yetkazib berish va uni o'zlashtirish darajasini oshirishdan iborat. Ta'lim tizimini takomillashtirish borasida amalga oshirilayotgan islohatlarning asosiy yo'nalishlaridan biri ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish bilan bog'liq. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarini loyihalashda zamonaviy pedagogik texnologiya va axborot texnologiyalaridan foydalanish, unga muvofiq ta'lim vositalarini qo'llashni taqazo etadi.

Ushbu faoliyatni amalga oshirish quyidagi qonuniyatga asoslanadi:

— ijtimoiy buyurtmani shakllantirish, yangi ta'lim vositalarini yaratish va uni qo'llash texnologiyalarini ishlab chiqish, ta'lim tamoyillarining tizimlarini yaratishdan iborat.

— Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida mavzu mazmuniga muvofiq, og'zaki

— audiovizual, dasturli — multimediali, gipermediali) ta'lim vositalaridan

foydalaniladi. Ma'lumki, ta'limning zamonaviy vositalari deganda, o'quv matni, axborot tashuvchilar, qog'oz, slayd, disk apparat va ta'limni amalga oshiruvchi vositalar (proyektor, magnitofon, EHM) va hakazolar tushuniladi. Demak, matn tashuvchi apparat ayni vaktda har qanday darajadagi o'quvchi uchun ta'lim vositasi hisoblanadi.

Tasviriy san'at va chizmachilik ta'limi jarayonida intellektual ta'lim tizimining imkoniyatlari chegaralanmagan. O'quvchilar bilan suhbat, ular bilimlarini taqqoslash, o'quvchilar faoliyatining tahlili, to'plangan ma'lumotlarni o'quvchilarga yetkazish (ommaviy ta'lim), gipermatnli ko'rinishdagi darslarni tashkil etish, ma'lumotlar ta'minoti manbaini belgilash va boshqalarning ahamiyati shundaki, ular intellektual ta'lim vositalari muammosini hal etadi.

Tasviriy san'at va chizmachilik ta'limi vositalari sifatida o'quv matnlari asosiy o'rinni egallaydi. O'quv matnlari ayni vaqtda ta'limning yangi vositalari (elektron darsliklar, videofilmlar, audio darslar, audio va videokassetalar, videodisk va boshqa axborot texnologiyalari) da ifodalanadi. Tasviriy san'at va chizmachilik dan yaratilgan elektron darslik tasviriy san'at va chizmachilik fani yoki uning biror bulimini kompyuter yordamida mustaqil yoki o'qituvchi hamkorligida uzlashtirish imkoniyatini ta'minlaydigan majmuadir. Tasviriy san'at va chizmachilik dan yaratilgan elektron darslik mazmuni o'quv materiallar matni, multimediali qo'llanmalar, ovozli video animatsiya va qisman matn shaklida ifodalanadi.

Videofilm tasviriy san'at va chizmachilik o'quv kursining biror bo'limi yoki mavzusini televizor orqali ko'rsatishga moslashtirilgan videosiyomka asosida yaratilgan metodik vosita hisoblanadi.

Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida elektron darsliklardan foydalanilganda quyidagi imkoniyatlarga ega bo'ladi:

- har bir mavzu yakunida savollar ro'yxati mavjud;
- foydalanish sodda va oson;
- darslik dasturining muloqotli shaklda tuzilganligi;
- video va audio ma'lumotlar bilan boyitilganligi;
- matn qismi avtomatik harakat qilib yaratilganligi;
- o'quvchilar bilimni nazorat qilish bo'limi mavjudligi;
- elektron darslikdan foydalanish qoidalari ham yoritilganligi.

O'quvchilar elektron darslikdan internet orqali yoki CD lar orqali foydalanishlari mumkin.

7-mavzu. Fan metod birlashmalari ishini samarali tashkil etish, mustaqil malaka oshirish va bilim olishning tashkiliy, uslubiy asoslari. (2 soat amaliy mashg'ulot).

Reja:

- 1.Fan va yo'nalish bo'yicha metodbirlashmalarning vazifalari
- 2.Tasviriy san'at va chizmachilik fani bo'yicha metodbirlashmalarning ishi mazmuni

3. Tasviriy san'at va chizmachilik fani bo'yicha metodbirlashmalarningishi yillik ish rejasi.

Metod birlashma - bu umumiy o'rta ta'lim maktablarida uzluksiz metodik xizmat tizimining bir bo'g'ini hisoblanib, o'qituvchilarga metodik xizmatni amalga oshirish, ularning innovatsiya tajriba-sinov ishlari va ta'lim-tarbiya jarayonlarini rivojlantirish ishlarini muvofiqlashtiradigan jamoaviy organ hisoblanadi Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fan metod birlashmalariga uzluksiz metodik xizmat ko'rsatish ta'lim-tarbiya jarayoning dolzarb ehtiyoj va muammolarini aniqlab, pedagoglarning ehtiyoj talablari asosida mahoratini oshirish, rivojlantirish yo'llarini belgilab olish, ilg'or tajribalarni ommalashtirish, targ'ib qilish, ta'lim samaradorligini oshirishda o'qituvchiga amaliy yordam ko'rsatish, metodik ta'minotga bo'lgan ehtiyojini aniqlash, tahlil qilish, ta'lim sifatini oshirish va takomillashtirishga oid tavsiyalar yaratish kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Uzluksiz metodik xizmat yo'nalishida olib borilayotgan ishlarni izchil yo'lga qo'yish, bu boradagi mavjud kamchiliklarni bartaraf etish maqsadida uning tuzilmalari me'yoriy hujjatlar bilan takomillashtirib borilmoqda. Fan va yo'nalish bo'yicha metodbirlashmalarning vazifalari va ish mazmuni

Respublikamizda ta'lim islohotlari, keng qamrovli yangilanish jarayonlari amalga oshirilayotgan hozirgi bosqichda ta'limning zamonaviy metod va usullarini amaliyotga tadbiiq etishga alohida e'tibor berayotgan hamda o'quv fanlaridan takomillashtirilgan Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlarini ta'lim jarayoniga tadbiiq etishda maktabda tashkil etilgan fanlar bo'yicha metodbirlashmalarning faoliyati nihoyatda ma'suliyatlidir. O'qituvchilarning kasbiy saviyasi, mahorati va psixologik xususiyatlari shaxs sifati va metodik ta'minoti darajasini birinchi bo'lib aniqlovchi, umuman o'qituvchi faoliyatini muvofiqlashtiruvchi eng quyi markaz maktab metod birlashmalari hisoblanadi.

Shunday ekan maktab metodbirlashmasi tizimli muntazam keng ko'lamli, maqsadga yo'naltirilgan holda ish olib borishi lozim.

Metodik birlashmalar o'qituvchilarga yordam beruvchi, ilg'or tajribalarni ommalashtiruvchi mahorat maktabidir. Metodbirlashmalar faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining 2011 yil 4 iyuldagi 144-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan Nizom asosida amalga oshiriladi. Mazkur Nizom ta'lim muassasidagi fan va yo'nalishlar bo'yicha metodbirlashmalarni tashkil etish va ularning amalga oshiradigan faoliyat mazmunini belgilaydi. Metodbirlashmalar faoliyati maktab direktorining o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari tomonidan rahbarlik qilinayotgan metodik kengash tomonidan muvofiqlashtirilib boriladi. Har bir metod birlashma raisi metodik kengash a'zosi hisoblanadi.

Maktab metodbirlashmasi o'quv rejasidagi fanlar tarkibiga hamda o'quvchilar soni tarkibiga qarab ikki xil variantda tuzilishi mumkin. O'qituvchilar soni uch va undan ortiq bo'lsa, har bir fan bo'yicha alohida-alohida, o'qituvchilar soni oz miqdorda bo'lgan fanlardan esa bir-biriga yaqin bo'lgan fanlar fanlar turkumi bo'yicha tashkil etiladi.

Masalan: gumanitar fanlar, tabiiy fanlar, aniq fanlar, xorijiy tillar, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, estetik fanlar, sinfdan tashqari ishlar sinf rahbarlari metodbirlashmalari kabilar.

Maktabning har bir o'qituvchisi o'rindoshlikda ishlayotgan o'qituvchi ham o'z yo'nalishi yoki fani bo'yicha metodbirlashma a'zosi bo'lishi shart.

Fanlar yo'nalishi bo'yicha tashkil etilgan metodbirlashmalar faoliyati o'ziga xos bir jarayon bo'lib, u fan ta'limi samaradorligini oshirish, ilg'or tajribali o'qituvchilarning ish tajribalarini ommalashtirish, yosh pedagoglarga yordam berish, fan to'garaklarini tashkil etish, darslardan tashqari vaqtda turli tadbirlar o'tkazish, darslik mualliflari, yozuvchilar, kasb ustalari boshqa soha mutaxassislari bilan uchrashuvlar, davra suhbatlari, turli ko'rik-tanlovlar va bellashuvlar o'tkazadi. Shuning uchun har bir fan o'qituvchisi o'z fani bo'yicha amalga oshirishda ta'lim va tarbiya jarayonini to'g'ri rejalashtirish, pedagogning o'z mahoratini ko'rsatish uchun sharoit hosil qilish, ijodiy izlanishga undash, har bir metodbirlashma rahbarlarining asosiy vazifalardan biridir.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida boshlang'ich ta'lim, sinf rahbarlari yo'nalishi hamda fanlar yoki bir-biriga yaqin bo'lgan fanlar turkumi bo'yicha metodbirlashmalari faoliyat ko'rsatadi. Metodbirlashma–umumiy o'rta ta'lim maktablarida metodik xizmat ko'rsatish tuzilmasining bir bo'limi hisoblanadi.

Metodbirlashma ishi maktab pedagogika kengashi qarori asosida tashkil etiladi, uning ish rejasi metod kengash tomonidan tasdiqlanadi.

Metodbirlashmalar o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, xalq ta'limi boshqaruvi organlari va ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlangan me'yoriy hujjatlar hamda ushbu Nizomga amal qiladi.

Metodbirlashmaning asosiy maqsadi

Metodbirlashmalar o'z-o'zini boshqarish shaklida tashkil etilib, quyidagi maqsadni amalga oshiradi:

o'qituvchilarning kasbiy va metodik mahoratini hamda malakasini oshirish;

o'quvchilarga beriladigan ta'lim va tarbiya jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilishini ta'minlash borasida o'zaro tajriba almashish;

ijodkorlik yo'nalishidagi izlanishlarni rivojlantirish va birlashtirish;

o'qituvchining darsiga, tarbiyaviy soatiga, darsdan tashqari tadbirlariga qo'yiladigan yagona talablarni ishlab chiqish va ta'lim-tarbiya jarayonida tatbiq etilishini ta'minlash.

Metodbirlashmalarining asosiy vazifalari

Tegishli yo'nalish yoki o'quv fanini o'qitishga doir me'yoriy va metodik hujjatlarni o'rganadi, ularni o'quv jarayoniga tatbiq etish usullarini ko'rsatib beradi.

O'qituvchilarning g'oyaviy-nazariy bilim darajasini oshiradi, ularni fan yutuqlari, pedagogik innovatsiyalar, ilmiy- ommabop adabiyotlar bilan muntazam tanishtirib boradi.

Fanlar bo'yicha taqvimiy-mavzu rejalarni tasdiqlashga tavsiya etadi, shuningdek o'qituvchilar tomonidan tayyorlangan nazorat materiallarini tasdiqlaydi.

Malaka oshirishga yuboradigan o'qituvchilarni oldindan rejalashtiradi, malaka oshirishdan qaytgan o'qituvchilarning hisobotini o'z vaqtida metodbirlashma yig'ilishlarida tinglab boradi va ularning taqdimotlarini tashkil etadi.

Ilg'or o'qituvchilar ish tajribalarini o'rganishni tashkil qiladi va ommalashtiradi.

Davlat ta'lim standartlari talablari, o'quv rejasi va dasturlari bajarilishining ta'minlanishiga metodik yordam ko'rsatadi.

Tashqi va ichki nazorat natijalariga ko'ra, DTS talablari bajarilishida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini belgilaydi va ularning bajarilishini nazorat qiladi.

Tegishli yo'nalish yoki fan bo'yicha ta'lim muassasasida metodik ta'minotga bo'lgan ehtiyojni aniqlaydi.

O'quvchilarga chuqur bilim berishi, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga yordam berish maqsadida o'qitishning ilg'or usullarini joriy etishni tashkil qiladi.

O'zaro dars kuzatishlarni tashkil qiladi, natijalarni tahlil qiladi va mutaxassislariga amaliy yordam beradi.

O'qitish metodlarini o'rganish maqsadida ochiq darslarni tashkil qiladi, ilg'or pedagogik tajribalarga doir takliflarni o'rganadi, umumlashtiradi va ommalashtiradi..

O'quv jarayoniga o'qitish metodikasining zamonaviy va samarali usullarini olib kiradi, o'quv fani bo'yicha yangiliklarni qo'llashga doir metodik ko'rsatmalar berib boradi. Yosh mutaxassislariga metodik yordam ko'rsatadi. Ustoz-shogird tizimini shakllantiradi. Ko'rgazma va ko'rsatmali vositalardan foydalanish bo'yicha metodik tavsiyalar beradi. O'quvchilar bilimni nazorat qilish va ularning mustaqil ishlarini tashkil qilishga doir yo'llanmalar beradi.

O'quv dasturi, darslik, metodik qo'llanma va boshqa metodik ishlarining yangi nashrlarini, shuningdek, fanga doir maqolalarni o'rganadi va muhokama qiladi.

Nazorat turlariga doir metodik ko'rsatmalar beradi va ular asosida nazorat topshiriqlarini ishlab chiqishni tashkil etadi.

O'qituvchilarning malaka oshirish, axborot almashuv tizimini hamda o'z ustida ishlashini yanada yaxshilash maqsadida ijodiy xizmat safarlari bo'yicha hisobotlarini eshitadi.

Fan o'qituvchilarining samarali mehnatlarini inobatga olgan holda ma'naviy va moddiy rag'batlantirishga tavsiya qiladi, shuningdek, attestatsiya jarayonida o'z xulosasini beradi.

O'quvchilarning DTS va o'quv dasturi hajmi doirasida bilimlarini, mavjud mezonlarga rioya etishni nazorat qiladi.

Fanlar bo'yicha maktab miqyosida oyliklar tashkil qiladi, fan olimpiadalarining birinchi bosqichlarini, ko'rik-tanlovlarini o'tkazadi.

Fanlar bo'yicha sinfdan tashqari (fakultativ, to'garak) ishlarni muvofiqlashtiradi.

Fan o'qituvchilarining metod birlashmasi o'quv kabinetlari holatini kuzatadi va uning rivojlanishini rejalashtiradi.

Fan o'qituvchilarining metod birlashmasi-fan bo'yicha sinfdan tashqari ish tizimini aniqlaydi, o'quvchilar va ularning ota-onalari uchun metodik yo'riqnoma, ishlanma ishlab chiqadi.

O'quvchilarning dars jarayonida texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish talablarini ishlab chiqadi va nazorat qiladi.

Fan bo'yicha iqtidorli ijodkor o'quvchilarni aniqlaydi va ular bilan alohida ishlashni tashkil qiladi.

Metodbirlashma quyidagi masalalarni amalga oshiradi:

-ta'lim to'g'risidagi me'yoriy va metodik hujjatlarni o'rganish;

-maktab ixtiyoridagi fanlarni tanlash;

-sinfdan-sinfga ko'chirish bo'yicha yakuniy nazorat ishlarini, attestatsiya materiallarini tasdiqlash;

fanlarning o'qitilishi bo'yicha maktab ichki nazorati natijasi bo'yicha tanishish;

o'quvchilarning o'qish davomida texnika xavfsizligi me'yorlariga rioya qilishi, sog'lig'ini himoya qilish bo'yicha kerakli yo'riqnoma ishlab chiqish;

metodik ishlanmalar bilan tanishish maqsadida ochiq darslarni tashkillashtirish;

ilg'or ish tajribalarni o'rganish, ya'ni fan bo'yicha eksperiment olib borish, fan bo'yicha DTS ijrosi bo'yicha yagona talab ishlab chiqish;

fanlar bo'yicha oraliq va yakuniy nazorat ishlarini o'tkazish tizimini ishlab chiqish;

fanlar bo'yicha dars o'tish metodlarini tahlil qilish;

o'qituvchilarning malaka oshirishga bo'lgan ehtiyojini aniqlash va ularning ehtiyojlari asosida malaka oshirish turlarini tavsiya etgan buyurtmalar berish hamda kurslardan o'tgandan so'ng va ijodiy xizmat safarlaridan so'ng tayyorlagan hisobotlarini eshitish;

fan oyliklari, fan olimpiadalari, konkurslari, ilmiy konferensiyalarni uyushtirish;

hozirgi zamon talabi darajasida fan kabinetini, darsni jihozlash maqsadida o'quv ko'rgazmali qurollar ta'minotiga erishish.

Metodbirlashmalar ishlarini tashkil etish va unga rahbarlik qilish

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida Metodbirlashmalar boshlang'ich ta'lim, sinf rahbari yo'nalishi bo'yicha bitta, 5-11-sinflarda esa o'quv rejasida alohida fanlar bo'yicha tashkil etiladi. Agar u yoki bu fan bo'yicha o'qituvchilar soni uch nafardan kam bo'lsa, u holda ushbu fan o'qituvchilari shu turkumdagi fan o'qituvchilari bilan birgalikda bitta metodbirlashmaga birlashadilar.

Maktabning har bir o'qituvchisi (o'rindoshlik tariqasida ishlayotgan o'qituvchilar ham) o'z yo'nalishlari yoki tegishli fan turkumi) bo'yicha Metodbirlashmaga a'zo bo'lishlari shart.

Pedagog kadrlarning "Ustoz-shogird" usulida uzluksiz malakasini oshirishni tashkil etish:

ustoz va shogirdlarni mashg'ulot o'tishlari uchun sharoit yaratish, dars jadvalining metod kunlarga qo'yilishini ta'minlash;

ustaxonaning samarali ishlashini tashkil etish, ustaxonaning did bilan bezatilishi, kerakli ko'rgazmali qurollar bilan ta'minlanishida amaliy yordam berish;

kerakli asbob-uskunalar, laboratoriya jihozlari, materiallar, ko'rgazmali qurollar, texnika vositalari kabi jihozlardan foydalanishida amaliy yordam berish;

Ustoz va shogirdlarning amalga oshirgan ishlari yuzasidan hisobotlarini eshitish va takliflar berish;

tuman(shahar) xalq ta'limi bo'limga taklif va xulosalarni taqdim etish;

Metodbirlashmaga rahbar maktab pedagogika kengashi qaroriga asosan ijodkor va tajribali o'qituvchilardan maktab direktorining buyrug'i bilan tayinlanadi.

Metodbirlashmalarining faoliyati direktorning o'quv (metodik) ishlari bo'yicha o'rinbosari rahbarligidagi maktab Metodika kengashi tomonidan muvofiqlashtirilib boriladi. Har bir fan va yo'nalish bo'yicha Metodbirlashmaning rahbari maktab Metodika kengashining a'zosi hisoblanadi.

Metodbirlashma reja asosida ish yuritadi, ish reja maktabning ish rejasida aksini topishi lozim. Metodik mavzu o'qituvchining kasbiy o'z ustida ishlash rejasini nazarda tutgan holda, pedagogik jamoa a'zolari tomonidan qabul qilinishi lozim.

Metodbirlashma yig'ilishi bir oyda kamida bir marta o'tkaziladi.

Metodbirlashma yig'ilishlarida belgilangan masalalar ko'rib chiqiladi va qarorlar qabul qilinadi. Yig'ilishlar bayoni alohida daftarga yozib boriladi.

Metodbirlashmalar turli mavzularda seminar-mashg'ulotlar, ma'lum mavzularga bag'ishlangan turkum ochiq dastlarni tashkil qiladi.

O'quv yili oxirida metodbirlashma faoliyatiga oid barcha hujjatlar direktorining o'quv (metodika) ishlari bo'yicha o'rinbosari tomonidan tahlil qilinadi.

Yig'ilish bayonlari daftari, birlashma ish rejasi va hisoboti maktabda 3 yil muddatda saqlanadi.

Metodbirlashma rahbari va a'zolarining majburiyatlari

Metodbirlashma rahbarining majburiyatlari:

yosh o'qituvchilarga metodik yordam uyushtirish;

fan o'qituvchilarining metodbirlashmasi, metod kengashi o'tishini doimiy ravishda tashkillashtirib borish.

DTS talablari doirasida o'qitish sifatiga e'tibor berish .

metodbirlashma ish rejasini tuzish va uning bajarilishini nazorat qilish.

ilg'or ish tajribalarni ommalashtirish, olib borilgan ishlar xususida metod kengash yoki pedagogika kengashida hisobot berish.

taqvim-mavzu rejalarining tuzilishi va bajarilishini nazorat qilish

ijodiy hisobotlar, ochiq darslar, metodik kunlar, metodik oylik, dekadalarni tashkillashtirish.

malaka oshirish uchun buyurtmalar berish va malaka oshirishga oid takliflar tayyorlash;

maktabning Pedagogika kengashida, metodik seminarlarda metodbirlashma ishtirokini faollashtirish.

Metodbirlashmaning har bir a'zosi:

har bir o'qituvchi kamida bitta metodika birlashmaga a'zo bo'lishi va kasbiy mahoratini oshirishga qaratilgan individual dasturga ega bo'lish;

metodbirlashma o'tkazadigan kengashlarda, tadbirlarda qatnashish;

kasbiy mahoratini oshirishga intilish;

pedagogning huquqiy-me'yoriy faoliyatini bilish va unga amal qilish;

pedagogik faoliyatida o'z-o'zini tahlil qilib borishi kerak.

Metodbirlashmaning huquqlari

Fan o'qituvchilari metodbirlashmasi—o'qituvchilarga o'quv yuklamalarni taqsimoti va qayta tarifikatsiyadan o'tkazish bo'yicha tavsiya beradi.

Maktab rahbariyatiga fan xonalari mas'ullariga qo'shimcha haq to'lash va fan to'garaklarini tashkil qilish yuzasidan takliflar beradi.

Ayrim fan yoki yo'nalishlar bo'yicha chuqurlashtirilgan bilimlar beradigan sinflar ochish bo'yicha takliflar beradi.

Mahalliy o'quv materiallari asosida belgilangan tartibda o'quv dasturiga tegishli o'zgartirishlar kiritadi.

8-mavzu. Uzlüksiz kasbiy rivojlanish, shu jumladan mustaqil malaka oshirish va bilim olishning tashkiliy, uslubiy asoslari. (2 soat ma'ruza)

Reja:

1. Mustaqil malaka oshirish yo'nalishlari

2. Uzlüksiz kasbiy rivojlantirish tizimi mazmuni

3. Kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirish jarayonida innovatsion faoliyatning o'rni va ahamiyati

Mustaqil malaka oshirish – uzluksiz ta'lim tizimining hamma bo'g'inlarida muntazam amalga oshiriladigan, har bir rahbar va mutaxassis pedagogning bilim va ko'nikmalarni tezkorlik bilan mustaqil ravishda chuqurlashtirish, yangilash va madaniy saviyalarini kengaytirishga yo'naltirilgan faoliyatdan iborat. Mustaqil malaka oshirish va ta'lim olish uchun ta'limning yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha pedagog kadrlarning malakalari tizimli ravishda oshirib boriladi. Maktablarda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda ilmiy-metodik seminar va trening mashg'ulotlari tashkil etiladi, shuningdek, tajriba almashiniladi. Ustoz-shogird tizimi takomillashtiriladi. Mazkur ishlar maktab Ustavi, yillik ish rejasi va metodbirlashma rejalarida aks ettiriladi, shu bilan birga ularda qo'yilgan vazifalarning ijrosi nazorat qilinadi. Ta'lim muassasasi rahbari tegishli xodimlar bilan birga chet el tajribalari va ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida dars o'tayotgan o'qituvchilarning tajribalarini o'rganadilar, ularni umumlashtiradilar va tuman (yoki shahar)da ommalashtirish bo'yicha barcha tegishli hujjatlarni tayyorlaydilar. O'qituvchilarni malaka oshirishga yuborish oldindan rejalashtiriladi. Malaka oshirib kelgan o'qituvchilarning hisoboti o'z vaqtida metodbirlashma va pedagogik kengashda tinglanadi hamda ularga ochiq darslar tashkil etib boriladi. Maktabning o'quv-tarbiyaviy ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari va metodbirlashma rahbarlari o'qituvchilarning —O'z ustilarida ishlash rejasi bo'yicha amalga oshirayotgan faoliyatini ham o'rganadi, unda ta'lim-tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda mavjud bo'ladigan kamchilik va muammolarni aniqlaydi, ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy va metodik yordam ko'rsatadi. Mustaqil malaka oshirishning maqsadi – rahbar xodim va pedagoglarning o'z lavozimlari, mutaxassisligi, o'qitish metodikasi bo'yicha bilimlarini kengaytirish, pedagogika, psixologiya, ma'naviyat, milliy g'oya yo'nalishdagi nazariy va amaliy bilimlarini yangilash, ilg'or tajribani o'rganish va qo'llash, takomillashtirish, o'z ilg'or tajribasini yaratishdan iborat jarayondir. Ta'lim jarayonini tashkil etishga mas'uliyat bilan yondashuvadigan, kasbiy bilimdon, metodik mahoratga ega, ilg'or pedagogik texnologiyalarni mukammal o'zlashtirib olgan, innovatsiyalar asosida darsni tashkil etuvchi, yuksak

shaxsiy fazilatlariga ega o'qituvchilarga talab tobora ortib bormoqda. O'qituvchi ta'lim-tarbiya sohasidagi islohotlarni amalga oshiruvchi asosiy shaxs bo'lib qolmoqda. Islohotlarning sifati va samaradorligi o'qituvchining ijodkorligi, faolligi, izlanuvchanligi, pedagogik mahoratiga bog'liqdir. Maktabda uzluksiz malaka oshirishning asosiy tashkiliy shakli pedagog kadrlarning yakka tartibda shaxsiy dasturi (ish rejasi) asosida uzluksiz mustaqil malaka oshirishlari hisoblanadi. Keyingi yillarda —uzluksiz o'rganish, —umr bo'yi ta'lim tushunchalari dolzarb bo'lmoqda. Doimiy rivojlanish, o'z shaxsini takomillashtirish jarayoni ko'pchilik tadqiqotchilarning diqqat-e'tiborini tortmoqda. Pedagogning uzluksiz mustaqil malaka oshirish reja-dasturi Mazkur tavsiyanoma O'zbekiston Respublikasining —Ta'lim to'g'risidagi Qonuni, hamda Respublika Prezidenti Sh. M. Mirziyoevning ta'lim tizimini isloh qilish va takomillashtirish bo'yicha chiqargan farmon va qarorlarida belgilangan vazifalardan kelib chiqib, yuqori malakali, salohiyatli kadrlarni tayyorlash, ularning malakasini oshirishning samarali tizimini yaratish, Xalq ta'limi vazirligining uzluksiz metodik xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish bo'yicha qabul qilingan buyruqlari asosida tayyorlandi. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining zamon talablari darajasida modernizatsiya qilinishi bilan birga, ta'limning mazmun-mohiyati ham o'zgarib bormoqda: davlat ta'lim standartlari takomillashtirildi, o'quv dasturlari modernizatsiya qilindi va optimallashtirildi, darslik-larning yangi avlodi yaratilmoqda. Ma'lumki, oldingi ta'lim ko'proq akademik bilimlar berishga yo'naltirilgan bo'lsa, hozir esa unib-o'sib kelayotgan 215 yoshlarning chuqur nazariy bilimlarga ega bo'lishi bilan birgalikda, ularda amaliy (kasb-hunarga yo'naltirilganlik) ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'lim jarayonini tashkil etishga mas'uliyat bilan yondashuvadigan, kasbiy bilimdon, metodik mahoratga ega, ilg'or pedagogik texnologiyalarni mukammal o'zlashtirib olgan, innovatsiyalar asosida darsni tashkil etuvchi, yuksak shaxsiy fazilatlariga ega o'qituvchilarga talab tobora ortib bormoqda. O'qituvchi ta'lim-tarbiya sohasidagi islohotlarni amalga oshiruvchi asosiy shaxs bo'lib qolmoqda. Islohotlarning sifati va samaradorligi o'qituvchining ijodkorligi, faolligi, izlanuvchanligi, pedagogik mahoratiga bog'liqdir. Ta'lim muassasalarda faoliyat ko'rsatayotgan pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish va axborotlarga bo'lgan ehtiyojlarini o'rganish hamda monitoringini olib borish, ta'lim jarayonida pedagoglarning ilmiy, pedagogik, psixologik, didaktik va metodik usullardan foydalanishidagi bo'shliqlarni aniqlash, to'ldirish yo'llarini belgilashni muvofiqlashtirish yo'llarini belgilash zarur. Maktabda uzluksiz malaka oshirishning asosiy tashkiliy shakli pedagog kadrlarning yakka tartibda shaxsiy dasturi (ish rejasi) asosida uzluksiz mustaqil malaka oshirishlari hisoblanadi. Keyingi yillarda —uzluksiz o'rganish, —umr bo'yi ta'lim tushunchalari dolzarb bo'lmoqda. Doimiy rivojlanish, o'z shaxsini takomillashtirish jarayoni ko'pchilik tadqiqotchilarning diqqat-e'tiborini tortmoqda. O'qituvchi faoliyatining kasbiy diagnostikasi uni yanada yuqori natijaga erishishini ta'minlash uchun o'zlashtirishi va o'z faoliyatida qo'llashi zarur bo'lgan nazariy bilimlar, amaliy ish ko'nikmalari va malakalarni aniqlashdan

iborat. Buning uchun o'qituvchi kasbiy faoliyatining tarkibiy qismlari bo'yicha tayyorgarlik darajasini aniqlab, xulosalar chiqariladi.

2. Uzlüksiz kasbiy rivojlantirish tizimi mazmuni

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 25.01.2021 yildagi «Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida»gi [PQ-4963](#)-son qarori qabul qilindi. Bu qarorga asosan Xalq ta'limi vazirligi, Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi bilan birgalikda 2021 yil 1 iyunga qadar xalq ta'limi xodimlarining malaka oshirish jarayonini "hayot davomida o'qish" tamoyili asosida uzluksiz malaka oshirishni nazarda tutuvchi tizimga aylantirishi, xalq ta'limi xodimlarining malaka oshirish jarayoniga kredit-modul tizimini bosqichma-bosqich joriy qilish hamda xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish, har bir xodimning malaka oshirish jarayonlarini monitoring qilish va shaxsiy hisobini yuritish imkoniyatini ta'minlovchi "Uzlüksiz kasbiy ta'lim" maxsus elektron platformasini ishga tushirish vazifasi yuklatildi. Qarorda A.Avloniy nomidagi Xalq ta'limi tizimi rahbar va mutaxassis xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Xalq ta'limi vazirligining A. Avloniy nomidagi xalq ta'limi muammolarini o'rganish va istiqbollarini belgilash ilmiy-tadqiqot instituti sifatida qayta tashkil etilishi, Institut Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazlari uchun bosh ta'lim muassasasi hisoblanadi hamda ularning o'quv, metodik va ilmiy faoliyatiga rahbarlik qilishi ko'rsatib o'tilgan. Mazkur qaror bilan malaka oshirish tizimida ta'lim maqsadi, vazifalari, mazmunidan kelib chiqqan holda o'quv jarayonini tashkil qilish, boshqaruv va pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va uzluksiz malakasini oshirish uchun ta'lim dasturlarini innovatsion yondashuvlar asosida doimiy yangilab borilishi belgilandi. Unga ko'ra oliy ta'lim tizimida malaka oshirish quyidagi shakllarni o'z ichiga oladi:

mustaqil malaka oshirish;

muqobil malaka oshirish;

institut yoki fakultetlarda bevosita o'qish Xalq ta'limi tizimida tuman (shahar) xalq ta'limi bo'limlari tomonidan:

tuman (shahar) xalq ta'limi bo'limlari tomonidan:

- xalq ta'limi xodimlarining malaka oshirish bo'yicha ehtiyojlari o'rganiladi hamda «Uzlüksiz kasbiy ta'lim» maxsus elektron platformasi orqali ularning individual kasbiy rivojlanish trayektoriyasi tuziladi;

- har bir xalq ta'limi xodimining elektron portfoliosi shakllantiriladi va unga xodimning individual trayektoriyasi, kasbiy rivojlanish natijalari va o'zlashtirgan o'quv dasturlari to'g'risidagi ma'lumotlar kiritiladi;

- Xalq ta'limi xodimlarini ularning malaka darajasi, bilimi, ilmiy-pedagogik salohiyati, ish tajribasi, psixologik tayyorgarligi va individual kasbiy rivojlanish trayektoriyasiga mos keladigan tabaqalashgan malaka oshirish dasturlari bo'yicha o'qitish amaliyoti yo'lga qo'yiladi;

- Anʻanaviy oʻqitish bilan bir qatorda kasbiy oʻqitishning Uygʻunlashgan, ish jarayoni bilan birgalikda olib boriladigan, masofaviy va boshqa turlari joriy etiladi

Xalq taʼlimi xodimlarini malakasini oshirish uchun:

- Har bir fan boʻyicha uzluksiz kasbiy rivojlanish kursining maqsad va vazifalari asosida 36 soatlik hajmdagi dastur va ishchi oʻquv reja dastur tuziladi

Har bir mavzu uchun kontent tayyorlanadi. Kontentlar pedagog kadrlarga quyilgan davlat talablari asosida shakllantiriladi. Ular:

1. Pedagogning kommunikativ koʻnikmalarini rivojlantirish

- 2 AKT va media savodxonlik

3. Uzluksiz kasbiy rivojlanish masalalari

4. Pedagog masʼuliyati va moslashuvchanligi

5. Inklyuziv taʼlimni joriy etish masalalari

6. Fandagi yangiliklar, fanni oʻqitishning dolzarb masalalari

7. Oʻquvchilar kompetensiyalarini baholash usullari va vositalari

Kontentlar har bir mavzu uchun alohida tayyorlanadi, ular tarkibi quyidagilardan iborat buladi.

Mavzu vediodarsi.

Mavzu maʼruzasi

Mavzuga doir test

Glosariy

Mavzu taqdimoti

Mavzuni oʻzlashtirganligini aniqlash uchun nazorat topshirigʻi

Asosiy va qoʻshimcha adabiyotlardan iborat buladi.

Uzluksiz malaka oshirish tizimini tashkil etish oʻqituvchi uchun mutaxassislik fani bilan uzviy bogʻliq boʻlgan fanlarni ham oʻrganishni taʼminlaydi., Geografiya darslarida oʻquvchi diqqatni toʻplay olishni, izchillikni, tasavvur rivojlangan boʻlishini talab eta borib, ularda aniq bir maqsadga intilish, ijodiy faollik, mustaqillik, masʼuliyat, mehnatsevarlik, imtizom va tanqidiy fikrlash hamda oʻzining ilmiy qarash va eʼtiqodlarini dalillar asosida himoya qila olish koʻnikmalarini rivojlantiradi. Oʻqituvchilarning mantiqiy fikrlashlarini rivojlantirish uzluksiz malaka oshirish sohasining muhim vazifasi hisoblanadi.

Shuning uchun uzluksiz malaka oshirish tizimini tashkil etilishi oʻqituvchilarning ilmiy-nazariy tafakkurini shakllantirishda hal qiluvchi oʻrinni egallaydi. Uzluksiz malaka oshirishni tashkil etish bilan oʻqituvchining ichki garmoniyasini ocha borib, mantiqiy mulohaza yuritishning nafisligi va goʻzalligini tushunishni shakllantirib, tanqidiy idrok qilish imkonini bera borib, mutaxassislik fani tushunchalarini egallash orqali kompetensiyalarni shakllantiradi. Uzluksiz malaka oshirishni yangilangan dastur va davlat talablariga javob beradigan kontentlar asosida tashkil etish shart va zarur, yaʼni zerikarli darslar oʻrniga kontentlarni tashkil etishga masʼuliyat bilan yondoshadigan, kasbiy bilimdon, metodik mahoratga ega masʼuliyatli, zamonaviy, interfaol pedagogik Innovatsion yondashuvlar asosida milliy taʼlim tizimini takomillashtirish ,texnologiyani

mukammal o'zlashtirib olgan, innovatsiyalar asosida ta'limni tashkil eta oladigan o'qituvchilarga talab oshib bormoqda. Uzluksiz malaka oshirish tizimini tashkil etishda moddiy baza, o'quv rejalar, dastur va majmualar qanchalik takomillashtirilmasin, kutilgan asosiy natijaga erishish, chuqur va puxta bilim berish, yuqori sifatdagi malaka oshirish jarayonini tashkil etishga erishish bevosita nazariy va amaliy mashg'ulotlar uchun kontentlarni tayyorlovchi mutaxassis-o'qituvchining ijodkorligi, izlanuvchanligi, malakasiga pedagogik mahoratiga bog'lanib qoladi. Har qanday yaratilgan kontent o'qituvchining qizikishiga, hoxish istagiga, ehtiyojiga qaratilmog'i lozim. Uzluksiz malaka oshirish sifati va samaradorligi o'qituvchining o'quv mazmunini o'zlashtirishga yo'naltirilgan mustaqil mutoala bilan samarali shug'ullanishi, mustaqil fikr yuritishi va tafakkur faoliyatiga bog'liq. Uzluksiz malaka oshirish samaradorligini oshirish yo'llaridan biri ta'limning mul'timedia vositalaridan o'rinli foydalanishdir. Bu vositalardan - o'tilgan materiallarni takrorlashda, yangi materialni bayon qilish, mustahkamlashda, mustaqil ishlarda, vebinarlar o'tkazishda, kontent yaratish orqali mavzu mazmunini tushuntirishda samarali foydalanish mumkin. Uzluksiz malaka oshirish tizimini tashkil qilishda kontentlardan foydalanish malaka oshirishning zamonaviy turi hisoblanib, bunda komp'yuter yordamida malaka oshirish jarayonini turli usullarda tashkil qilish va o'qituvchilarning malaka oshirish jarayonidagi ko'p holatlarini nazorat qilish mumkin bo'ladi. Kontentlar yordamida uzluksiz malaka oshirishni tashkil etishda nazorat qilinadigan parametrlar to'plami keng bo'lib, ulardan asosiylari sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin.

O'qituvchi kontentlar asosida tashkil etilgan mavzuni mustaqil holda o'zlashtirayotganida, tushunmagan joylarini, tushunarli bo'lmagan materiallarni qaytadan ko'rib chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'qituvchi uchun har bir kontent oxirida o'zini o'zi baholash imkoniyati yaratiladi.

-o'qituvchilarning mustaqil o'rganishi va bajarishi lozim bo'lgan topshiriqlarni keltirish; Innovatsion yondashuvlar asosida milliy ta'lim tizimini takomillashtirish -kontent oxirida o'qituvchilar bilim darajasini aniqlash va natijalari bilan tanishtirish, kerakli ko'rsatmalar berish.

O'qituvchining uzluksiz malaka oshirish faoliyatini boshqarish ko'p bosqichli, murakkab jarayon bo'lib, bu bosqichlar qatoriga: - o'qituvchining psixologik holatini prognoz qilish; - o'qituvchining bilimi darajasi yangi mavzu o'tilganga qadar qanday bo'lganligini aniqlash; - o'qituvchining o'tilgan mavzuni nazariy va amaliy tomondan qanday darajada o'zlashtirganligini sinovdan o'tkazish; - o'qituvchining savollarga bergan javoblarining natijasi va bilimi darajasi asosida xatoliklar manbaini shakllantirish; - o'qituvchining mavzularni o'zlashtirish darajasi asosida o'tiladigan yangi mavzularni kelajakda o'zlashtirish darajasini prognozini kiritish mumkin. Har bir o'qituvchining psixologik holatini aniqlash uchun pedagog-psixologik testdan o'tkaziladi. Uning oilasidagi, jamoat, kishilar orasidagi, sinfdagi o'quvchilarga bo'lgan munosabatlari to'g'risidagi savollarga bergan javoblari tahlil qilinib, ushbu tahlil asosida o'qituvchining bilim olishga pedagogik-psixologik jihatdan tayyorligi aniqlanadi. Har bir o'qituvchining

bilimi darajasi yangi mavzu o‘tilganga qadar qanday bo‘lganligini aniqlashda, u oldin o‘tilgan mavzu asosida testdan o‘tkaziladi, o‘zlashtirilgan va o‘zlashtirilmagan tushunchalar alohida qayd etiladi. O‘zlashtirilmagan tushunchalar yangi mavzu bayonida uchraydigan bo‘lsa, u holda o‘qituvchiga o‘zlashtirilmagan tushunchalar haqida metodik yordam beriladi. Aks holda vazifaning boshqa usullari mustaqil topshiriqlar va boshqalardan foydalanish mumkin bo‘ladi.

O‘qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish faoliyatini boshqarish bilan quyidagi vazifalar hal etiladi:

- o‘qituvchilarga uzluksiz malaka oshirish faoliyati davomida olgan bilimlari asosida ish faoliyatini tashkillashtirishda innovatsion texnologiya elementlaridan to‘g‘ri foydalanish imkoniyatini yaratish;

- uzluksiz malaka oshirish faoliyatini boshqarish orqali o‘qituvchiga keyingi faoliyatini to‘g‘ri rejalashtirish, nazariy bilimi, amaliy ko‘nikma va malakalarini mustaqil ta‘lim asosida mustahkamlab borish uchun yangi ma‘lumotlarga ega bo‘lishiga imkoniyat yaratish;

uzluksiz malaka oshirish faoliyatini boshqarish asosida o‘qituvchilar malaka oshirish faoliyatlarini to‘liq nazoratga olish imkoniyatini yaratishdan iborat. O‘qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish faoliyati asosida pedagogik tajribani tashkil etish:

o‘qituvchining dasturdagi o‘quv materiallarini mustaqil o‘zlashtirishi hamda ular uchun zarur bo‘lgan g‘oya va tushunchalarni uning ongida shakllanganlik darajasini aniqlash, o‘qituvchining kelajakdagi bilimi darajasi prognozini taklif qilinayotgan model bilan aniqlash asosida amalga oshiriladi. Barcha sohalarda axborot texnologiyalarining kirib kelishi mavjud qiyinchiliklarni yechish imkoniyatini berdi, xususan bilvosita malaka oshirish o‘qituvchilarning bilim darajalarini oshirishga xizmat qiladigan kuchli pedagogik qurolga aylandi. O‘qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish faoliyatida ayrim fanlardan o‘quv adabiyotlarning kamligi o‘ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi. Bu muammolarni axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o‘qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish faoliyatini boshqarish bilan hal qilish mumkin. Shuni ham ta‘kidlab o‘tish kerakki, bizda mavjud bo‘lgan ko‘pgina o‘quv adabiyotlarni interaktiv muhitda, mul’timedia vositalaridan foydalangan holda yaratsak, bilim oluvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishi, o‘zlashtirishi yanada oshishini tajriba ko‘rsatib kelmoqda.

Shu nuqtai nazardan umumta‘lim maktablari o‘qituvchilari bilan ijodiy hamkorlikda uzluksiz malaka oshirishni tashkil etishda ular oldida turgan quyidagi vazifalarni keltiramiz:

- o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyatini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida milliy ta‘lim tizimi qonuniyatlariga moslashtirish;

- uzluksiz malaka oshirishni amalga oshirishda har bir o‘qituvchini malaka oshirish jarayoniga jalb qiladigan va kreativ fikrlashga o‘rgatadigan o‘qitishning interfaol usul va uslublaridan foydalanish;

-uzluksiz malaka oshirishni tashkil etishda turli xil interaktiv usullarni qo'llash va maqsadga erishish uchun innovatsion metodlardan foydalanish.

O'qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish faoliyatini boshqarish orqali amalda ularning o'zlashtirgan va o'zlashtirishi lozim bo'lgan nazariy bilimi, amaliy ko'nikma va malakalari darajasini tahlil qilish imkoniyati hamda ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish asosida uzluksiz malaka oshirish faoliyatining uslubiy asosi yaratiladi.

3.Kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirish jarayonida innovatsion faoliyatning o'rni va ahamiyati

O'qituvchining kasbiy o'zini rivojlantirish jarayonida innovatsion faoliyat muhim o'rin egallaydi. Shuning uchun o'qituvchining innovatsion faoliyatga tayyorligi ushbu jara-yonda buriilish holati, kasbiy o'zini rivojlantirishining muhim bosqichi bo'lib hisoblanadi. Agar an'anaviy ta'lim tizimida ishlaydigan pedagog uchun pedagogik texnologiyani egallaganligi yetarli bo'lsa, ya'ni kasbiy darajada ta'lim-tarbiya jarayonini amalga oshirishga, yetarli darajada muvaffaqiyatlarga erishishga imkon beradigan, shuningdek, pedagogik-psixologik nazariyani tajribada qo'llashning aniq usul va uslublarini aks ettiradigan pedagogik mahoratni, pedagogik ko'nikmalarni shakllantira oladigan bilimlar tizimini egallash yetarli bo'lsa, innovatsion tizimga o'tish uchun pedagogning innovatsiyalarga o'tishga tayyorligi muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Zamonaviy pedagogning innovatsion faoliyati hamda kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirishining natijalari bo'yicha rahbar va metodistlar uchun muhim masala: pedagogning innovatsion faoliyati va kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirish natijasi nimadan tashkil topishi mumkin? Bunday natijalarga: pedagogik faoliyatning individual uslubi, mualliflik dasturlari, metodikalari va texnologiyalari; o'qituvchining metodik, psixologik, tadqiqiy, pedagogik, texnologik madaniyati, eng muhimi esa – muallifli pedagogik – didaktik, tarbiya va metodik tizimlari kiradi. O'qituvchining kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirish bosqichlari: Birinchi bosqich – o'qituvchi o'z faoliyatining muvaffaqiyati shaxsiy rejalarini hayotga tadbiiq etishga bog'liqligini anglab etadigan darajada o'z o'rnini topishdan iborat. Ikkinchi bosqich – o'ziga xos ichki va tashqi kasbiy muloqot boradi – qo'yilgan pedagogik vazifalarni yechishning turli variantlarini tanqidiy tahlil qilish. Keyingi bosqich – ustuvorliklarni tanlash, pedagogik faoliyatning an'anaviy uslublarini innovatsion namunalar bilan taqqoslash asosida o'zining muallifligidagi variantlarning asoslarini tuzish, bunda innovatsion namunalar interfaol – o'yinli metodik mashg'ulotlarda ifodalanadi. Va nihoyat, so'nggi bosqich – o'rnashib qolgan namunalardan voz kechish – o'z tajribasining refleksiyasi, o'z muallifligidagi metodik pedagogik tizimni asoslab berish va sinovdan o'tkazishdan iborat. Pedagogning kasbiy rivojlanishining samaradorlik shartlari. Oxir-oqibatda metodik ishlarni boshqarishning mohiyati – o'qituvchining kasbiy va shaxsiy rivojlanishi uchun sharoitlar yaratishdan iborat. Boshqarish – bu talab qilinayotgan metodik jarayonni aniq, mohirona va yaqqol tasavvur qilish hamda amalga oshirishdir. Bizning holatimizda gap muqobil, shaxsiy rivojlantiruvchi metodik jarayon to'g'risida ketmoqda. Uning amalga oshishi uchun quyidagilar zarur: aniqlab olish

muhimdir; pedagoglarning metodik ma'lumoti mazmunining konstruktsiyasini ishlab chiqish lozim, unda shaxsiy hayotiy muammolarni anglash, o'z imkoniyatlari va hayot salohiyatini tasavvur qila olish, kasbiy faoliyatni rejalashtirish, qabul qilingan qarorlarga javob berish, bunda ko'rsatma bo'yicha emas, mustaqil harakat qila olish qobiliyatlari uy-g'unlashgan bo'lishi kerak; o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishining shaxsiy tajribasi qaerda va qay tarzda – o'quv jarayonida, o'qishdan tashqari pedagogik muloqotda, shaxsiy yoki umummaktab metodik ishlar tizimida maktab ichki metodik ishlarining maqsadini aniq belgilab olish, ular orasida pedagoglarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydigan masala ustuvor bo'lishi kerak, bunda mezonlarni – ortishini aniqlab olish lozim; shaxsiy-kasbiy rivojlanishning bu jarayoni nimadan iborat bo'ladi, pedagoglar uning o'tishini qay tarzda muhokama qiladilar; maktab ichki metodik ishlar tizimida shaxsiy rivojlantiruvchi pedagogik holatlarni tuzish asosida pedagoglarning kasbiy rivojlanish mexanizmlarini o'z ichiga olgan maxsus texnologiyalar tizimini aniqlash, loyihalashtirish va joriy etish.

9-mavzu. Tasviriy san'at va chizmachilik fanidan ilg'or ish tajribalarni ommalashtirishning zamonaviy texnologiyalari. (2 soat amaliy mashg'ulot).

TAYANCH SO'ZLAR: Fan bo'yicha o'qituvchilarning ilg'or tajribalarini aniqlash, tahlil qilish, o'rganish, yozish, umumlashtirish, ommalashtirishning zamonaviy texnologiyalari, shakl va usullarini o'rganish. Fanni o'qitishda to'plangan ilg'or tajribalarni qo'llash.

O'qituvchilarning ilg'or tajribasi va faoliyati davomida qo'llab kelayotgan zamonaviy metodikalarini ommalashtirish tartibi (5 bob, 25 band) XTVning 279-sonli buyrug'i, 25.08.2022-yil

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRINING BUYRUG'I

O'qituvchilarning ilg'or tajribasi va faoliyati davomida qo'llab kelayotgan zamonaviy metodikalarini ommalashtirish tartibini tasdiqlash to'g'risida

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida" 2022-yil 11-maydagi 134-sonli Farmoni ijrosini ta'minlash hamda ilg'or tajribaga ega bo'lgan va faoliyati davomida zamonaviy metodikalarni qo'llab kelayotgan o'qituvchilarni aniqlash va ularning ilg'or tajribasini ommalashtirish maqsadida **buyuraman**:

1. O'qituvchilarning ilg'or tajribasi va faoliyati davomida qo'llab kelayotgan zamonaviy metodikalarini ommalashtirish tartibi (keyingi o'rinlarda - ommalashtirish tartibi) ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

2. O'qituvchilarning ilg'or tajribalarini ommalashtirish bo'yicha maxsus platforma (keyingi o'rinlarda - maxsus platforma) Namangan va Jizzax viloyatlarida tajriba-sinovdan o'tkazilganligi ma'lumot uchun qabul qilinsin.

3. Respublika ta'lim markazi (Sh.Sattarov)ga:

2022-2023-o'quv yilining 3-choragiga qadar o'qituvchilarning fikr-mulohazalarini tahlil qilgan holda ilg'or ish tajribalarini ommalashtirish ishlarini yanada takomillashtirish;

maxsus platformaga keladigan ishlarni baholash uchun har bir fandan tanlov va jamoatchilik asosida 7 nafar a'zodan iborat ekspertlar jamoasini tuzish va ular faoliyatini nazorat qilib borish;

markazning o'quv fanlari va fan yo'nalishlari bo'yicha ilmiy-metodik kengashlarida fanlar yo'nalishi bo'yicha ilg'or tajribalarni muhokama qilish va ommalashtirishga tavsiya etish;

o'qituvchilarning ilg'or tajribalarini maxsus platforma orqali ommalashtirish hamda ularni markazning ijtimoiy tarmoqlardagi veb-saytlarida yoritib borish;

ilg'or tajribaga ega bo'lgan va faoliyati davomida zamonaviy metodikalarni qo'llab kelayotgan o'qituvchilar ro'yxatini shakllantirish va har chorak yakunida vazirlikka ma'lumot kiritib borish;

ishlari ommalashgan eng yaxshi o'qituvchilarni Xalq ta'limi vaziri jamg'armasidan ustama olishga tavsiya etish bo'yicha taklif kiritish vazifalari yuklatilsin.

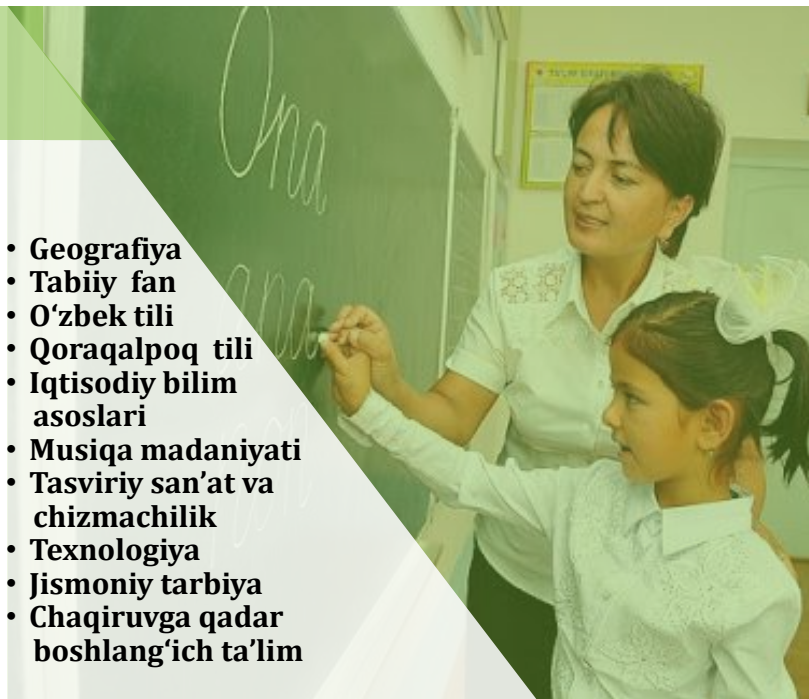
4. Ta'limni raqamlashtirish boshqarmasi (S.Rahimboyev) maxsus platformani Xalq ta'limi vazirligi serveriga joylashtirish va uning texnik ta'minotini muntazam nazorat qilib borish ishlarini yo'lga qo'ysin.

5. Qoraqalpog'iston Respublikasi Xalq ta'limi vaziri, Toshkent shahar xalq ta'limi bosh boshqarmasi va viloyatlar xalq ta'limi boshqarmalari boshliqlariga ommalashtirish tartibi hamda maxsus platforma bo'yicha ma'lumotlarni joylardagi barcha pedagog xodimlarga yetkazish va tushuntirish ishlarini olib borish vazifasi yuklatilsin.

Fanlar ro'yxati

- Boshlang'ich ta'lim
- Ona tili va adabiyoti
- Rus tili
- Chet tili
- Tarix
- Davlat va huquq asoslari
- Tarbiya
- Matematika
- Informatika
- Informatika
- Fizika va astronomiya
- Kimyo
- Biologiya

- Geografiya
- Tabiiy fan
- O'zbek tili
- Qoraqalpoq tili
- Iqtisodiy bilim asoslari
- Musiqa madaniyati
- Tasviriy san'at va chizmachilik
- Texnologiya
- Jismoniy tarbiya
- Chaqiruvga qadar boshlang'ich ta'lim

Maxsus platformaga joylashtirilgan ishlar jamoatchilik muhokamasidan o'tkaziladi

1-tur:

2-oktabrdan-1-noyabrgacha;
2-dekabrda-1-yanvargacha;
2-fevraldan-1-martgacha;
2-apreldan-1-maygacha.

*Dastlabli 100 ta ish
onlayn baholanadi*

2-tur:

Ekspert guruhi 100ta ishni 20 kun ichida qayta baholaydi va xulosa beradi.

1-20 ta o'rin Respublika miqyosida;
21-50-o'ringacha viloyat miqyosida;
51-100-o'ringacha tuman miqyosida ommalashtirilgan deb topiladi.

Maktab pedagogik kengashida ko'rib chiqilgach, maxsus platformaga joylashtiriladi:

1-oktabrgacha;
1-dekabrgacha;
1-fevralgacha;
1-aprelgacha.

Baholash natijalari tegishli muddat tugagandan keyin 15 kun muddatda RTM rasmiy sahifalarida e'lon qilinadi.

**O'qituvchilarning ilg'or tajribasi va faoliyati davomida qo'llab kelayotgan
zamonaviy metodikalarini ommalashtirish**

TARTIBI

1-bob. Umumiy qoidalar

1. Xalq ta'limi tizimida o'qituvchilarning ilg'or tajribasi va faoliyatida qo'llagan zamonaviy metodikalarini ommalashtirish (keyingi o'rinlarda – ommalashtirish tartibi deb ataladi) hamda xalq ta'limi tizimidagi tajribali pedagog kadrlar, jumladan, fan o'qituvchilari, metodistlar, boshqa pedagog xodimlar (*keyingi o'rinlarda - talabgor*)ning ilg'or ish tajribalarini o'rganish va ommalashtirish tartibini belgilaydi.

2. Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi Respublika ta'lim markazi (keyingi o'rinlarda - Markaz) talabgorlarning ilg'or ish tajribalarini o'rganish va ularni ommalashtirish bo'yicha yagona ishchi organ hisoblanadi.

3. Ilg'or ish tajribalarni ommalashtirish – bu talabgor tomonidan o'quv jarayonini samarali tashkil etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ilg'or ish uslubini boshqalarga amaliyotda foydalanish uchun tavsiya etish hisoblanadi.

2-bob. Ommalashtirish maqsadi

4. Umumiy o'rta ta'lim tizimiga o'quv jarayonini samarali tashkil etish va o'quv jarayoniga ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ilg'or ish tajribalar, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda xalq ta'limi tizimi xodimlari o'rtasida o'zaro tajriba almashish ishlarini yo'lga qo'yishdan iborat.

Xalq ta'limi tizimida pedagog kadrlarning ilg'or ish tajribalarini o'rganish va ommalashtirish ishlarini amaliyotga joriy etish tegishli sxema asosida amalga oshiriladi (*sxema 1-ilovada*).

3-bob. Ommalashtirish bosqichlari

5. Talabgorlarning ilg'or ish tajribalarini o'rganish va ommalashtirish ishlari maxsus platforma orqali amalga oshiriladi.

Bunda, talabgor maxsus platformada o'ziga shaxsiy kabinetini yaratadi hamda ommalashtirishga tavsiya etiladigan ish uslubini metodik material sifatida to'g'ridan-to'g'ri elektron shaklda joylashtiradi.

6. Tayyorlagan metodik ishini maktabda ommalashtirish uchun Metod birlashmaga yozma ravishda ariza bilan murojaat qiladi (*ariza namunisi 2-ilovada*).

Metod birlashma talabgorning murojaatiga muvofiq, metodik ishini birlashmaga a'zo o'qituvchilar bilan birga ko'rib chiqadi hamda **zarur holda** dars jarayonida sinovdan o'tkazadi.

Ushbu metodik ishga metod birlashma tomonidan ijobiy xulosa berilib, maktab miqyosida ommalashtirish uchun Pedagogik kengashga tavsiya etiladi. (*talabgorning metodik ishi qo'yilgan talabga javob bermasa yoki innovatsion yangiliklar joriy*

qilinmagan bo'lib salbiy xulosa berilsa, ushbu metodik ish asoslantirilib talabgorga qaytariladi).

7. Metod birlashma tavsiyasi asosida Pedagogik kengash talabgorning ijobiy xulosa olgan metodik ishini maktab miqyosida ommalashtirish yoki ommalashtirishni rad etish bo'yicha qaror qabul qiladi (*metod birlashma bayoni namunasi 3-ilovada*).

o'qituvchilarning maxsus platformasiga joylashtiriladigan ilg'or metodik ishi ta'lim muassasasi metod birlashma tavsiyasi asosida pedagogika kengashida ko'rib chiqilib, ommalashtirishga tavsiya etilgan bo'lishi lozim (*pedagogik kengash namunasi 4-ilovada*).

8. Talabgor ilg'or ish tajribasini tuman (shahar), hudud (viloyat), respublika miqyosida ommalashtirish uchun maxsus platformada talabgorning shaxsiy kabinetiga quyidagi hujjatlarni joylashtirishi lozim:

talabgor tavsiya etgan ish tajribaning ta'lim muassasasi miqyosida ommalashtirishga tavsiya etilganligi to'g'risida pedagogika kengashi qarorining elektron (pdf) nusxasi;

ommalashtirish uchun tavsiya etiladigan ish uslubi aks etgan metodik materialning tegishligicha elektron (pdf) nusxasi, video mahsulotlar yoki ularning kombinatsiyasi yuklanadi.

Talabgor tomonidan ilg'or ish tajribalarni ommalashtirishga doir metodik mahsulotlari quyidagi ketma-ketlikda va muddatlarda maxsus platformaga joylashtiriladi: (*maxsus platformadan foydalanish yo'riqnomasi 5-ilovada*)

maxsus platformaga kirish;

ommalashtirish menyusini tanlash;

metodik mahsulotlarni yuborish uchun "tizimga kirish" tugmasi yordamida ro'yxatdan o'tish;

talabgor birinchi marta ro'yxatdan o'tishi uchun ERP orqali o'tish tugmasini bosish;

talabgor telefon raqamini va JSHSHIR raqamini kiritish;

talabgor "yuborish" tugmasni bosadi va metodik mahsulotlari platformaga yuboriladi (*agarda talabgorning ERP bazasidagi ma'lumotlari to'liq bo'lmasa, ish tajribasini ommalashtirish uchun tayyorlagan hujjatlarini joylashtirish imkoni bo'lmaydi, shunday holatda maktab ma'muriyati va ERP bo'yicha mas'ul xodim orqali ma'lumotlarni to'ldirish lozim bo'ladi*).

9. Talabgorning ilg'or ish tajribalari maxsus platformaga fanlar kesimida (*fanlar ro'yxati ilovada*) tanlanib yuboriladi.

10. Yuboriladigan materiallar uch xil yo'nalishda bo'lishi mumkin:

birinchi yo'nalish: O'quv metodik qo'llanmalar (*o'quv metodik qo'llanmalar, tavsiyanoma pdf formatda yuboriladi*);

ikkinchi yo'nalish: Dars ishlanmalar (*xalqaro tajribalarga asoslangan, ilg'or interfaol metodlar bilan o'tilgan yuqori saviyadagi bir soatlik namunali dars yoki to'garak mashg'uloti ishlanmasi*);

uchinchi yo'nalish: Video mahsulotlar (*darsdagi yoki darsdan tashqari mashg'ulotlardagi interfaol metodlarni yoritib bergan jarayonlar yoki shaxsiy innovatsion metodik tajribani tushuntirib beruvchi, davomiyligi 7 minutgacha bo'lgan, hajmi 300 mb dan oshmagan videorolik*).

boshqa turli ishlar va talab darajasida bo'lmagan ishlar qabul qilinmaydi va ko'rilmagan qoldiriladi.

11. Talabgor o'z shaxsiy sahifasini ro'yxatdan o'tkazib, 10-bandda ko'rsatilgan 3 ta yo'nalishdan faqat bitta yo'nalish bo'yicha o'z ishini yuborishi mumkin.

ilg'or metodik ishlarni yuborish muddatlari:

birinchi muddat 1-sentabrdan 1-oktabrgacha;

ikkinchi muddat 1-noyabrdan 1-dekabrgacha;

uchinchi muddat 1-yanvardan 1-fevralgacha;

to'rtinchi muddat 1-martdan 1-aprelgacha.

talabgor ilg'or metodik ishlarini har bir muddatda faqat bir marta yuborishi mumkin.

maxsus platformaga joylashtirilgan metodik materiallar tizimdagi foydalanuvchilar tomonidan tegishli muddatlarda muhokamadan o'tkaziladi.

12. Ilg'or metodik ishlarni baholash mezonlari va tartibi.

ilg'or metodik ishlar ikki turda baholanadi:

1-tur foydalanuvchi o'qituvchilar tomonidan:

birinchi muddat 1-oktabrdan 1-noyabrgacha;

ikkinchi muddat 1-dekabrdan 1-yanvargacha;

uchinchi muddat 1-fevraldan 1-martgacha;

to'rtinchi muddat 1-apreldan 1-maygacha.

2-tur birinchi turdan o'tgan dastlabki 100 ta ish "ekspert guruhi" tomonidan baholanadi.

ilg'or metodik ishlar ro'yxatdan o'tgan, aynan o'sha fan o'qituvchisi bo'lgan va o'sha ilg'or metodik ishlarini yuklab olgan foydalanuvchilar tomonidagina baholanadi (*boshqa yo'nalishdagi fan o'qituvchilari baholashi mumkin emas*).

baholash ballari minimal 1 (bir) ball dan maksimal 10 (o'n) ballgacha bo'ladi.

1-tur baholash bosqichi ilg'or metodik ishlar qo'yilgan vaqtdan tegishli muddat tugaguncha davom etadi.

baholash muddatlari tugagach, barcha ilg'or metodik ishlar yuborilgan har bir fanlar bo'yicha natijalar alohida hisoblanadi (*fanlar ro'yxati 6-ildavda*).

Foydalanuvchi o'qituvchilarning baholash bosqichi quyidagicha:

A) Foydalanuvchi o'qituvchilarning qo'ygan ballarning o'rtacha bali bilan (10 ballik sistemada);

B) har bir fan alohida tarzda eng ko'p ovoz berganlar soni aynan o'sha fan yo'nalishi uchun maksimal 10 ball deb qabul qilinadi.

Qolgan, undan kam sonda ovoz olgan talabgorlarga berilgan ovozlar soni yuqoridagi 10 ball olgan talabgorga nisbatan to'g'ri proporsional tarzda hisoblab boriladi va 10 ballik tizimda tegishli ball beriladi.

C) "A" hamda "B" ballar qo'shib ikkiga bo'linadi va yakuniy ball hisoblanadi. Yakuniy ball natijasiga qarab eng yuqori 100 ta o'rinlari aniqlanadi (*agar oxirgi 100-o'rinlardagi ishtirokchilar ballari teng kelib qolsa, ular hammasi qabul qilinadi*).

Ekspertlarning baholash bosqichi:

Ekspert guruhi tarkibi fanlar kesimida kamida 7 nafardan iborat bo'ladi.

Ekspert guruhi foydalanuvchilar muhokamasi va baholashidan o'tgach eng yuqori 100 ta ishni onlayn baholash tugagach 20 kungacha bo'lgan muddatda qayta baholaydi hamda ommalashtirishga tavsiya etish yoki etmaslik haqida xulosa beradi.

Baholagandan so'ng, natijani Ilmiy metodik kengashga taqdim etadi.

Bunda:

1) Fanlar kesimida:

a) eng yuqori dastlabki 20 ta o'rin Respublika miqyosida ommalashtirilgan ilg'or metodik ish;

b) 21-o'rindan 50-o'ringacha turgan ilg'or metodik ishlar hududiy (viloyat) miqyosida ommalashtirilgan ilg'or metodik ishlar;

c) 51-o'rindan 100-o'ringacha turgan ilg'or metodik ishlar tuman miqyosida ommalashtirilgan ilg'or metodik ishlar deb topiladi.

d) agar 100-o'rinda turgan hujjatlar bir nechta bo'lsa, ekspertlar baholashidan so'ng 51-o'rindan keyingi barchasi tuman miqyosidagi ommalashtirilgan deb qabul qilinadi.

e) ekspert xulosalariga ko'ra ishlar ommalashtirishga tavsiya etilmasligi ham mumkin.

baholash natijalari tegishli muddat tugagan kundan 15 kun muddatda Respublika ta'lim markazi rasmiy sahifalarida e'lon qilinadi.

tegishli g'oliblarning egallagan natijalariga mos ommalashganlik haqidagi sertifikat beriladi (*maxsus sertifikat namunasi 7-ildovada*).

sertifikat berilgan kundan boshlab, kelgusi o'quv yilidan uch o'quv yili muddatiga amal qiladi.

13. Agar tegishli fanlar bo'yicha yuborilgan ishlar 200 tadan oshmasa u holda ekspertlar yuborilgan ishlarning 50% qismini baholaydi.

Bunda, ekspertlar guruhi baholashiga ko'ra eng yuqori ball olgan ilg'or ish tajribalarning dastlabki 20 % Respublika miqyosida, keyingi 30 % hududiy (viloyat) miqyosida va qolgan 50 % tuman (shahar) miqyosida ommalashtiriladi.

14. Ilg'or metodik ishlarga qo'yiladigan talablar:

birinchi talab: ilg'or metodik ishlar boshqa kishidan ko'chirilmagan, o'z shaxsiy ilg'or metodik ishlari bo'lishi shart. Agar yuborilgan ish boshqa tegishli iqtibos ko'rsatilmagan holda birovdan ko'chirilgan yoki ayni o'sha ish ekanligi aniqlansa, ishni yuborgan talabgorning ish joyiga ushbu talabgor Nizomni buzganligi uchun tegishli ogohlantirish berishi tog'risida xat yuboriladi.

ikkinchi talab: yuborilgan ishlar aniq bir yoki bir nechta metodikani yoritib bergan bo'lishi;

uchinchi talab: video mahsulotlar vaqti 7 minutgacha, hajmi 300 mb dan oshmasligi;

to'rtinchi talab: pdf fayllar Times New Roman 14 shriftida bo'lishi kerak.

15. Ilmiy-metodik kengash muhokamasi davrida quyidagilar bosqichma-bosqich amalga oshiriladi:

Markazning o'quv fanlari va fan yo'nalishlari bo'yicha ilmiy-metodik kengashi ekspert guruhi tomonidan taqdim etilgan baholash natijalari asosida tegishli qaror qabul qiladi.

qarorda:

talabgorning tavsiya etgan ish tajribasi tuman (shahar) miqyosida ommalashtirilsin;

talabgorning tavsiya etgan ish tajribasi hudud (viloyat) miqyosida ommalashtirilsin;

talabgorning tavsiya etgan ish tajribasi respublika miqyosida ommalashtirilsin;
talabgorning tavsiya etgan ish tajribasi ommalashtirishga tavsiya etilmasin degan bandlardan birini qabul qiladi;

Markaz Ilmiy-metodik kengashning ish tajribani o'rganish va ommalashtirish yuzasidan yakuniy qarori asosida talabgor uchun ish tajribasini ommalashtirish darajasi ko'rsatilgan, qat'iy ro'yxatga olinadigan va raqamlanadigan ish tajribasi ommalashtirilganligi to'g'risida "sertifikat" rasmiylashtiradi va 2 kun muddatda platformaga joylashtirib e'lon qiladi.

Talabgor yuqorida qayd etilgan manzilga ommalashtirish sertifikati joylashtirilgandan so'ng uni yuklab oladi.

16. Quyidagi xalq ta'limi tizimi xodimlarining ish tajribalari to'g'ridan-to'g'ri respublika miqyosida ommalashtiriladi:

Xalq ta'limi vazirligining buyrug'i asosida tashkil etiladigan fan o'qituvchilari o'rtasidagi tanlovlarning respublika bosqichi 1-2-3-o'rin g'oliblari ish tajribasi;

Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tavsiya etilgan darslik va o'quv-metodik majmualari (darslik, o'qituvchi kitobi, o'quvchi mashq daftari, o'quv qo'llanma) mualliflari, taqrizchilarining ish tajribalari;

o'quvchilari fan olimpiadaning respublika bosqichida 1-o'rinni hamda xalqaro olimpiadalarda 1-2-3-o'rinni olgan fan o'qituvchilarining ish tajribalari;

Milliy o'quv dasturi doirasidagi seminarlarda trener bo'lib, eng faol ishtirok etib, ta'lim islohotlarini amalga oshirishda o'z hissasini qo'shgan pedagoglar.

4-bob. Apellyatsiya komissiyasi

17. Apellyatsiya komissiyasi Respublika ta'lim markazining Ilmiy metodik kengashi tarkibiga kirmagan uch nafargacha fan mutaxassislaridan iborat tarkibda tuziladi.

18. Apellyatsiya komissiyasi tomonidan ommalashtirishga tavsiya etilgan talabgorlarning arizalari ommalashtirish natijalari e'lon qilingan kundan boshlab uch ish kuni davomida qabul qilinadi. Apellyatsiya jarayonida ekspertlar a'zolari, talabgor (onlayn va oflayn) ishtirok etishi mumkin.

19. Ekspertlar tomonidan baholangan talabgorning ilg'or ish tajribasi baholash mezonlariga mos kelmaslik holatlari aniqlanganda apellyatsiya komissiyasi ekspertlar a'zolarining qarorini bekor qilish yoki ularga o'zgartirishlar kiritish huquqiga ega.

20. Apellyatsiya komissiyasi ekspertlar a'zolariga natijalar bo'yicha izoh berib, ommalashtirish natijalarini o'zgartirishi mumkin va bunda ekspertlar a'zolari qarori qayta tasdiqlanadi.

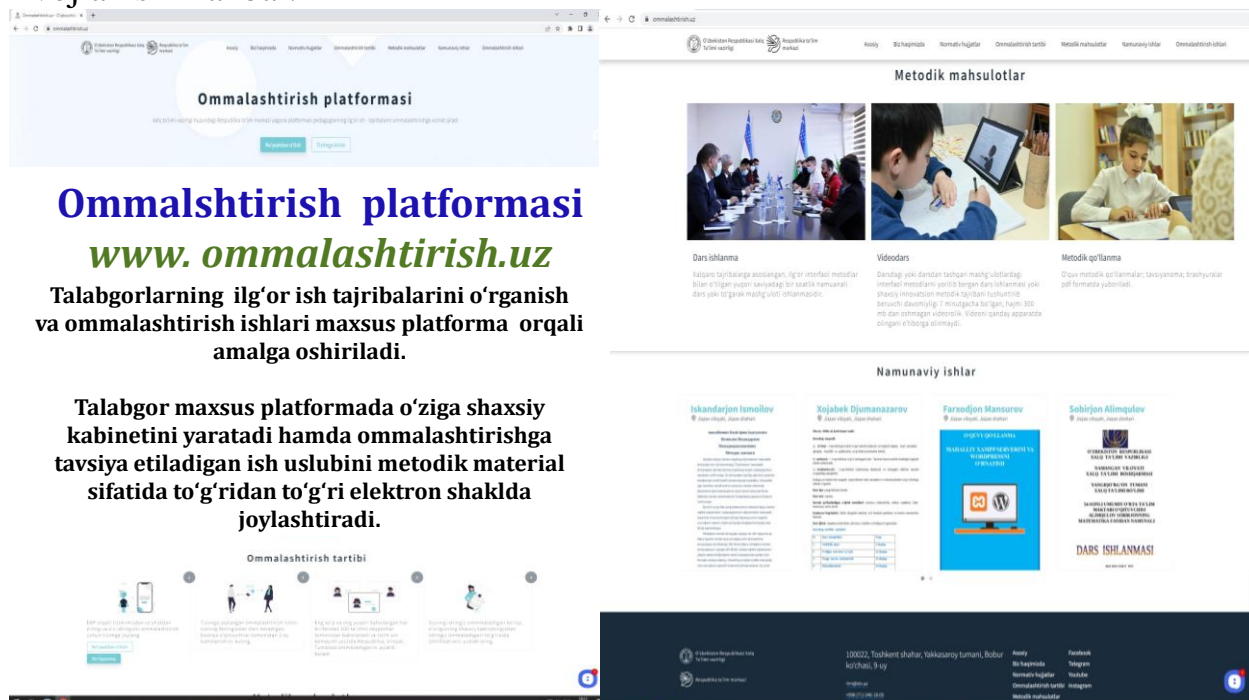
5-bob. Yakuniy qoidalar

21. Maxsus platformada talabgorning ish tajribasi e'lon qilingan kundan boshlab ommalashtirilgan hisoblanadi va kelgusi o'quv yilidan uch o'quv yili muddatga amal qiladi.

Ilg'or pedagogikani o'rganish, sintez qilish va tarqatish

Ta'lim tajribasi– o'qituvchi tomonidan o'quv ishlari jarayonida olingan bilim, ko'nikma va ko'nikmalarning yig'indisi asosida o'qituvchilik tajribasi O'qituvchi

pedagogik mahorati shakllanmoqda. Shu bilan birga, bu pedagogika fanining rivojlanish manbai.

Maktab amaliyotida oliy ta'limni o'qitish jarayonida olingan bilimlar faqat moslashuvchan va chuqurlashadi va o'qituvchining pedagogik harakatlarini optimallashtiradi. Jarayonda o'quv faoliyati tajriba psixologik va pedagogik fanlarga tayanib, yangilanadi. U pedagogik mahoratni rivojlantirish va boshqa odamlarning tajribasini o'rganishni faollashtiradi, uni o'ziga xosligi bilan taqqoslaydi.

Metodik mahsulotlar

O'quv metodik qo'llanmalar
(.doc, .docx, .pdf)

Dars ishlanmalar
(.doc, .pptx, .pdf)

Video mahsulotlar
(.mp4, 7 daq., mpeg, avi, mov, wmv, mpg, mkv, webm 300mb)

Audio mahsulotlar
(.mp3, ogg, ogv, 300mb)

Ilg'or tajriba materiallari tuman (shahar, hudud (viloyat), respublika miqyosida sinflar, fanlar kesimida joylashtiriladi.

Muallif (FISH)
Mobil telefon
Fan
Sinf
Mavzu
Turi
Faylni yuklash
Izoh
Boshqa hudud o'qituvchilarining ishlarini kuzatish

Ilg'or pedagogik tajribaning o'ziga xos xususiyati uning yechimiga e'tibor berishdir dolzarb masalalar maktabning o'quv jarayoni.

Uning muhim ko'rsatkichi barqarorlikdir. Bu shuni anglatadiki, ta'lim va ta'lim samaradorligini vaqt sinovidan o'tkazish kerak. Ilg'or pedagogik tajribaning istiqboli shuni ko'rsatadiki, u "ishlaydi" amaliyot boshqa o'qituvchilar, uni tarqatish va amalda qo'llash mumkin.

O'qituvchining xususiyatlarini hisobga olgan holda, eng yaxshi amaliyotlar innovatsion yoki namunali bo'lishi mumkin. Innovatsion pedagogik tajriba o'ziga xoslik, yangilik bilan ajralib turadi. Innovatsion o'qituvchining tajribasi tajriba deb ataladi va tadqiqot deb ataladi. Agar biz o'qitish va o'qitishning shakllari, usullari, vositalarini ulardan ijodiy foydalanish asosida takomillashtirish haqida gapiradigan bo'lsak, unda bunday tajriba ratsionalizatsiya hisoblanadi. Namunaviy pedagogik tajriba - bu pedagogika fanining yutuqlaridan, olimlar, metodistlarning metodik tavsiyalaridan, boshqa o'qituvchilarning tajribasidan mohirona foydalanadigan o'qituvchining ongli faoliyati va shu asosda uning tarbiyaviy ishi boshqalar uchun namuna. Maktab ijodiy ishlaydigan o'qituvchilarni izlashni rag'batlantirishi kerak.

Pedagogik tajribani o'rganish dasturi.

Dastur quyidagi bo'limlardan iborat:

1. Pedagogik tajribani aniqlash. Pedagogik tajribaning samaradorligini va uni baholash darajasini aniqlash uchun quyidagi mezonga ega bo'lish kerak: ob'ektning xususiyatlari, ma'lum bir atributni ma'lum ob'ektda aks ettirish darajasini aniqlash uchun o'lchov va mos yozuvlar nuqtasi (biror narsani o'lchash uchun sizda shunday bo'lishi kerak). nuqta). Ushbu tarkibiy qismlarsiz ishonchli mezon mavjud emas va shuning uchun pedagogik tajribani obyektiv baholash mumkin emas.

Umumlashtirish darajasiga ko'ra, ikkita guruh mezonini ajratish mumkin: birinchi guruh - bu umumiy pedagogik mezonlarga tegishli mezonlar (masalan, muammoli o'qitish mezonlari), ikkinchisi - eng yaxshi amaliyotga tegishli bo'lgan umumiy pedagogik mezonlarning zarralari sifatida (masalan, muammoli o'qitish mezonlari nisbatan boshqacha). faoliyat turlari).

O'qitishda ustunlik belgilari quyidagilar:

1. Asosiy parametrlar bo'yicha o'quv jarayoni natijalarining yuqori miqdoriy va asosan sifat ko'rsatkichlari:

-maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligi;

-bolalar ta'limi (bilimlarning to'liqligi va mustahkamligi, bilimlar tizimi va ularni umumlashtirish o'lchovi, bilimlarni yangi vaziyatga o'tkazish qobiliyati, tegishli ko'nikmalar mavjudligi);

-bilim faoliyati, qiziquvchanlik, bilimlarni egallashda mustaqillikka intilish; ta'lim darajasi.

2. Pedagogik tajribaning optimalligi (o'qituvchilar va bolalar uchun vaqt va kuchni tejab sarflamagan holda tarbiyaviy ishda eng yaxshi natijalarga erishish va bundan tashqari, ushbu tajriba boshqa teng darajada muhim o'quv va tarbiyaviy vazifalarni hal qilishda to'siq bo'lmasligi uchun).

3. Tirishqoqlik, tajribaning barqarorligi, uning uzoq muddatli ishlashi. Qisqa vaqt ichida mavjud bo'lgan va vaqt o'tishi bilan takrorlanmagan tarbiyaviy ishdagi o'qituvchining muhim yutuqlari ham eng yaxshi amaliyotga bog'lanish qiyin.

4. Bitta o'qituvchining tajribasini boshqalar tomonidan takrorlash va ijodiy foydalanish imkoniyati, ushbu tajribani ommaviy tajribaga yetkazish.

5. Tajriba istiqboli. Eng yaxshi amaliyotlar har doim kelajakka ega, uni rivojlantirish istiqbollari aniq.

6. Tajribaning ilmiy asosliligi. Eng yaxshi amaliyotlar o'qituvchining ijodiy nazariy izlanishlari yoki urinishlar va xatolar jarayonida topishi mumkin. Ammo har holda, bunday tajriba doimo ilmiy asosga ega bo'ladi. Ilg'or pedagogik tajribani umumlashtirishning vazifalaridan biri unga ilmiy izoh berishdir.

Ushbu belgilar mavjud bo'lganda, bu tajribani eng yaxshi amaliyot deb hisoblash kerak, ammo keyin siz har bir belgi qanday paydo bo'lishini o'lchashingiz kerak.

Ushbu bosqichdagi odatiy xatolar:

1. Ba'zi o'qituvchilar pedagogik muammoni pedagogik vazifadan ajratib turmaydi. Shunday qilib, erishmoqchi bo'lgan o'qituvchiyuqori natijalar o'z ishida qo'shimcha darslar olib boradi, ularning davomiyligini oshiradi. Bu ish bir zumda yaxshi natijalarga olib kelishi mumkin (ya'ni hozirgi pedagogik vazifa hal qilinadi), ammo eng muhimi o'tkazib yuborilgan. pedagogik muammo: bolalarning ruhiy salomatligi.

2. O'qituvchilarning yangisi - bu mukammallik kafolati emasligi to'g'risida tushunchaning yo'qligi. Ba'zi shakllar, usullar va usullardan ommaviy foydalanish ham mukammallikning ishonchsiz ko'rsatkichidir. Ba'zida soxta innovatsion va soxta pedagogik metodlar eng yaxshi amaliyot sifatida beriladi. Masalan, o'qituvchini texnik vositalar bilan almashtirishga urinish, agar bunday almashtirish asosli bo'lmasa; har qanday holatda ham tarbiyaviy ishda yuqori natijalarga erishishga intilish; bolalarga ta'sir qilishning diktatorlik uslublari; haqiqiy muvaffaqiyat ko'rsatkichlarini qayta baholash va boshqalar. Boshqa o'qituvchilar qo'shimcha darslar orqali yuqori darajadagi bilimlarga erishmoqdalar. Shu bilan birga, ustozning qadr-qimmatini kabi yaxlitligini ta'kidlab, bu faqat mahoratning asosiy belgisi emasligini va bundan tashqari, ilg'or tajriba emasligini anglash mumkin emas.

2. Pedagogik tajribani o'rganish. Ilg'or pedagogik tajribani o'rganishni boshlagan holda, rahbar birinchi navbatda umumlashtiriladigan tarkibiy qismlarni aniqlashi kerak. Bo'lishi mumkin:

Pedagogik faoliyatning yaxlit tizimi (eng uzoq vaqtni, ehtimol bir yildan ko'proq vaqtni talab qiladi);

Har qanday muammo bo'yicha o'qituvchining ishlash tizimi (yil davomida o'rganilishi mumkin);

Bitta samarali texnikadan foydalanish (o'qish vaqtini o'qituvchi belgilaydi); Yangi yoki o'tmishdan olingan, ammo moslashtirilgan tajribani o'zlashtirish tajribasi zamonaviy sharoitlar texnologiyalar (masalan, dizayn usuli). Shunday qilib, o'qituvchi tomonidan ijobiy natija beradigan va "Hech qanday zarar etkazmaslik" talabini qondiradigan muayyan tizimda ishlatiladigan har qanday tarkibiy qismlar o'rganilishi mumkin:

usul, texnologiya, alohida texnika, usul, vosita va boshqalar.

Obyektning o'rganish rejasiga kiritish uchun asos eng yaxshi amaliyotga bo'lgan talabdir.

Keyin quyidagi formula yordamida tajribani umumlashtirish rejalashtirilgan: Maqsadni belgilash (*sabab?*).

Tarkibni aniqlash (*nima*).

Usul va vositalarni aniqlash (*qanday?*)

Natijalarni tashxislash (*qaysi biri?*).

Tajribani o'rganish davomiyligi o'rganilayotgan obyekt hajmiga bevosita bog'liq. Ish chorak davomida tavsif bilan yakunlanishi mumkin yoki uni bir yil yoki undan ko'proq vaqtga rejalashtirish mumkin.

3. Pedagogik tajribani umumlashtirish. Uning tavsifi, darajasi (amaliy, ilmiy, uslubiy)

Ta'rif eng ko'p uchraydigan xatolar bo'lgan tajribani umumlashtirishda eng qiyin va vaqt talab etadigan bosqichlardan biridir. O'qituvchining tavsifi yangi emas, shuning uchun uslubiy adabiyotlarda keng namoyish etilgan juda mashhur tajribaning tavsifi. Bunday tajriba ushbu jamoa uchun rivojlangan, ammo uni boshqa shakllarda umumlashtirish maqsadga muvofiqdir. Umumiy xususiyatdagi fikrlar va xulosalar taqdimoti, adabiyotlardagi nazariy hisob-kitoblardan foydalanish. Bunday materialni xabar, metodik adabiyotlar izohi deb atash mumkin va o'qituvchilarning ta'lim ufqlarini kengaytirish uchun foydalanish mumkin. Yetakchi g'oyalar tizimi har doim ham oshkor etilmaydi, metodologiyaning eng muhim tarkibiy qismlari tajriba mantiqini, unda o'qituvchining harakatlarining ketma-ketligini ochib beradi. Ta'rifdagi yuzakilik, ish tahlilini alohida misollar va rasmlar bilan almashtirish. Pedagogik tajribani tavsiflashga kirish quyidagi talablarga rioya qilishi kerak: Maqsadlilik: ushbu tajribani boshqa o'qituvchilar tomonidan qayta ishlab chiqish qobiliyati. Aniqlik: tajriba muallifining pedagogik faoliyati namunalari asosida tajriba tarkibiy qismlarini (usul, usul, usul va boshqalar) qisqacha va shu bilan birga qisqacha ochib berish. Ilmiy: ta'riflangan tarkibiy qismlarning pedagogika nazariyasida ularning ta'riflariga muvofiqligi.

Yaxlitlik, mantiq: tarkibiy qismlarning ketma-ket tavsifi, ularning eng yaxshi amaliyotlar uchun ahamiyati aniq bog'liqligi. Tajribani umumlashtirish uchun hujjat janri va tajribani tarqatish shakli bog'liq. **umumlashtirish darajasi** bu sodir bo'ladi **amaliy, uslubiy va ilmiy**. **Amaliy** - Umumlashtirish darajasi (eng ko'p ishlatiladigan) o'z ichiga quyidagilarni o'z ichiga oladi: ish uslublari va ish uslublari yoki individual texnik va usullarini tavsiflash va (yoki) namoyish qilish, ish faoliyatini namoyish qilish, mehnat tizimini namoyish qilish.

Uslubiy - (eng samarali!) umumlashtirish darajasi ilmiy va nazariy asoslashdan iborat bo'lib, tajribaning rivojlanishi uchun shart-sharoitlarni tavsiflaydigan, ish samaradorligini tahlil qiladigan, uslubiy ishlanmalar va tavsiyalar tayyorlaydigan tajribaning ilg'or pedagogik g'oyalarini ta'kidlaydi.

Ilmiy - umumlashtirishni o'z-o'zini anglash uchun motivatsiyaga hissa qo'shadigan bo'limlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: ish tajribasini ilmiy va nazariy asoslash; tajribaning amaliy yangiligi; tajribaning murakkabligi; nazariya

va amaliyotni rivojlantirish uchun tajribaning ahamiyati. Pedagogik tajribaning tavsifi, ammo modul shaklida tajriba tavsifini taqdim eting.

5. O‘qitish tajribasini tarqatish turli darajalarda amalga oshiriladi: Maktab doirasida, shahar, mintaqaviy, va boshqalar.

Ommalashtirishning asosiy shakllari

Ommalashtirishning asosiy shakllari quyidagilardan iborat:

Tayanch maktablarida yaratilgan yangiliklarni ishlanmalarini himoya qilish

Ilmiy-uslubiy va ilmiy-amaliy konferensiyalar

Tarbiyaviy ishlarning turli mavzularida va masalalarida ochiq darslar

Pedagogik ko‘rgazma, o‘qishlar va ekskursiyalar

Pedagogik kengashlar, ishlab chiqarish majlislari, pedagogik muammolar bo‘yicha yig‘ilishlar

Pedagogika muammolari bo‘yicha seminarlar

Eng yaxshi o‘qituvchilarning shaxsiy tajribasi asosida tayyorlangan maktab o‘quv dasturining eng qiyin bo‘limlari bo‘yicha uslubiy tavsiyalar

Pedagogik konsultatsiyalar

O‘quv va tarbiyaviy ishning dolzarb muammolari bo‘yicha bahslar va munozaralar Ijodiy hisobot

Pedagogik tajribani o‘rganish va ommalashtirish usullarini ishlab chiqish bo‘yicha seminarlar

O‘z-o‘zini tarbiyalash .

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. Mirziyoyev Sh.M., Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017-yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma’ruza, 2017-yil 14-yanvar // Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017. – 104 b.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2020-yil 29-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasi. (2020-yil 29-dekabr).

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

3. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: «O‘zbekiston», 2021.

4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son.

5. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrda “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6108-son Farmoni.

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrda “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4884-son Qarori.

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvarda “Xalq ta’limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4963-son Qarori.

9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-aprelda “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son Farmoni.

10. “Zamonaviy maktab”larni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida 2019-yil 27-noyabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4537-son Qarori.

11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 6-sentabrda “Professional ta’lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar” to‘g‘risida PF-5812-son Farmoni.

12. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 25-aprelda “Maktabgacha hamda umumta’lim muassasalari faoliyatini tekshirish ishlarini tartibga solish chora-tadbirlari” to‘g‘risida 352-son qarori.

13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi 2017-yil, 7-fevralda PF-4947-son Farmoni.

14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-martdagi “Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi Nizom” to‘g‘risidagi 140-son Qarori.

15. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 17-apreldagi “Ta’lim muassasalarida uni bitirib, yuksak yutuqlarga erishgan nomdor shaxslarning homiylik xayriya mablag‘lari hisobiga shakllantiriladigan bitiruvchilar jamg‘armasini tashkil etish to‘g‘risida”gi 321-son qarori.

16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son Farmoni.

17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-avgustdagi “Yoshlarni ma’naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta’lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-3907 son Qarori.

18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrdagi “Xalq ta’limi tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-3931-son Qarori.

19. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 7-apreldagi “Maktabgacha, umumiy o‘rta, o‘rta maxsus, kasb-hunar va maktabdan tashqari davlat ta’lim muassasalari pedagog kadrlarini attestatsiyadan o‘tkazish tartibi to‘g‘risida”gi 107-son Qarori.

20. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 2-iyundagi “O‘quv asbob-uskunalari va anjomlarining xavfsizligi to‘g‘risidagi umumiy texnik reglamentni tasdiqlash haqida”gi 345-son Qarori.

III. Maxsus adabiyotlar

21. Djaylavov A. Ta’lim sohasida interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish texnologiyalari (malaka oshirish kurslari tinglovchilari uchun uslubiy qo‘llanma). - A.Avloniy nomidagi XTXQTMOMI, 2016.

22. Ishmuhamedov R.J, Yuldashev M.A, “Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar”. T.: “Nihol” nashriyoti, 2013.

23. Paxrutdinov Sh. Global axborot jamiyati va mediata’lim. –T.: 2015.

24. Rustamova N. Mediata’lim va mediamadaniyat: nazariya va amaliyot. –T.: “Muharrir”, 2015.

25. Saidov U. Nutq madaniyati va notiqlik san’ati. –T.: “Akademiya”, 2007.

26. Tolipova J.O. Pedagogik texnologiyalar – do‘stona muhit yaratish omili. -T.: YuNISEF, 2005 y.

27. Rahmonov I., Valiyeva B.N. Muhandislik grafikasi fanini o‘qitishning zamonaviy texnologiyalari -T.: «NAVRO‘Z» nashriyoti, 2015 y. 10 b.t.

28. S.Abdirasilov, N.Tolipov Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma T.: “Aloqachi”, 2007 yil,

29. Abdirasilov S. Tasviriy san’at metodikasi. O‘quv qo‘llanma T.: Ilm-Ziyo: 2006.

30. Paul Thomas, Anita Taylor Drawing London-2011
31. Bulatov S.S. Soipova M.S. Mansurov U.N. Ramzlar: tasvir va mazmun.- T.: “Fan va texnologiya”, 2015, 71 bet.
32. Aggy Boshoff. Oil-painting Workshop. First American Yedition, 2006 Published in thye United States by DK Publishing, 375 Hudson Streyet, New York, New York, 10014 14-bet
33. Ortiqov G‘.A.. Rangtasvir texnikasi va ashyolar texnologiyasi. “Sharq” nashriyoti, T-2007. 29-b
34. Viber, J. Jivopis i yeyo sredstva. – Moskva : Izd-vo «V. Shevchuk», 2004. –232 s.
35. Kudryavsev, Ye. V. Texnika restavrasii kartin – Moskva : Izd-vo «V. Shevchuk», 2002. – 252 s.
36. B.Boymetov “Qalamtasvir” Pedagogika institutlari va universitetlari talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. Toshkent, 1997.
37. R.Xalilov, Risunok, Izdatelstvo «Navruz» 2013,
38. B.Barber “Full course of thye drawing”, Barselona-2014
39. R.Xasanov. “Tasviriy san’at asoslari” 2009 yil.
40. R.Xasanov. Tasviriy san’atdan sinfdan tashqari ishlar. «Ishonch nashr Savdo MChJ nashriyoti. 2017 yil.

IV. Elektron ta’lim resurslari

41. <https://onlinedu.uz/>
42. <https://avloniy.uz/uz>
43. <https://ru.wikipedia.org>
44. <https://www.oecd.org/>
45. <http://www.gov.uz>
46. <https://www.uzedu.uz/>
47. <https://www.bimm.uz/ru>
48. <http://ziyonet.uz/ru>